శివానందలహరి - భావార్థముతో

సేకరణ: కిరణ్ టైప్ ఇనిస్టిట్యూట్, 41-1/8-13A.,
గౌతమీనగర్,3వ లైను, కృష్ణలంక, విజయవాడ-520 013.
https://madhirafamily.wordpress.com/

శ్రీ గణేశ ప్రాతస్మరణమ్

01. ప్రాతః స్మరామి గణనాధం అనాధ బంధుం।
సింధూర పూర సరిశోభిత గండ యుగ్మం।
ఉద్దండ విఘ్న పరిఖండన చండదండం।
అఖండలాది సురనాయిక బృంద వంద్యమ్॥

02. ప్రాత ర్నమామి చతురానన వంద్యమానం।
ఇచ్ఛానుకూలం అఖిలం చ వరం దదానం।
తం తుందిలం ద్విరస నాధిప యజ్ఞసూత్రం।
పుత్రం విలాస చతురం శివయోః శివాయ॥

03. ప్రాతర్భజామి అభయదం ఖలు భక్తశోక।
దావానలం గణవిభుం వర కుంజరాస్యం।
అజ్ఞాన కానన వినాశన హవ్యవాహం।
ఉత్సాహ వర్ధనం అహం సుతం ఈశ్వరస్య॥

04. శ్లోక త్రయం ఇదం పుణ్యం సదా సామ్రాజ్యదాయకం।
ప్రాతః ఉత్థాయ సతతం యః పఠేత్ ప్రయతః పుమాన్॥

// శ్రీ శంకరాచార్య విరచితమ్ //

ఫలమ్: సామ్రాజ్య ప్రాప్తి (సర్వప్రాప్తి)

– – – = – – –

శివానంద లహరి

01. కలాభ్యాం చూడాలంకృత శశికలాభ్యాం నిజతపః-
ఫలాభ్యాం భక్తేషు ప్రకటిత ఫలాభ్యాం భవతుమే।
శివాభ్యా మస్తోక త్రిభువన శివాభ్యాం హృది పున-
ర్భవాభ్యా మానందస్ఫురదనుభవాభ్యాం నతి రియమ్॥

టీక:- కలాభ్యాం = మహావిద్యాస్వరూపులును, చూడాలంకృత = శిఖలచే నలంకరింపబడిన, శశికలాభ్యాం = చంద్రరేఖలు గలవారును, నిజతపః = (ఒకరికొకరు) తమతమ నిరాహారాది వ్రతముల యొక్క, ఫలాభ్యాం = ఫలమైన వారును, భక్తేషు = భక్తులయందు, ప్రకటిత = చూపబడిన, ఫలాభ్యాం = కర్మఫలములు గలవారును, అస్తోక = కొలదిలేని, త్రిభువన = ముల్లోకముల యొక్క, శివాభ్యాం = శుభములు గలవారును, హృది = మనస్సునందు (ధ్యానించునప్పుడు), పునర్భవాభ్యాం = (అప్పటికప్పుడు) మరల మరల దోచు చుండువారును, ఆనంద = పరమానందంతోగూడ, స్ఫురత్ = తోచుచుండెడు, అనుభవాభ్యాం = స్వరూపసాక్షాత్కారము గలవారును అగు, శివాభ్యాం = ఉమామహేశ్వరుల కొఱకు, ఇయం = ఈ, మే = నా యొక్క, నతిః = నమస్కారము, భవతు = అగుగాక!

సకలవిద్యా స్వరూపులును, సిగలచే అలంకరింపబడిన చంద్రరేఖలు గలవారును, తమతమ తపః ఫలములుగా ఒకరికొకరు పొందబడినవారును, భక్తులకు కర్మఫలాదులను ప్రసాదింప జేయువారును, ముల్లోకములకు అత్యంత శుభదాయకులుగా నుండువారును, తలచినంతనే హృదయమందు మరలమరల ప్రసన్నులగువారును, ఆనందముతోపాటు స్వరూప సాక్షాత్కారానుభవమును గూడా కలుగ జేయువారును అగు - (ఆది దంపతులైన) పార్వతీ పరమేశ్వరుల కొరకు ఇదే నా నమస్కారము.

కళాస్వరూపులు, సిగలో చంద్రకళలను అలంకరించుకున్నవారు, పరస్పర తపస్సులకు ఫలమైనవారు, భక్తులకు కోరికలు తీర్చువారు, ముల్లోకములకు అత్యధికమైన శుభమునిచ్చువారు, హృదయములో నివసించువారు, ఆనందముతో ప్రకాశించుచూ సాక్షాత్కరించువారు అగు శివా (పార్వతి) శివులకు నమస్కారమిదే.

కళామూర్తులై, సిగలో చంద్రరేఖను ధరించినవారై, ఒకరు చేసిన తపస్సులకు మరొకరు ఫలితమై, భక్తాభీష్టప్రియులై, ముజ్జగములకు శుభప్రదాతలై, మనసులో వసించువారై, ఆనంద స్వరూపులుగా సాక్షాత్కరించే పార్వతీ పరమేశ్వరులకు నమస్కరిస్తున్నాను.

02. గళంతీ శంభో త్వచ్చరిత సరితః కిల్బిష రజో
దళంతీ ధీకుల్యాసరణిషు పతంతీ విజయతామ్।
దిశంతీ సంసారభ్రమణ పరితాపోపశమనం
వసంతీ మచ్చేతోహ్రదభువి శివానందలహరీ॥

టీక:- హేశంభో = సుఖమునకు గారణమైనవాడా! త్వత్ = నీ యొక్క, చరిత = చరిత్రమనియెడు, సరితః = నది నుండి, గళంతీ = స్రవించి పాఱుచున్నదియు, కిల్బిష = పాపములనియెడు, రజః = ధూళిని, దళంతీ = ఖండించు (అణచివేయు) చున్నదియు, ధీ = బుద్ధులనియుడు, కుల్యా = పిల్లకాలువల యొక్క, సరణిషు = త్రోవలయందు, పతంతీ = ప్రసరించు చున్నదియు, సంసారభ్రమణ = జనన మరణ రూపమైన సంసార చక్రమందు తిరుగుటచే గలిగిన, పరితాప = అత్యంత సంతాపముల యొక్క, ఉపశమనం = ఉపశాంతిని, దిశంతీ = ఇచ్చు చున్నదియు, మత్ = నా యొక్క, చేతః = చిత్తమనియెడు, హ్రదభువి = మడుగునందు, వసంతీ = నిలచియుండు నదియునగు, శివానందలహరీ = పార్వతీ పరమేశ్వరుల వలన గలిగిన యానందప్రవాహము, విజయతాం= సర్వోత్కర్షముగా నుండుగాక.

శాంతి సుఖములకు ఉత్పత్తి స్థానమైన ఓ శివా! నీ చరిత్రమనెడి నదినుండి స్రవించి ప్రవహించుచు, పాపములనెడు ధూళిని అణచుచున్న ఈ శివానందలహరి

- బుద్ధి అను పిల్లకాలువ గుండా వచ్చి, సంసార తాపమును చల్లార్చుచూ, నా హృదయము అను మడుగులో పడినది. ఈ ఆనంద ప్రవాహము ఇక ఈ మడుగును వదలి పోకుండా స్థిరముగా నుండునట్లు అనుగ్రహింపుము.

ఓ శంకరా! నీ చరిత్రమను నదినుండి ప్రవహించుచూ, పాపమనే ధూళిని అణచివేయుచూ, బుద్ధి అనే చిన్న కాలువలో కలియుచూ, సంసారములో పరిభ్రమించుటచే ఏర్పడు సంతాపమును ఉపశమింప చేయుచూ నా హృదయమనే సరస్సులో నిలచే శివానందలహరి (శివాశివుల వలన ఏర్పడు ఆనందప్రవాహము) జయించుగాక.

ప్రభో ఈశ్వరా, నీ చరిత్రము అనే నదీజలము మా పాపములనే దుమ్ము, ధూళిని త్రోసివేస్తూ, ముందుగా నా బుద్ధి అనే కాలువలో ప్రవేశించి, సంసార తాపములను నశింపచేస్తూ, బాధలను ఉపశమింపచేస్తూ, నా హృదయములో ప్రవేశించి, అక్క డనిలచి ఉండే శివానందలహరికి జయకారముతో స్తుతిస్తున్నాను.

03. త్రయీవేద్యం హృద్యం త్రిపురహరమాద్యం త్రినయనం
జటాభారోదారం చలదురగహారం మృగధరమ్।
మహాదేవం దేవం మయి సదయభావం పశుపతిం
చిదాలంబం సాంబం శివమతివిడంబం హృది భజే॥

టీక:- త్రయీ = ఋగ్వేద యజుర్వేద సామవేదములు మూటి చేతను, వేద్యం = తెలిసికొన దగిన వాడును, హృద్యం = హృదయ కమలమున వ్యక్తమగు వాడును, త్రిపురహరం = స్థూల సూక్ష్మ కారణ శరీరములు మూడింటిని నశింప జేయువాడును, అద్యం = సృష్టి కంతకు మొదటన యున్న వాడును, త్రినయనం = మూడు కన్నులవాడును, జటాభారోదారం = జటాజూటముచేత గంభీరమైనవాడును, ఇచలత్ = కదలుచున్న, ఉరగ = పాములనియెడు, హారం = పేరులు గలవాడును, మృగధరం = లేడిని దాల్చినవాడును, మహాదేవం = గొప్పదేవుడును, (స్వప్రకాశరూపుడు), దేవం = ఆనంద స్వరూపుడును, మయి

= నాయందు, సదయభావం = దయతో గూడిన యభిప్రాయము గలవాడును, పశుపతిం = బ్రహ్మాది లోకపాలకుడును, చిదాలంబం = స్వరూప జ్ఞానమునకు సాధనమైన వాడును, అతివిడంబం = సమయానుసరణము గలవాడును, సాంబం = పార్వతీ సమేతుడును అగు, శివం = పరమేశ్వరుని, హృది = మనస్సున; భజే = సేవింతును.

మూడు వేదములలో తెలియబడువాడును, హృదయమునందు స్ఫురించువాడును, స్థూల సూక్ష్మ కారణ శరీరములను నియంత్రించి నిర్మూలించు వాడును, సృష్టికి ముందే నుండువాడును, మూడు కన్నులు గలవాడును, జటాజూటసర్పహారములు గలవాడును, చేతిలో లేడిని ధరించినవాడు, ప్రకాశానందములు తన రూపముగా వెలుగొందువాడును, నాయందు దయగలవాడును, స్వ స్వరూప జ్ఞానమునకు ముఖ్య సాధనమైన వాడును సకలలోక పాలకుడును, సమయావసరములను బట్టి ప్రవర్తించువాడును, పార్వతీ సమ్మోహుండును అగు – పరమేశ్వరుని హృదయములో సేవించు చున్నాను.

వేదములచే తెలియబడువాడు, మనోహరుడు, త్రిపురాసుర సంహారి, ఆదిపురుషుడు, మూడు కన్నులవాడు, గొప్ప జటాజూటము కలవాడు, కదలుచున్న పాము హారముగా ధరించినవాడు, మహాదేవుడు, నాపై దయకలవాడు, పశుపతి, జ్ఞానమునకు ఆలంబనయైనవాడు, జగదంబతో కలసినవాడు, అనుకరించటకు శక్యముకానివాడు అగు దేవుడైన శివుని హృదయములో సేవించు చున్నాను.

వేదములచేత మాత్రమే తెలియదగినవాడు, అత్యంత సుందరుడు, త్రిపురాసురులను సంహరించినవాడు, అందరికంటే పూర్వజుడు, త్రినేత్రుడు, జటాజూటధారి, సర్పమును కంఠాభరణముగా ధరించినవాడు, దయాస్వరూపుడు, పశుపతి, అమ్మతో కూడి ఉన్నవాడు, చిదానంద స్వరూపుడు, అయిన ఈశ్వరుని సదా సేవించు చున్నాను.

04. సహస్రం వర్తంతే జగతి విభుధాః క్షుద్రఫలదాః
న మన్యే స్వప్నే వా తదనుసరణం తత్కృతఫలమ్।

కిరణ్ టైప్ ఇన్‌స్టిట్యూట్
Kiron Type Institute

హరిబ్రహ్మాదీనామపి వికటభాజా మసులభం
చిరం యాచే శంభో శివ తవ పదాంభోజ భజనమ్॥

టీక:- జగతి = లోకమునందు, క్షుద్రఫలదాః = తుచ్ఛమైన ఫలముల నొసగునట్టి, విబుధాః = (ఇతర) దేవతలు, సహస్రం = వేలకొలది, వర్తంతే = ఉన్నారు. (అహం = నేను), స్వప్నేవా = కలలో నైనను, తదనుసరణం = ఆ దేవతలను భజించుటగానీ, తత్కృతఫలం = ఆ దేవతలు కలుగజేయు ఫలమునుగానీ, నమన్యే = తలచను (కోరను); శంభో, శివ = సుఖకారణుడును, మంగళస్వరూపుడును అగు శంకరా!, నికట భాజాం = సన్నిధిని చేరియున్న, హరిబ్రహ్మాదీనామపి = విష్ణుమూర్తి, బ్రహ్మదేవుడు మొదలగు వారలకు సైతము, అసులభం = దుర్లభమైన, తవ = నీ యొక్క, పదాంభోజభజనం = పాదపద్మసేవను, చిరం = ఎల్లవేళలను, యాచే = యాచించు చున్నాను.

కొంచెము కొంచెము ఫలమిచ్చు దేవతలెందఱో కలరు. వారి సేవ, వారిచ్చు ఫలములు నాకు కావలయునను కోరిక కలనైన లేదు. శివా! ఎల్లప్పుడును సమీపవర్తులైన బ్రహ్మాదులకు గూడ దొరకని నీ పాదసేవయే దయచేయుమని నిన్ను ఎల్లవేళల వేడుకొనుచున్నాను.

చిన్న చిన్న ఫలమునిచ్చు దేవతలు ఈ ప్రపంచములో వేలాదిగా ఉన్నారు. వారి సేవను గానీ, వారిచ్చు ఫలమును కానీ నేను కలలో కూడా తలవను. సమీపమునందే ఉండు హరి - బ్రహ్మ మొదలైన వారికి కూడా సులభముగా దొరకని నీ పాదపద్మ సేవయే నేను చిరకాలము కోరెదను.

సామాన్యమైన కోరికలను తీర్చే దేవతలు వేలాదిమంది ఉన్నారు. వారిని సేవించాలని కానీ, వారినుంచి ఫలములను పొందాలనికానీ నేను కోరుకోవటం లేదు. తండ్రీ, హరి, బ్రహ్మ మొదలైనవారికి కూడా దుస్సాధ్యమైన నీ పాదసేవనే నేను కోరుకుంటున్నాను.

05. స్మృతౌ శాస్త్రే వైద్యే శకున కవితాగాన ఫణితౌ
పురాణే మంత్రే వా స్తుతి నటన హాస్యే ష్వచతురః।
కథం రాజ్ఞాం ప్రీతి ర్భవతి మయి కోఽహం పశుపతే
పశుం మాం సర్వజ్ఞ ప్రథిత కృపయా పాలయ విభో॥

టీక:- స్మృతౌ = మనుస్మృతి మొదలగు స్మృతులయందు గానీ, శాస్త్రే = తర్క వ్యాకరణాది శాస్త్రములయందుగానీ, వైద్యే = వైద్యము నందుగానీ, శకున = శకునములు చెప్పుట యందుగానీ, కవితా = కవిత్వము జెప్పి మెప్పించుట యందుగానీ, గాన ఫణితౌ = సంగీతము పాడి రంజింపజేయుట యందుగానీ, పురాణే = పురాణములు చెప్పుట యందుగానీ, మంత్రేవా = మంత్రశాస్త్రమందు గానీ, స్తుతి = స్తోత్రములు చేసి యుప్పొంగించుట యందుగానీ, నటన = నాట్యముసల్పి మొహింపజేయుటయందుగానీ, హాస్యేషు = హాస్యములు చెప్పి నవ్వించుటయందుగానీ, అచతురః = నేర్పులేనివాడను, మయి = (ఇట్టి) నాయందు, రాజ్ఞాం = రాజులకు, ప్రీతిః = ప్రేమ, కథం = ఎట్లు!, భవతి = కలుగును. (ఒక వేళ నిందేదైన నేర్చినను నేర్తును గాక వారి ప్రేమవలన వచ్చు లాభంబుల మీద నాకిచ్ఛయు లేదు). (అతః = కనుక), ప్రథిత = వేద ప్రసిద్ధుడవును, సర్వజ్ఞ = సమస్తము తెలిసిన వాడవును నగు, హే పశుపతే = ఓ సర్వేశ్వరా! కోఽహం = నే నెవ్వడనో యెఱుగని, పశుం = పశుప్రాయుడనైన, మాం = నన్ను, కృపయా = దయతో, పాలయ = రక్షించుము.

సర్వజ్ఞుడవైన ఈశ్వరా! శాస్త్రపాండిత్యము లేదు, వైద్యము చేతగాదు. కవిత్వము చెప్పలేను. సంగీతమురాదు. పురాణము చెప్పలేను. మంత్రము లెఱుగను. ఆటపాటల యందు నేర్పులేదు. హాస్యము చెప్పలేను. ఇట్టి నాయెడ రాజులకెట్లు దయగల్గును. వారిచ్చు ఫలములు నాకేల? సర్వజ్ఞా! నన్ను నేనే యెఱుగని పశువును. నీవు పశుపతివి గదా! నన్ను నీవే దయతో రక్షింపుము.

ధర్మగ్రంథములు, శాస్త్రములు, వైద్య విద్య, శకునములు చెప్పుట, కవిత్వము, గానము, పురాణములు, స్తుతిచేయుట, నాట్యము, హాస్యముగా మాట్లాడుట – వీటిలో ఏ ఒక్కటిలోనూ నిపుణుడను కాను. ధనవంతులకు నాపై ప్రీతిఎట్లు కలుగును? నేనెటువంటి వాడను? అంతా తెలిసిన వాడవు, ప్రాణులకు నాథుడవు అగు ఓ ప్రభూ! పశువైన (ప్రాణి) నన్ను మిక్కిలి కృపతో పాలించుము.

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథములు, పౌరాణిక శాస్త్రములు, వేదములు, వైద్యమునకు సంబంధించిన జ్ఞానము, కవిత్వ పటిమ, గానమాధుర్యము, పురాణములు వల్లెవేయుట, సుందర నాట్యము, చతురోక్తులు ఇవేమీ నాకు తెలియవు. అటువంటి నేను ధనవంతులకు ఇష్టుడను ఎలా కాగలను. సర్వం ఎరిగినవాడవు. పశుపతివి అయిన నీవు, నన్ను దయజూచి కరుణతో కటాక్షించు.

06. ఘటో వా మృత్పిండోఽ ప్యణురపి చ ధూమోఽగ్ని రచలః
పటో వా తంతుర్వా పరిహరతి కిం ఘోరశమనమ్।
వృథా కంఠ క్షోభం వహసి తరసా తర్కవచసా
పదాంభోజం శంభోర్భజ పరమ సౌఖ్యం వ్రజ సుధీః॥

టీక:- సుధీః = ఓ మంచిబుద్ధీ, ఘటోవా = కుండగానీ, మృత్పిండోపి = మట్టిముద్దగానీ, అణురపి = పరమాణువు గానీ, ధూమః = పొగ గానీ, అగ్నిః = నిప్పుగానీ, అచలః = పర్వతము గానీ, పటోవా = వస్త్రము గానీ, తంతుర్వా = దారము గానీ, ఘోరశమనం = భయంకరుడైన యముని, పరిహరతి కిం = పోగొట్టునా యేమి? తర్కవచసా = (పై జెప్పిన) తర్క శాస్త్రమందలి మాటలచేత, వృథా = వ్యర్థముగా, కంఠక్షోభం = కంఠమున కాయాసమును, సహసి = కలిగించు కొనుచున్నావు. (అదిమాని), శంభోః = శివునియొక్క, పదాంభోజం = పాదపద్మమును, భజ = సేవించుము. తరసా = శీఘ్రముగా, పరమసౌఖ్యం = మోక్ష సామ్రాజ్యమును, వ్రజ = పొందుము.

కుండలు చేయుటకు మట్టి సాధనము. దానికి పరమాణువులు కారణము. కొండమీద పొగ కనపడుచున్నది కావున నిప్పక్కడ ఉండును. బట్టలు దారముల వలన కలుగును. ఈ మొదలగు తర్క శాస్త్ర వాక్యములలో నొక్కటి గూడ మృత్యువున కడ్డుపడునది కాదు. ఓ మంచి బుద్ధీ! ఇవి పిడివేసి వల్లించి కంఠక్షోభ మేల కలిగించు కొనెదవు? వద్దు శివభజన చేసి మోక్షమును పొందుము.

కుండ, మట్టిముద్ద, అణువు, పొగ, పర్వతము, వస్త్రము, దారము, వీటిలో ఏ ఒక్కటైనా కష్టములను తొలగించ గలదా? (తర్క శాస్త్రములో వీటి చర్చ ఎక్కువగా వచ్చును) ఓ పండితుడా! తర్కవచనములతో వ్యర్థముగా కంఠక్షోభను పొందుచున్నావు. శివుని పాదపద్మమును సేవించుము. పరమసౌఖ్యమును పొందుము.

తర్క శాస్త్రములో తరచుగా ప్రస్తావించబడే మట్టికుండ, ధూమము, కొండ, వస్త్రము, ఇవేవీ నీ కష్టాలను తొలగించలేవు. ఉపమోగములేని తర్కము, వేదాంత వచనములతో నీ సమయమును ఎందుకు వృధా చేస్తున్నావు. శివ పాద శరణము మాత్రమే నీకు పరమ సౌఖ్యమును ప్రసాదించగలదు.

07. మనస్తే పాదాబ్జే నివసతు వచః స్తోత్ర ఫణితౌ
కరశ్చాభ్యర్చాయాం శ్రుతిరపి కథాऽऽకర్ణనవిధౌ।
తవ ధ్యానే బుద్ధి ర్నయన యుగళం మూర్తి విభవే
పరగ్రంథాన్కైర్వా(పరగ్రన్థైః కిం వా)
పరమ శివ జానే పరమతః॥

టీక:- హే పరమశివ = ఓ పరమేశ్వరా, మనః = మనస్సు, తే = నీ యొక్క, పాదాబ్జే = పాదపద్మమందును, వచః = వాక్కు (వాగింద్రియము), స్తోత్రఫణితౌ = స్తోత్రపాఠములు చదువుట యందును, కరః = చేతులు (హస్తేంద్రియము) అభ్యర్చాయాంచ = పూజయందును, శ్రుతిః = చెవులు (శ్రవణేంద్రియము), కథాకర్ణనవిధౌ = చరిత్రలు వినుటయందును, బుద్ధిః = బుద్ధి, (నిశ్చయాత్మకమైన

అంతఃకరణ వృత్తి), తవ = నీయొక్క, ధ్యానే = ధ్యానమందును, నయనయుగళం = కన్నుదోయి, మూర్తివిభవే = నీదివ్యమంగళ విగ్రహము యొక్క చక్కదనమందును, నివసతు = స్థిరపడియుండుగాక, అతఃపరం = ఇంకమీద, కైర్వా = ఏ యింద్రియములచేత, పరగ్రంథాన్ = నీ కైంకర్యమునకు వ్యతిరిక్తములైన గ్రంథములను, జానే = తెలిసికొందును.

మనస్సు, వాక్కు, హస్తము, శ్రవణము, బుద్ధి, నేత్రము, అను ఆరు ఇంద్రియములు సర్వకాల సర్వావస్థలయందు నీ కైంకర్యములందే మునిగియున్నచో గ్రంథాంతర ప్రసక్తి కలుగదు గదా! (కనుక శివా! అట్లనుగ్రహింపుమని భావము)

ఓ పరమశివా! నా మనస్సు నీ పాదపద్మమునందు, వాక్కు నీ స్తోత్ర పఠనమునందు, చేతులు నీ పూజయందు, చెవులు నీ కథలను వినుట యందు, బుద్ధి నీ ధ్యానము నందు, కన్నులు నీ స్వరూపమును దర్శించుటయందు లగ్నమగుగాక. ఇంతకంటే ఇతర విషయములను వేటితో తెలుసుకొనగలను?

ఈశ్వరా! నా మనస్సు ఎల్లప్పుడు నీ పాదములపైన, నా వాక్కు నీ స్తోత్రములను పఠించుటయందు, చేతులు నిన్ను పూజించుటలోను, కర్ణములు నీ కథాశ్రవణమునందు, నేత్రములు నీ దివ్యరూపమును దర్శించుటయందు మాత్రమే లగ్నమగునుగాక.

08. యథా బుద్ధి శ్శుక్తౌ రజతమితి కాచాశ్మని మణి–
ర్జలే పైష్టే క్షీరం భవతి మృగతృష్ణాసు సలిలమ్।
తథా దేవ భ్రాంత్యా భజతి భవదన్యం జడజనో
మహాదేవేశం త్వాం మనసి చ న మత్వాపశుపతే॥

టీక:- మహాదేవ = ఓ దేవదేవా!, పశుపతే = సకల భూతాధిపతీ!, జడజనః = మూఢుడు, ఈశం = సర్వ నియంతవగు, త్వాం = నిన్ను, మనసి = హృదయమందు, నమత్వా = తలంచక (ఎఱుగక), శుక్తౌ = ముత్యపుజిప్ప యందు, రజతమితి = వెండియనియు, కాచాశ్మని = గాజు ఱాయియందు, మణిః =

మాణిక్యమనియు, పైష్టి = పిండి గలిపిన, జలే = నీటియందు, క్షీరం = పాలనియు, మృగతృష్ణాసు = ఎండమావులయందు, సలిలం = జలమనియు, బుద్ధిః = మిథ్యాబుద్ధి, యథా = ఎట్లు, భవతి = కలుగు చున్నదో, తథా = అట్లు, భవదన్యమ్ = నీ కంటె యితరుడైనట్టి వానిని, దేవభ్రాన్త్యా = దేవుడను భ్రాంతి చేత, భజతి = సేవించు చున్నాడు.

మహాదేవా! ముత్యపు చిప్పలను వెండియనియు, గాజు రాళ్ళను మణులనియు, పిండినీళ్ళను పాలనియు, ఎండమావులను నీళ్ళనియు భ్రమించు నట్లుగా, నిన్ను తెలియనేరని మనుజుడు ఇతరులని దేవునిగా భ్రమించి సేవించుచున్నాడు.

ఓ పశుపతీ! ముత్యపు చిప్పను చూచి వెండి అని, గాజుపెంకును మణి అని, పిండికలసిన నీటిని పాలని, ఎండమావులను నీళ్ళని భావించి భ్రమ చెందునట్లుగా తెలివి తక్కువవాడు గొప్ప దేవతలకు కూడా ప్రభువైన నిన్ను మనసులో తలవక నీ కంటే ఇతరులని దేవుడనే భ్రమతో పూజించు చున్నాడు.

శివా! కొంతమంది బ్రాంతికి లోబడి ముత్యపు చిప్పను వెండిగాను, గాజుపెంకును మణిమాణిక్యములుగాను, పిండిని కలిపిన నీళ్ళను పాలుగాను, ఎండమావులను నీటి చలములు గాను భావిస్తారు. అదే విధముగా, అజ్ఞానులు జగదేశ్వరుడవైన నిన్ను కొలిచే బదులు ఇతరులను దేవతలుగా భ్రమించు చున్నారు.

09. గభీరే కాసారే విశతి విజనే ఘోరవిపినే
విశాలే శైలే చ భ్రమతి కుసుమార్థం జడమతిః।
సమర్ప్యైకం చేతస్సరసిజ ముమానాథ భవతే
సుఖేనావస్థాతుం జన ఇహ న జానాతి కిమహో॥

టీక:- జనః = మనుష్యుడు, జడమతిః = తెలివితక్కువవాడై, కుసుమార్థం = పుష్పముల కొఱకుగా, గభీరే = లోతైన, కాసారే = చెఱువునందు, విశతి = దిగుచున్నాడు, విజనే = జనులులేని, ఘోరవిపినే = భయంకరారణ్య మందును,

విశాలే = విస్తీర్ణమైన, శైలేచ = పర్వతమందును, భ్రమతి = తిరుగలాడుచున్నాడు. హే ఉమానాథా = ఓ పార్వతీపతీ!, ఏకం = ఒక్క, చేతస్సరసిజం = మనస్సనియెడు పద్మమును, భవతే = నీ కొఱకు, సమర్ప్య = సమర్పించి, ఇహ = ఇచ్చట, సుఖేన = సుఖముగా, అవస్థాతుం = స్థిరుడైయుండుటకు, నజానాతి = ఎఱుగడు, కిమహో = ఏమి యాశ్చర్యము!

ఆహా! మానవులెంత వెఱ్ఱి వారు! లోతైన చెఱువులలో నీదులాడుచు చిక్కులు పడుచున్నారు. తమ తమ మనస్సను పద్మమును పరమేశ్వరుని పాదారవిందముల యందు సమర్పించిన యెడల నెంత సుఖకరముగా నుండును?

ఓ ఉమాపతీ! మందబుద్ధి కలవాడు, నిన్ను పూజించు పువ్వులకోసం లోతైన కొలనులలోనూ, నిర్జనమైన భయంకర అరణ్యములలోనూ, మరియు విశాలమైన కొండల పైనా తిరుగుచున్నాడు. తన మనస్సనే పద్మమును ఒక్కటినీ నీకు సమర్పించి సుఖముగా నుండుటకై తెలుసుకొనలేకపోతున్నాడు. ఏమి ఆశ్చర్యము?

పార్వతీనాథా, మందమతియైనవాడు నిన్ను పూజించాలని పూవులకోసం సరస్సులు, కొలనులలోనూ, అడవులలోనూ, విశాలమైన పర్వతములమీద అన్వేషిస్తున్నాడు. తన మనస్సు అనే సుందర పద్మం ఒకటుందనీ, దానిని నీకు సమర్పించి ఆనందాన్ని పొందవచ్చునీ తెలుసుకోలేకపోవటం ఎంతో ఆశ్చర్యకరం.

10. నరత్వం దేవత్వం నగ వన మృగత్వం మశకతా
పశుత్వం కీటత్వం భవతు విహగత్వాది జననమ్।
సదా త్వత్పాదాబ్జ స్మరణ పరమానందలహరీ–
విహారాసక్తం చే ద్ధృదయ మిహ కిం తేన వపుషా॥

టీకః- నరత్వం = మనుష్యుడుగా గానీ, దేవత్వం = దేవుడుగా గాని, నగ = పర్వతముగా గానీ, వన = అడవిగా గానీ, మృగత్వం = మృగముగా గానీ, మశకతా = దోమగా గానీ, పశుత్వం = పశువుగాగానీ, కీటత్వం = పురుగుగా గానీ, విహగత్వాది = పక్షులు మొదలగునవిగా గానీ, జననం = పుట్టుక, భవతు

= అగుగాక, హృదయం = మనస్సు, ఇహ = ఈ పై జన్మముల యందు, సదా = ఎల్లప్పుడు, త్వత్ = నీయొక్క, పాదాబ్జ = పాదపద్మముల యొక్క, స్మరణ = స్మరించుట యనియెడు, పరమానంద = మహానందము యొక్క, లహరీ = ప్రవాహమందలి, విహార = విహరించుటకు, ఆసక్తం = ఆసక్తి కలిగినది, భవతిచేత్ = అగునేని, త ఏన = ఆ, వపుషా = శరీరముచేత, కిం = ఏమి భంగము?

మనస్సు పరమేశ్వర స్మరణము గలదై శివానందలహరి యందు ఓలలాడుచున్నచో దేవ, నర, కీటకాది జన్మలలో ఏజన్మమెత్తినను కొదువలేదని తాత్పర్యము.

ఓ దేవా! మానవునిగానో, దేవునిగానో, కొండగానో, అడవిగానో, జంతువుగానో, దోమగానో, పశువుగానో, కీటకముగానో, పక్షిగానో పుట్టినా ఎల్లప్పుడూ నీ పాద పద్మ స్మరణమనే పరమానంద ప్రవాహములో తేలిపోవుటకు నా మనస్సు ఇష్టపడినచో, శరీరముతో ఏమి ప్రయోజనము?

ఓ దేవా!, నేను మానవునిగా, దేవునిగా, కొండ, అరణ్యము, జంతువు, దోమ, కీటకము, పశువు, పక్షి ఇలా ఎలా పుట్టినా, నా మనస్సు ఎల్లప్పుడు నీ పాదస్మరణమనే నిత్య ప్రవాహములో తేలిపోయేటట్లయితే ఇక శరీరముతో ఏమి పని?

11. వటు ర్వా గేహీ వా యతిరపి జటీ వా తదితరో
నరో వా యః కశ్చి ద్భవతు భవ కిం తేన భవతి।
యదీయం హృత్పద్మం యది భవ దధీనం పశుపతే
తదీయ స్త్వం శంభో భవసి భవభారం చ వహసి॥

టీక:- నరః = మానవుడు, వటుర్వా = బ్రహ్మచారియైనను, గేహీవా = గృహస్థైనను, యతరపి = సన్న్యాసియైనను, జటీవా = జటాధారియైనను, తదితర, యః, కశ్చిత్ = మఱియింక నెట్టివాడైనను, భవతు = కానిమ్ము, తేన = అందుచేత, హేభవ = ఓ యీశ్వరా?, కిం భవతి = ఏమి యగును. పశుపతే =

కిరణ్ టైప్ ఇన్స్టిట్యూట్

సకలభూతనాయకా? యదీయం = ఎవని సంబంధమైన, హృత్పద్మం = హృదయకమలము, భవదధీనం యది = నీ యధీనమయినదిగా నుండునో, తదీయః = వాని సంబంధుడవుగా, త్వం = నీవు, భవసి = అగుదువు, హే శంభో = ఓ శంకరా! భవభారంచ = వాని సంసార భారమును, వహసి = (నీవే) భరింతువు.

శివా! ఏయే వర్ణముల యందున్నను, ఏ యాశ్రమ మందున్నను, ఎన్నెన్ని జడలు పెంచుకొన్నను, ఎంత వాడైనను సరే ఈశ్వరభక్తి లేనిదే లాభ మిసుమంతయును లేదు. హృదయపద్మమునందు నిన్ను ధ్యానించుచు మనస్సు నీయందర్పించి భజించు వానికి సంబంధివై వాని భార మంతయు నీపై వేసికొని కాపాడుదువు.

ఓ శివా! బ్రహ్మచారిగానో, గృహస్థుడుగానో, జటాధారిగానో, అంతకంటే ఇతరుడుగానో మానవుడు ఎవడో ఒకడుగా ఉండుగాక. దాని వలన ఏమగును? ఓ పశుపతీ! ఎవడి హృదయ పద్మము నీ వశమగునో నీవు అతనివాడవై సంసారభారమును మోసెదవు.

ఈశ్వరా! మానవుడు బ్రహ్మచారిగానైనా, గృహస్థాశ్రమములోనైనా, జటలతో సన్యాసిగానైనా, మరి ఏ ఇతర స్థితిలో ఉన్నా గానీ, ఒరిగేది ఏమీలేదు. ఎవరు తమ హృదయము అనే పద్మమును నీ పరము చేస్తారో, నీవు వారియొక్క సంసార భారాన్ని స్వయముగా మోస్తావు.

12. గుహాయాం గేహే వా బహిరపి వనే వాఽద్రి శిఖరే
జలే వా వహ్నౌ వా వసతు వసతేః కిం వద ఫలమ్।
సదా యస్యైవాంతః కరణమపి శంభో తవ పదే
స్థితంచే ద్యోగోఽసౌ స చ పరమయోగీ స చ సుఖీ॥

టీక:- గుహాయాం = కొండగుహయందో, గేహేవా = స్వగృహమందో, బహిరపి = బయట నెచ్చటనో, వనేవా = అడవియందో, అద్రిశిఖరే = పర్వతశిఖరమందో,

జలేవా = నీటియందో, వహ్నౌవా = పంచాగ్ని మధ్యమందో, వసతు = నివసించుగాక, హే శంభో = సుఖకరుండువగు ఓ యీశ్వరా!, వసతేః = అట్లు నివసించిన మాత్రమున, కిం ఫలం = ఏమి ఫలమో, వద = చెప్పుము (ఏమియు ఫలము లేదనుట), యస్య = అట్టి వాని యొక్క, అంతఃకరణమపి = మనస్సుగూడ, సదా = ఎల్లప్పుడును, తవ = నీ యొక్క, పదేఏవ = పాదమందే, స్థితం చేత్ = నిలచియున్నచో, అసౌ = ఇట్లు నిలుచయే, యోగః = యోగసిద్ధి, సచ = అట్టివాడే, పరమయోగీ = నిర్వికల్పసమాధి గల పరమయోగియు, సచ = వాడే, సుఖీ = పరమానందము గలవాడును అగును.

పర్వత గుహలు, అరణ్యములు మొదలగు వానియందు నివాసము చేసినంత మాత్రమున ఫలవేమియు లేదు. అంతఃకరణము గూడ ఈశ్వర ధ్యానమునందునిల్పి, తదేక నిష్ఠాగరిష్ఠుడై యున్నచో శివయోగియై పరమానందము నొందును.

గుహలోకానీ, ఇంటిలోకానీ, వెలుపలకానీ, అడవిలోకానీ, పర్వత శిఖరము పైకానీ, నీటిలోకానీ, అగ్నిలోకానీ నివశించుగాక. ఎక్కడున్నా ఏమి లాభము? ఓ శంకరా! ఎవడి మనస్సు ఎల్లప్పుడు నీపాదపద్మము నందు స్థిరముగా నుండునో అతడే గొప్పయోగి మరియు సుఖవంతుడు.

మానవుడు గుహాంతర్భాగములోనైనా, ఇంటిలోపలకానీ, బయటకానీ, అరణ్యంలోకానీ, పర్వతాలపైకానీ, జలములోకానీ, అగ్నియందుకానీ, యోగాసమాధిలో నివశించవచ్చుగాక. దీనివలన ఏమీ ప్రయోజనము లేదు. ఎవరు తన మనస్సును నీ పాదపద్మములపై స్థిరముగా నిలుపుతారో, అతడే గొప్ప యోగవంతుడు.

13. అసారే సంసారే నిజభజనదూరే జడధియా
భ్రమంతం మామంధం పరమకృపయా పాతుముచితమ్।

మదన్యః కోదీనస్తవ కృపణరక్షాతినిపుణః
త్వదన్యః కో వా మే త్రిజగతి శరణ్యః పశుపతే॥

టీక:- హేపశుపతే = ఆత్మ జ్ఞానమును పరిపాలించువాడా, అజడ = జడములైన దేహాదులకన్న విలక్షణమైన, పరమ = ఓ పరాత్పరా! అసారే = సారములేనిదియు, నిజభజనదూరే = ఆత్మాను సంధానము దూరమైనదియు నగు, సంసారే = సంసారమందు, భ్రమంతం = కొట్టుకొనుచున్నట్టియు, అంధః = ఆత్మానాత్మ వివేకములేని గ్రుడ్డివాడనైనట్టియు, మాం = నన్ను, కృపయా = దయతో, ధియా = స్వరూపజ్ఞానము నిచ్చుటచేత, పాతం = రక్షించుటకు, ఉచితం = యుక్తము. దీనః = సంసార తాపముచేత దీనుడనైన, మదన్యః = నాకంటె మఱియొకడు, తవ = నీకు, కః = ఎవడున్నాడు? కృపణరక్షాతినిపుణః = దీనులను సంరక్షించుట యందు మిక్కిలి నేర్పుగలవాడును, మే = నాకు (నన్ను), శరణ్యః = రక్షించదగినవాడు, త్వదన్యః = నీ కంటె మఱియొకడు, త్రిజగతి = ముల్లోకముల యందును, కః = ఎవడున్నాడు.

మహాదేవా! ముల్లోకములందును దీనరక్షాపరుడవు నీవొక్కడవే గలవు. నేనును సంసార తాపములను సహింపలేక దీనుడనై నీవే దిక్కుగా నీ పాలబడి యున్నాను. నావంటి దీను లింకెందును కానరారు. కనుక దయచూపి ఆత్మజ్ఞాన మొసగి యీ దీనుని సంసారతాపములనుండి రక్షింపుము.

నీ సేవకు దూరమైన సారములేని ఈ సంసారములో మతిలేక తిరుగు గుడ్డివాడైన నన్ను మిక్కిలి కరుణతో రక్షించుట మంచిది. ఓ పశుపతీ! నా కంటే వేరొక దీనుడు మరియు నీకంటే వేరొక దీనరక్షకుడు, శరణు పొందదగినవాడు ముల్లోకములలో ఎవడు కలడు?

ఎటువంటి సారము లేని ఈ సంసారములో, పిచ్చివానివలె, అంధుడనై, తీరు తెన్నూ లేక తిరుగుతున్న నన్ను దయతో కరుణచూపి రక్షించు. తండ్రీ, నాకంటే దీనస్థితిలో ఉన్నవాడు, నిన్ను మించిన దీనజనభాంధవుడు, శరణు కోరదగినవాడు, మూడు లోకములలో ఎవరున్నారు.

14. ప్రభు స్త్వం దీనానాం ఖలు పరమబంధుః పశుపతే
ప్రముఖ్యోఽహం తేషామపి కిముత బంధుత్వ మనయోః।
త్వయైవ క్షంతవ్యాః శివ మదపరాధాశ్చ సకలాః
ప్రయత్నాత్కర్తవ్యం మదవనమియం బంధుసరణిః॥

టీక:- హేపశుపతీ = ఓ పరమేశ్వరా! త్వం = నీవు, ప్రభుః = దైన్యము బాపుటకు సమర్థుడవు (కనుకనే), దీనానాం = దీనులకు, పరమబంధుః ఖలు = ముఖ్య బంధువుడవు గదా, అహం = నేను, తేషాం = ఆ దీనులలో, ప్రముఖ్యః = మొట్టమొదటివాడను, అనయోఃఅపి = ఇట్టి మనకును, బంధుత్వం = చుట్టఱికము, కిముత = (ఉన్నదనివేఱే) చెప్పవలయునా, శివ = ఆనందస్వరూపుడా, సకలాః = సమస్తమైన, మదపరాధాః = నా తప్పులు, త్వయైవ = నీ చేతనే, క్షంతవ్యాః = క్షమింపదగినవి, మదవనం = నా రక్షణము, ప్రయత్నాత్ = ప్రయత్నము వలన, కర్తవ్యం = చేయదగినది, ఇయం = ఇది, బంధుసరణిః = బంధుమర్యాద.

ఓ పరమేశ్వరా! నీవు దీనబంధుడవు. నేను దీనుడను. ఇక మనకు బాంధవ్యము గలదని నేరుగా చెప్పనక్కరలేదు గదా! కనుక నా తప్పులన్నియు మన్నించి తప్పక నన్ను నీవే కరుణించి రక్షింపవలసి యున్నది. ఇదియేకదా బంధువుల పద్ధతి.

ఓ పశుపతీ! ప్రభువైన నీవే దీనులకు గొప్ప బంధుడవు. దీనులలో ముఖ్యుడను నేను. మన ఇద్దరి బంధుత్వము గురించి చెప్పేదేమున్నది? ఓ శివా! నా తప్పులన్నిటినీ నీవే క్షమించవలెను. అంతేకాక ప్రయత్నించి నన్ను రక్షించవలెను. ఇదే బంధురీతి.

ఓ పశుపతీ, మనిద్దరికీ ఉన్న బంధుత్వమేమిటో తెలుసా, దీనజన బాంధవుడవు నీవు. దీనులందరిలోనూ అత్యంత దీనుడను నేను. నా తప్పులన్నిటినీ మన్నించి రక్షించు. ముఖ్యమైన బంధురీతి ఇదే కదా.

15. ఉపేక్షా నో చేత్కిం న హరసి భవద్ధ్యానవిముఖాం
దురాశా భూయిష్ఠాం విధిలిపి మశక్తో యది భవాన్।
శిర స్తద్వైధాత్రం న నఖలు సువృత్తం పశుపతే
కథం వా నిర్యత్నం కరనఖముఖేనైవ లులితమ్॥

టీక:- పశుపతే = సర్వలోకాధీశ్వరా! ఉపేక్షానోచేత్ = (నన్ను రక్షించుటయందు నీకుపేక్షకలదేమో) అట్లు ఉపేక్ష లేనిచో, దురాశాభూయిష్ఠాం = దుష్టములైన తలంపులతో నిండినదియు, భవద్ధ్యానవిముఖాం = నీ ధ్యానమునుండి పరాఙ్ముఖమైనదియు, విధిలిపిం = (నా ముఖముమీది) బ్రహ్మవ్రాతను, కింనహరసి = ఎందుకు తుడిచివేయవు, భవాన్ = నీవు, అశక్తోయది = అశక్తుడవేని, ననఖలు = గోటితో త్రుంచ నలవిగాని, తత్ = ఆ, సువృత్తం = మిక్కిలి ధృఢమైన, వైధత్రం = బ్రహ్మ సంబంధమైన, శిరః = ఐదవ శిరస్సును, నిర్యత్నం = యత్నమక్కఱ లేకుండ, కరనఖముఖేనైన = చేతిగోటి కొనచేతనే, కథంవా = ఎట్లు, లులితం = త్రుంచి వేయబడినది?

సాంబశివా! దుష్టమైన ఆలోచనలతో నిన్ను ధ్యానించుటయందు గూడా ఆసక్తిని కలుగనట్లు చేయుటకు సూచకముగా నానుదుట బ్రహ్మవ్రాసిన వ్రాతను ఉపేక్షింపక తుడిచి వేయుము. నా చేతగాదని తప్పించుకొనుటకు వీలులేదు. ఆ బ్రహ్మదేవుని ఐదవ తలను నీ కొనగోటితోనే త్రుంచితివిగదా!

ఓ పశుపతీ! నీకు నాపై ఉపేక్షలేనిచో, నిన్ను ధ్యానించుటకు వెనుకాడుచున్నదీ మరియు దురాశలతో నిండినదీ అగు నా తలరాతను ఏల తుడచవు. అందుకు సమర్థుడవు కానిచో ధృఢమైన బ్రహ్మ శిరస్సును ప్రయత్నించకనే చేతిగోరు కొనతో ఎలా పెకలించావు?

ఈశ్వరా! నీవు నన్ను ఉపేక్షించక పోయినట్లయితే, నిన్ను పూజించకుండా, దురాశ, దుశ్చేష్టలతో నిండిన నా తలరాతను, తుడిచి మార్చవెందుకు? నీవు

అత్యంత సమర్థుడవు కనుకనే, బ్రహ్మ శిరస్సును సునాయాసముగా చేతిగోరు కొనతో తొలగించావు.

16. విరించీ ర్దీర్ఘాయుర్భవతు భవతా తత్పరశిర-
శ్చతుష్కం సంరక్ష్యం స ఖలు భువి దైన్యం లిఖితవాన్।
విచారః కోవా మాం విశదకృపయా పాతి శివ తే
కటాక్ష వ్యాపారః స్వయమపి చ దీనావనపరః॥

టీక:- విశద = నిర్మలస్వరూపుడవైన, శివ = ఓ శివా!, విరించిః = బ్రహ్మదేవుడు, దీర్ఘాయుః = చిరకాలజీవి, భవతు = అగుగాక, భవతా = నీ చేత, తత్పరశిర శ్చతుష్కం = ఐదవదిగాక తక్కివాని నాలుగు తలలు, సంరక్ష్యం = రక్షింప దగినది, సః = ఆ బ్రహ్మ, భువి = భూలోకమందు, దైన్యం = దీనభావమును, లిఖితవాన్ ఖలు = (లలాటమున) వ్రాసెను గదా, దీనావనపరః = దీనరక్షణ మందాసక్తి గల, తే = నీ యొక్క, కటాక్షవ్యాపారః = కటాక్ష ప్రసారము, స్వయమపి = తనంతటతానే, కృపయా = దయతో, పాతి = రక్షించు చున్నది, విచారః = (దైన్యమును వ్రాయుటవలన) విచారము, కోవా = ఏ మున్నది. (ఏమియు లేదనుట).

శివా! బ్రహ్మ మా ముఖమందు దైన్యము వ్రాయుచున్నాడు. అది మాకుపకారకముగా నున్నదిగాని విచారకరముగాదు. అందువలననే కదా దీనపోషకమగు మీ కటాక్షమునకు పాత్రులమగుచున్నాము. అయినదేమో అయిపోయినది. పోనిమ్ము. ఇంక నాతని నాల్గుతలలు మాత్రము ఛేదింపకుము. ఆ బ్రహ్మ దీర్ఘాయుష్మంతుడగుగాక!

బ్రహ్మదేవుడు దీర్ఘాయువగుగాక. నీవు ఆయన నాలుగు శిరస్సులను రక్షించుము. ఆయనే భూలోకములో దీనత్వమును రాసినాడు. ఓ శివా! నాకేమి విచారము? స్వయంగా దీనులను కాపాడు నీ కటాక్ష ప్రసారము నిర్మలమైన దయతో నన్ను రక్షించు చున్నది.

కల్పాంతము వరకు దీర్ఘాయువు కలిగిన బ్రహ్మదేవుని, నాలుగు శిరస్సులను రక్షించువాడవు నీవు. భూలోకములోని జనులకు దీనత్వమును వ్రాసినవాడు బ్రహ్మదేవుడు. శివా! ఆయన ఏమి వ్రాసినా, దానిని మార్చగల నీవుండగా, నాకేమి చింత?

17. ఫలాద్వా పుణ్యానాం మయి కరుణయా వా త్వయి విభో
ప్రసన్నేఽపి స్వామిన్ భవదమలపాదాబ్జయుగళమ్।
కథం పశ్యేయం మాం స్థగయతి నమస్సంభ్రమజుషాం
నిలింపానాం శ్రేణి ర్నిజకనకమాణిక్యమకుటైః॥

టీక:- విభో = ఓ సర్వవ్యాపకుడవైన, స్వామిన్ = పరమేశ్వరా, మమ = నాయొక్క, పుణ్యానాం = సుకృతముల యొక్క, ఫలాద్వా = ఫలము వలననో, మయి = నాయందు, కరుణయావా = దయచేతో, త్వయి = నీవు, ప్రసన్నేఽపి = ప్రసన్నుడవైన, భవదమలపాదాబ్జయుగళం = నిర్మలమైన నీ పాదపద్మములను, కథం = ఎట్లు, పశ్యేయం = చూతును, నమస్సంభ్రమజుషాం = నమస్కారము చేయుటయందు తొందరపడుచున్న, నిలింపానాం = దేవతలయొక్క, శ్రేణిః = గుంపు, నిజకనకమాణిక్యమకుటైః = తమ తమ రత్నాలు చెక్కిన బంగారు కిరీటములతో, మాం = నన్ను, స్థగయతి = అడ్డగించుచున్నది.

ఓ జగత్ప్రభూ! నా పుణ్యము వలననో నీ దయ చేతనో, నీ వనుగ్రహించిన ననుగ్రహింతువుగాని నీ పాదారవింద సందర్శన మగుట యెట్లు? దేవతలందరును గుంపులు గుంపులుగా గూడి నేను నేనని నమస్కరించుటకు సంతోషముతో తొందరపడుచు వారి రత్నాల కిరీటములను మీ పాదములయందు మోపుచు నా కడ్డమగుచున్నారు.

ఓ ప్రభూ! నా పుణ్యఫలము వలననో లేక నాపై కరుణచేతనో నీవు ప్రసన్నుడవైననూ ఓ స్వామీ! నీ నిర్మల పాదపద్మములను ఎట్లు దర్శించగలను?

నిన్ను నమస్కరించుటకై తొందరపడు దేవతల సమూహము తమ కిరీట మాణిక్య కాంతులతో నన్ను అడ్డగించుచున్నది.

తండ్రీ! నా పుణ్యఫలితముగానో, లేక నీ దయా వీక్షణములు నాపై ప్రసరించడము చేతనో, నీ పాద పద్మములను దర్శిద్దామంటే, నాకన్నా ముందు, నిన్ను సేవించాలని ఆతృత పడుతున్న దేవతలు నాకు అడుపడుతున్నారు.

18. త్వ మేకో లోకానాం పరమఫలదో దివ్యపదవీం
వహంత స్త్వన్మూలాం పునరపి భజంతే హరిముఖాః।
కియద్వా దాక్షిణ్యం తవ శివ మదాశా చ కియతీ
కదా వా మద్రక్షాం వహసి కరుణాపూరితదృశా॥

టీక:- హే శివ = సుఖస్వరూపుడవైన ఈశ్వరా! లోకానాం = జనులకు, పరమఫలదః = మోక్షఫలము నిచ్చువాడవు, త్వం = నీవు, ఏకః = ఒక్కడవే, హరిముఖాః = విష్ణువు మొదలగువారు, త్వన్మూలాం = నీవే కారణముగా గలిగిన (నీ వొసంగిన), దివ్యపదవీం = వైకుంఠము మొదలగు దివ్య స్థానమును, వహంతః = పొందుచున్నవారై, పునరపి = మరల ఉత్తమ ఫలప్రాప్తికై, భజంతే = (నిన్నే) సేవించు చున్నారు. తవ = నీ యొక్క, దాక్షిణ్యం = భక్తాభిప్రాయాను సరణము, కియద్వా = ఎంత పరిమాణము కలది (పరిమితి లేనిదనుట), మదాశాచ = నా యొక్క ఆశయము, కియతీ = ఎంతటిది? (ఇంతయని యెఱుగననుట), మత్ = అహంకారము నుండి, రక్షాం = నా సంరక్షణమును, కరుణాపూరితదృశా = సంపూర్ణకటాక్ష వీక్షణముతో, కదా = ఎన్నడు, వహసి = చేయుదువు.

ఆనంద స్వరూపుడవైన యో దేవా! మోక్షమిచ్చు మహానుభావుడవు నీ వొక్కడవే! విష్ణ్వాదులు నీ దయచేతనే వైకుంఠవాసులైరి. అయ్యును తనివి నొందక నీవలన ఉన్నత పదవులను గోరుచునే యుందురు. ఆహా! భక్తులమీద నీ కెంత దయ! నాయాశ యెంతని చెప్పుదును! సంపూర్ణ కటాక్షముతో నా అహంభావమును పోగొట్టి రక్షింపుము.

ఓ శివా! లోకంలో నీవొక్కడివే పరమఫలమైన మోక్షము నిచ్చువాడవు. ఇంద్రుడు మొదలైన దేవతలు నీవనుగ్రహించిన దివ్య పదవుల ననుభవించుచూ మరల నిన్ను కొలుచుచున్నారు. నీ దయ ఎంత? నా ఆశ ఎంత? కరుణ నిండిన చూపుతో ఎప్పుడు నన్ను రక్షించెదవు?

ఈశ్వరా! ఈ లోకములో కేవలము నీవు మాత్రమే అత్యంత ఫలప్రదమైన మోక్షమును ప్రసాదించగలవాడవు. ఇంద్రాది దేవతలు నీవు ప్రసాదించిన దివ్యమైన పదవులను అనుభవిస్తూ, నిన్ను కొలిచి ఆరాధిస్తున్నారు. నా ఆశ అంతులేనిది. నీ దయ ఎంతో ఉన్నతమైనది. నీ దయారస వీక్షణాలతో నన్ను ఎప్పుడు కరుణిస్తావు స్వామీ?

19. దురాశా భూయిష్ఠే దురదిపగృహద్వార ఘటకే
దురంతే సంసారే దురితనిలయే దుఃఖ జనకే।
మదాయాసం కిం న వ్యపనయసి కస్యోపకృతయే
వదేయం ప్రీతిశ్చే త్తవ శివ కృతార్థాః ఖలు వయమ్॥

టీక:- దురాశాభూయిష్ఠే = దుష్టవిషయముల యందలి యాశచే మిక్కుట మైనదియు, దురధిపగృహద్వారఘటకే = దుష్టప్రభువుల మందిర ద్వారములకు జేర్చునదియు, దురంతే = దురవసానము గలదియు, సంసారే = జనన మరణ ప్రవాహరూపమైన సంసారమందు, మదాయాసం = నా పరిశ్రమమును, కస్య = బ్రహ్మదేవుని యొక్క, ఉపకృతయే = ఉపకారము కొరకు, న వ్యపనయసికిం = పోగొట్టుకుంటివా యేమి? వద = చెప్పుము. ఇయం = ఈ (భక్తుల యుపకారమును గుఱించిన), ప్రీతిః = ప్రేమ, తవ = నీకు, చేత్ = కలిగియున్నచో, వయమపి = (నిన్ను భజించుచున్న వారమైన) మేమును, కృతార్థాంఖలు = కృతార్థులమే గదా!

శివా! దురాశలచేత దుష్టప్రభువుల గృహద్వారముల యందు పడి కొట్టుకొనుచు పలుదుఃఖముల పాలుగావలసిన తుదిలేని సంసారమందలి నా పరిశ్రమల నేల నశింప జేయవు? నీ భక్తుడుగానున్న బ్రహ్మదేవునిమీది వాత్సల్యము

చేత నాతని చేతలు పోగొట్టుటకు ఇష్టపడకున్నావు కాబోలు. నీవు భక్తవత్సలుడ వయినప్పుడు నీ భక్తులమైన మాకేమి లోపము? నిన్ను భజించి మేమును కృతార్థుల మగుదుము గదా!

దురాశలతో నిండినది, దుష్టులైన అధికారుల గృహద్వారములలో వేచి యుండునట్లు చేయునది, పాపములకు నిలయమైనది మరియు దుఃఖమును కలిగించునది అగు అంతులేని ఈ సంసారములో నా కష్టమును ఎందుకు తొలగించవు? సహాయం చేయమని ఎవడి నడగను? ఓ శివా! నీకు ప్రీతి కలిగినచో మేము ధన్యులమయ్యెదము కదా!

శివా! ఈ సంసారము ఎటువంటిదంటే, దురాశాపూరితమైనది, అధికారుల ఇళ్లముందు పడిగాపులు కాయించునది, పాప భూయిష్టమైనది, దుఃఖభరితమైనది. అటువంటి సంసారములో నా అనేక బాధలను ఎందుకు ఉపేక్షిస్తున్నావు. నన్ను కరుణించమని నిన్ను తప్ప ఎవరిని వేడుకోగలను? నీ దయతోనే కదా మేము కృతార్థులమయ్యేది!

20. సదా మోహాటవ్యాం చరతి యువతీనాం కుచగిరౌ
నటత్యాశాశాఖా స్వటతి ఝటితి స్వైరమభితః।
కపాలిన్ భిక్షో మే హృదయకపి మత్యంత చపలం
దృఢం భక్త్యా బద్ధ్వా శివ భవదధీనం కురు విభో॥

టీక:- కపాలిన్ = బ్రహ్మకపాలము ధరించినవాడవును, విభో = సర్వవ్యాపకుడవును, శివ = ఆనంద స్వరూపుడవును, భిక్షో = ఆది భిక్షుడవును అగు ఓ దేవా! సదా = ఎల్లప్పుడును, మోహాటవ్యాం = సంసార వాంఛయను మహారణ్యమందు, చరతి = సంచరించు చున్నది. యువతీనాం = జవ్వనుల యొక్క, కుచగిరౌ = స్తనములనియెడు పర్వతమందు, నటతి = ఆటలాడుచున్నది. ఆశాశాఖాసు = దారా పుత్రాదుల యందలి ప్రేమయను కొమ్మల యందు, అటతి = దుముకులాడు చున్నది, ఝడితి = శ్రీఘ్రముగా, అభితః = నలువంకలను,

అటతి = పరుగులిడుచున్నది, అత్యంతచపలం = మిక్కిలి చంచలమైన, మే = నా యొక్క, హృదయకపిం = మనస్సనియెడు కోతిని, దృఢం = గట్టిగా, భక్త్యా = భక్తియనెడు త్రాటితో, బద్ధ్వా = కట్టి, భవదధీనం = నీ వశముగా, కురు = చేసికొనుము.

శివా! ఆదిభిక్షుకా! నా మనస్సను కోతి సంసారా రణ్యము నందు చంచలముగా స్వైర విహారము గావించు చున్నది. యువతుల స్తనగిరులందు ఆటలాడు చున్నది. ఆశలనియెడు కొమ్మలనుపట్టి దుముకుచున్నది. అన్ని మార్గములలో తిరుగాడుచున్నది. ఇంక లాభములేదు. దృఢమైన భక్తి అనెడి గట్టి త్రాటితో బంధించి నీ అధీనములో నీవే పెట్టుకొనుము.

ఓ కపాలధారీ! భిక్షూ! శివా! మోహమనే అడవిలో ఎల్లప్పుడు సంచరించునది, యువతుల స్తనములపై క్రీడించునది, ఆశలను కొమ్మలపై అంతటా స్వేచ్ఛతో వేగముగా సంచరించునది అగు నా మనస్సనే అతి చపలమైన కోతిని భక్తితో గట్టిగా బంధించి ఓ ప్రభూ! ఆధీనంలో ఉంచుకొనుము.

కపాలములను ధరించి ఆదిభిక్షువైన ఓ సదాశివా! మోహము అనే కీకారణ్యములో సంచరిస్తూ, ఎల్లప్పుడూ యువతుల పాలిండ్లపై దృష్టి సారిస్తూ, ఆశలు అనే వృక్షముల కొమ్మలపై విహరిస్తున్న మనసు అనే చంచల మైన కోతిని, భక్తి అనే పాశముతో బంధించి, ఎల్లపుడూ నీవు స్వాధీన పరచుకొనుము.

21.ధృతి స్తంభాధారాం దృఢగుణనిబద్ధాం సగమనాం
విచిత్రాం పద్మాఢ్యాం ప్రతిదివస సన్మార్గఘటితామ్।
స్మరారే మచ్చేతః స్ఫుటపటకుటీం ప్రాప్య విశదాం
జయ స్వామిన్ శక్త్యా సహ శివగణైస్సేవిత విభో॥

టీక:- హేస్మరారే = కామునకు శత్రువయినవాడా, భోస్వామిన్ = సకల లోకములను వశపరచుకొనినవాడా! గణైః = గణములచేత, సేవిత = ధ్యానింప

బడువాడా, హేవిభో = ఓ సర్వవ్యాపకుడా, హేశివ = అఖండానంద స్వరూపుడవగు పరమేశ్వరా, ధృతి = ధైర్యమనియెడు, స్తంభ = నిట్రాడు, ఆధారాం = ఆధారముగా గలదియు, దృఢ = దృఢమైన, గుణ = త్రిగుణకార్యములగు దేహాదులనియెడు త్రాళ్లతో, నిబద్ధాం = నిలుపబడినదియు, సగమనాం = ఎచ్చటికి కావలయు నన్నను పోవునదియు, విచిత్రాం = విచిత్ర (వాసనలనియెడు) నానారంగుల గలదియు, పద్మాఢ్యాం = లక్ష్మీయుక్తమును, పద్మములవంటి చిత్తరవులతో నొప్పునదియు, ప్రతిదివస = ప్రతిదిన మందును, సన్మార్గఘటితం = బ్రహ్మవిచార మందు చేరిక గలదియు, రాజమార్గమందు అమర్చబడినదియు, విశదాం = నిర్మలమైనదియు, మచ్చేతః = నా చిత్తమనియెడు, స్ఫుటపటకుటీం = స్ఫుటమైన దేరాను, ప్రాప్య = పొంది (ప్రవేశించి), శక్త్యాసహ = పార్వతీదేవితోగూడ, జయ = సర్వోత్కర్షతో నుండుము.

కామజయముకల్గి సర్వస్వతంత్రుడవును, సర్వ వ్యాపకుడవును పరమానంద స్వరూపుడవునగు నో పార్వతీ వల్లభా! నా చిత్తమిపుడొక గుడారముగా నున్నది. నామనః కుటారము విషయ నిత్యత్వావధారణ మనెడు నిట్రాటి పైన నిలిచియున్నది. గుడారము త్రాళ్ళతో గట్టబడి నిలుపబడునట్లు చిత్తము త్రిగుణములవలన జనించిన దేహాదులతో నిలుపబడియున్నది. గుడార మెక్కడకు గావలసిన నచ్చటకు గొనిపోబడునట్లు ఈ చిత్త మచ్చటచ్చటకు గొనిపోబడును. గుడారము పలురంగులతో, పద్మములవంటి చిత్రములతో నుండునట్లు నాచిత్తము బహువిధములగు చిత్రవిచిత్రములగు జన్మాంతర వాసనలతో కూడి సంపదను గోరుచున్నది. మరియు బ్రహ్మవిచారమునందు గూర్చబడియున్నది. ఇట్టి నా చిత్త కుటీరమందు శక్తితో గూడ నివసించి యుండుము.

ఓ స్వామీ! మన్మథసంహారీ! నా హృదయము ఒక గుడారము వంటిది. అది ధైర్యమనే స్తంభముపై ఆధారపడి, గుణములనే తాళ్ళతో కట్టబడి, ఇటునటు తిరుగుటకు వీలైనదై, విచిత్రముగానూ, పద్మాకారముగానూ, ప్రతి దినమూ మంచి మార్గము కలదిగానూ ఉన్నది. ఆ గుడారమును పార్వతితో సహా ప్రవేశించి ఓ ప్రభో! విజయుడవగుము.

కామదేవుని సంహరించిన ఓ దేవా! నీ కోసం నా హృదయమును ఒక గుడారముగా నిర్మించి దానికి ధృతి అనగా ధైర్యము అనే స్తంభమును ఆధారముగా నిలిపి, ఆ స్తంభమునకు గుణములు అనే తాళ్ళతో కట్టి, అన్నివైపులా తిరుగునట్లుగా చేసి, దానిని ఒక పద్మముగా మలచి, మంచి మార్గములో నిలిపాను. ఆ గుడారములోనికి నీవు పార్వతీ మాతతో సహా విచ్చేసి, నా పూజలందుకొనెదవు గాక.

22. ప్రలోభాద్యైరర్థాహరణపరతంత్రో ధనిగృహే
ప్రవేశోద్యుక్తస్సన్ భ్రమతి బహుధా తస్కరపతే।
ఇమం చేతశ్చోరం కథమిహ సహే శంకర విభో
తవాధీనం కృత్వా మయి నిరపరాధే కురు కృపామ్॥

టీక:- హేతస్కరపతే = చోరులకు ప్రభువైనవాడా, హేశంకర = భక్తులకు సుఖముగలుగజేయువాడా, హేవిభో = ఓ మహాప్రభో, ప్రలోభాద్యైః = వశీకరణము మొదలగు నుపాయములచేత, అర్థాహరణ = ధనాకర్షణమందు, పరతంత్రః = ఆసక్తిగలవాడై, చేతశ్చోరః = చిత్త మనియెడు దొంగ, ధనిగృహే = ధనవంతుని యింటియందు, ప్రవేశోద్యుక్తస్సన్ = ప్రవేశింప నుద్యుక్తుడగుచు, బహుధా = అనేక విధములుగా, భ్రమతి = తిరుగు చున్నాడు, ఇమం = ఈ, చేతశ్చోరం = చిత్తమనియెడు దొంగను, కథం = ఎట్లుగా, సహే = సహింతును, ఇహ = ఇప్పుడు, తవ ఆధీనం కృత్వా = నీవశము జేసికొని, నిరపరాధే = అపరాధము లేనట్టి, మయి = నా యందు, కృపాం = దయను, కురు = చేయుము.

కల్లబొల్లి మాటలుచెప్పి ధనికుల చిత్తమును వశపరుచు కొనుట మొదలగు కొన్ని దుష్టోపాయములుపన్ని ధనాకర్షణమునకుగా ధనవంతుల యిండ్లలో దూరుచు తిరుగులాడుచున్న ఈ మనస్సను దొంగను నే నోర్వలేను. నీ కప్పగించెదను. చోర ప్రభువగు శంకరా! ఆ దొంగను నీవు నీవశము చేసికొని నిరపరాధినగు నన్ను దయతో రక్షింపుము.

దొంగలరాజగు ఓ ప్రభూ! శంకరా! నామనస్సనే దొంగ ప్రలోభముతో ధనము నపహరించుటకై ధనికుని ఇంటిలో ప్రవేశించుటకు ప్రయత్నించుచూ తిరుగుచున్నది. దీనిని నేనెట్లు సహించగలను? నీ ఆధీనంలో ఉంచుకొని నిరపరాధియైన నాపై కరుణచూపుము.

శివా! నీవు దొంగలకు రాజువు. నా మనసు అనేకమైన ప్రలోభములతో కూడిన దొంగగా, ధనమునపహరించుటకు, ధనవంతుల ఇళ్ళలో తిరుగుచున్నది. ఈ దొంగను నీవు మాత్రమే నియంత్రించగలవు. ఓ దేవా! నా మనసనే దొంగను నియంత్రించి నన్ను దయతో చూసి కాపాడుము.

23. కరోమి త్వత్పూజాం సపది సుఖదో మే భవ విభో
విధిత్వం విష్ణుత్వం దిశసి ఖలు తస్యాః ఫలమితి।
పునశ్చ త్వాం ద్రష్టుం దివి భువి వహన్ పక్షిమృగతా
మదృష్ట్వా తత్ఖేదం కథమిహ సహే శంకర విభో॥

టీక:- హేవిభో = ఓ మహాదేవా! త్వత్పూజాం = నీ యారాధనమును, కరోమి = చేయుదును, సపది = తత్క్షణమే, భోశంకర = ఓ సుఖకరమైనవాడా, మే = నా కొఱకు, సుఖదః = నిత్యసుఖము నిచ్చువాడవు, భవ = అగుము, తస్యాః = ఆ పూజకు, విధిత్వం = బ్రహ్మయగుట, విష్ణుత్వం = విష్ణువగుట, ఫలమితి = ఫలమని, దిశసిఖలు = ఇత్తువుగదా, పునశ్చ = మరల నిటుమీదను, దివి = ఆకాశమందును, భువిచ = భూమియందును, త్వాం = నిన్ను, ద్రష్టుం = చూచుటకు, పక్షిమృగతాం = హంసపక్షి రూపముగానీ, వరాహరూపము గానీ, వహన్ = ధరించుచు, అదృష్ట్వా = చూడలేక, తత్ఖేదం = పక్షిమృగములుగా బుట్టులవలని దుఃఖమును, కథం = ఎట్లుగా, సహే = సహింతును, విభో = మహాప్రభో.

శంకరా! నిన్నారాధింతును. నాకు పూజాఫలముగా మోక్షానంద మొసంగుము. కాని బ్రహ్మత్వమో విష్ణుత్వమో దానికి ఫలమని మాత్ర మీయవద్దు.

అక్కడనుండి హంస గానో పందిగానో పుట్టి నీపాదములను శిరస్సును కనుగొనుటకు పైలోకాలు క్రిందిలోకాలు అన్నీ తిరిగి శ్రమ పడలేను. ఆమీద తుదకు నిన్ను కనుగొనలేక క్షుద్ర జన్మవలన యవమానమును సహింపలేను. కాన, బ్రహ్మ విష్ణు లోకానందములకన్న నధికమైన సాయుజ్య ముక్తియను పరమానందమును దయచేయుమని భావము.

ఓ ప్రభూ! నీ పూజ చేసెదను. త్వరగా నాకు సుఖమునిమ్ము. పూజాఫలముగా బ్రహ్మగానో లేక విష్ణువుగానో నన్ను చేసినచో ఓ శంకరా! నిన్ను దర్శించుటకు మళ్ళీ హంసగామారి ఆకాశములోనూ మరియు వరాహముగా మారి భూమిలోనూ నిన్ను కనుగొనలేక ఆ బాధనెట్లు సహించగలను?

శంకరా! నేను నిరంతరము నిన్ను పూజించెదను. నాకు సుఖమును ప్రసాదించుము. నీవు గనుగ నన్ను నా పూజకు ఫలముగా బ్రహ్మగానో, విష్ణువుగానో చేసి అనుగ్రహిస్తే విరించి వాహనమైన హంసగా మారి ఆకాశములోనో, విష్ణు రూపమైన వరాహముగా మారి భూమిని దాటి పాతాళములోనో, నిన్ను వెతకలేక నేనెక్కడ బాధ పడగలను.

24. కదా వా కైలాసే కనకమణిసౌధే సహ గణై-
ర్వసన్ శంభోరగ్రే స్ఫుటఘటితమూర్ధాంజలిపుటః।
విభో సాంబ స్వామిన్ పరమశివ పాహీతి నిగదన్
విధాతౄణాం కల్పాన్ క్షణమివ వినేష్యామి సుఖతః॥

టీక:- కైలాసే = శివ నివాస స్థానమగు కైలాసమందు, కనకమణిసౌధే = బంగారు రత్నాలమిద్దెమీద, గణైస్సహ = ప్రమథ గణములతో గూడ, శంభోః = పరమశివుని యొక్క, అగ్రే = ముందర, వసన్ = ఉన్నవాడనై, స్ఫుటఘటిత = దృఢముగా కూర్చబడిన, మూర్ధాంజలిపుటః = శిరస్సు నందలి అంజలి బంధము గలవాడనగుచు, భోవిభో, భోసాంబ, భోస్వామిన్, భోపరమశివ, పాహి = రక్షింపుము, ఇతి = ఇట్లు, నిగదన్ = పలుకుచున్నవాడనై, సుఖతః = అట్టి

యానందాను భవముపలన, విధాతౄణాం కల్పాన్ = అనేక బ్రహ్మ కల్పములను, క్షణమివ = క్షణమాత్రముగా, కదావా = ఎప్పుడు, వినేష్యామి = గడపుదునో.

కైలాసమునకుజేరి ప్రమథ గణములతో గూడ పరమేశ్వరుని యెదుట హేవిభో! హే సాంబ! హే స్వామిన్! హే పరమశివ! పాహి పాహి యని పలుకుచు సంతోషముతో అనేక బ్రహ్మ కల్పములు నిమేషంబులుగా కాలమెప్పుడు గడుపుదునో గదా!

ఓ దేవా! కైలాసముపై బంగారముతోనూ మరియు మణులతోనూ నిర్మించిన సౌధంలో ప్రమధగణాలతో కలసి నీ ఎదురుగా నిలబడి, తలపై అంజలి మొక్కుచూ "ఓ ప్రభూ! సాంబా! స్వామీ! పరమశివా! రక్షించు" అని పలుకుచూ అనేక బ్రహ్మఆయుర్దాయములను క్షణమువలే సుఖంగా ఎప్పుడు గడపెదనో కదా?

హరా! కైలాస పర్వతము మీద స్వర్ణ, మణి మాణిక్యములతో నిర్మించబడిన సౌధములో, ప్రమథ గణములతో కలిసి శిరసు వంచి అంజలి ఘటించి నిలబడి, ప్రభూ, సాంబశివా, స్వామీ, ఈశ్వరా, కరుణించు అని స్మరిస్తూ, బ్రహ్మకు గల అనేక కల్పాంతములు సుఖముగా నీ సన్నిధిలో ఎప్పుడు గడుపుతానో కదా?

25. స్తవై ర్బ్రహ్మాదీనాం జయజయవచోభిర్నియమినాం
గణానాం కేళీభిర్మదకలమహోక్షస్య కకుది।
స్థితం నీలగ్రీవం త్రినయన ముమాశ్లిష్టవపుషం
కదా త్వాం పశ్యేయం కరధృతమృగం ఖండపరశుమ్॥

టీక:- బ్రహ్మాదీనాం = బ్రహ్మ మొదలగు వారియొక్క, స్తవైః = స్తోత్రముల తోడను, నియమినాం = నియమ వంతులగు మహర్షుల యొక్క, జయజయవచోభిః = జయ జయ ధ్వనుల తోడను, గణానాం = ప్రమథ గణముల యొక్క, కేళీభిః = క్రీడలతోడను, మదకలమహోక్షస్య = సంతోషాతి శయమున సొంపుగా నున్న వృషభము యొక్క, కకుది = మూపురమునందు, స్థితం = ఉన్నట్టి వాడును,

నీలగ్రీవం = నల్లని కంఠము గలవాడును, త్రినయనం = మూడుకన్నులు గలవాడును, ఉమాశ్లిష్టవపుషమ్ = పార్వతీదేవిచేత ఆలింగనము చేసికొనబడిన దేహము గలవాడును, కరధృతమృగం = చేతితో పట్టుకొనబడిన లేడి గలవాడును, ఖండపరశుం = ఖండమైన గండ్రగొడ్డలి గలవాడును అగు, త్వాం = నిన్ను, కదావా = ఎప్పుడు, పశ్యేయం = చూతును.

స్తోత్రపాఠములతో బ్రహ్మాదులును, జయజయ ధ్వనులతో మహర్షులును, ఆటపాటలతో ప్రమథగణములును గొలువ పార్వతీ సమేతుడవై వృషభ వాహనముమీద వేంచేసియున్న నీ సందర్శనము చేయు భాగ్యము నా కెన్నడు లభించునోగదా!

ఓ దేవా! బ్రహ్మ మొదలైన దేవతలు స్తుతించు చుండగా మహర్షులు జయము జయమని పలుకుచుండగా మరియు ప్రమథగణములు ఆడుచుండగా, మదించిన నందిపై కూర్చున్నవాడవు, నీలకంఠుడవు, ముక్కంటివి, అర్ధనారీశ్వరుడవు, చేతులతో లేడిని మరియు గొడ్డలిని పట్టుకొన్నవాడవు అగు నిన్ను ఎప్పుడు చూచెదనో కదా!

తండ్రీ! బ్రహ్మాది దేవతలు నిన్ను వేనోళ్ల స్తుతిస్తుండగా, మునులు, ఋషులు, యోగులు, జయ జయ ధ్వానములు పలుకుచుండగా, ప్రమథ గణముల నృత్యములు హోరెత్తిస్తుండగా, నందీశ్వరునిపై అసీనుడవైన నీలకంధరా, ముక్కంటీ, అర్ధనారీశ్వరా, ఒక చేతిలో గొడ్డలిని, మరొకచేతిలో లేడిని పట్టుకున్న నీ రూపమును దర్శించే భాగ్యం ఎప్పుడు కలుగుతుందో కదా.

26. కదా వా త్వాం దృష్ట్వా గిరిశ తవ భవ్యాంఘ్రియుగళం
గృహీత్వా హస్తాభ్యాం శిరసి నయనే వక్షసి వహన్।
సమాశ్లిష్యాఘ్రాయ స్ఫుటజలజగంధాన్ పరిమళా
నలభ్యా బ్రహ్మాద్యైర్ముదమనుభవిష్యామి హృదయే॥

టీక:- హేగిరిశ = పర్వతశాయివగు ఓ ఈశ్వరా, త్వాం = నిన్ను, దృష్ట్వా = చూచి, తవ = నీయొక్క, భవ్యాంఘ్రియుగళం = క్షేమకరమైన పాదములను, హస్తాభ్యాం = చేతులతో, గృహీత్వాం = పట్టుకొని, శిరసి = శిరస్సునందును, నయనే = నేత్రమందును, వక్షసి = వక్షస్థలమందును, వహన్ = చేర్చుకొనుచున్నవాడనై, సమాశ్లిష్య = కౌగిలించుకొని, స్ఫుటజలజగంధాన్ = వికసించిన పద్మములయొక్క సుగంధమువంటి సుగంధముగల, పరిమళాన్ = పరిమళములను, ఆఘ్రాయ = మూర్కొని, బ్రహ్మాద్యైః = బ్రహ్మమొదలగు వారిచేత, అలభ్యాం = పొందశక్యముగాని, ముదం = సంతోషమును, హృదయే = హృదయమునందు, కదావా = ఎప్పుడు, అనుభవిష్యామి = అనుభవింతును.

హే గిరిశా! నిన్నుజూచి నీ పాదములను చేతులతో పట్టి, శిరస్సునందు, నేత్రములందు, ఱొమ్మునను జేర్చి కౌగిలించుకొని అందలి పద్మగంధముల నాఘ్రాణించి బ్రహ్మాదులకును దొరకని యానందము నెప్పుడు పొందుదునో కదా!

ఓ కైలాసనివాసా! ఎప్పుడు నిన్ను చూచి, మంగళకరమైన నీ పాదములను చేతులతో పట్టుకొని, తలపై, కళ్ళపై వక్షస్థలముపై పెట్టుకొని, ఆలింగనం చేసుకొని, వికసించిన పద్మముల పరిమళము వంటి సువాసనలను ఆఘ్రాణించుచూ బ్రహ్మ మొదలైన వారికి కూడా దొరకని ఆనందమును అనుభవించెదనో కదా!

కైలాసవాసీ! నిన్ను దర్శించి, నీ పాద పద్మములను చేతితో స్పృశించి, అలా స్పృశించిన ఆ చేతులను శిరసుపైన, నేత్రములు, గుండెలమీద పెట్టుకొని, నిన్ను మనసారా ఆలింగనము చేసుకొని, నీ పాద పద్మముల సుగంధమును గ్రహించి, బ్రహ్మాదులకు సైతం సులభము కాని, అపరిమితమైన ఆనందమును ఎప్పుడు అనుభవించగలను.

27. కరస్థే హేమాద్రౌ గిరిశ నికటస్థే ధనపతౌ
గృహస్థే స్వర్భూజామర సురభి చింతామణి గణే।

శిరస్స్థే శీతాంశౌ చరణ యుగళస్థేఽఖిలశుభే
కమర్థం దాస్యేఽహం భవతు భవదర్థం మమ మనః॥

టీక:- హేగిరిశ = పర్వతశాయివగు ఓ ఈశ్వరా! హేమాద్రౌ = మేరుపర్వతము (బంగారుకొండ), కరస్థే = చేతిలోనుండగా, ధనపతౌ = కుబేరుడు (ధనవంతుడు), నికటస్థే = దగ్గఱనుండగా, స్వర్భూజ = కల్పవృక్షముల యొక్కయు, అమరసురభి = కామధేనువుయొక్కయు, చింతామణి = చింతామణుల యొక్కయు, గణే = సమూహము, గృహస్థే = ఇంటిలోనుండగా, శీతాంశౌ = చంద్రుడు, శిరస్స్థే = శిరస్సుననుండగా, అఖిలశుభే = సమస్త శుభమును, చరణయుగళస్థే = పాదద్వంద్వ మందుండగా, కం = ఏ, అర్థం = ఇష్టార్థమును, అహం = నేను, దాస్యే = మీకిత్తును, మమ = నాయొక్క, మనః = మనస్సు, భవదర్థం = నీకొఱకు, భవతు = అగుగాక.

కైలాసవాసా! బంగారుకొండ నీచేతనున్నది. కుబేరుడు మిత్రుడుగా నీ దగ్గఱనున్నాడు. కోరికలనుతీర్చు కల్పవృక్షములును, కామధేనువు, చింతామణులును నీ యధీనములై నీయింట నున్నవి. చంద్రుడు భూషణముగా నీ శిరస్సుననున్నాడు. సమస్త శుభములును నీ పాదంబుల వలన కలుగుచున్నవి. శంకరా! నీకు నేనొసగదగిన నొక్కటియు కానరాదు. కనుక నా చిత్తము నర్పించెదను స్వీకరింపుము.

ఓ కైలాసనివాసా! నీ చేతిలో బంగారుకొండ ఉన్నది. నీవద్దే కుబేరుడున్నాడు. కల్పవృక్షము, కామధేనువు మరియు చింతామణి నీ ఇంటిలోనే ఉన్నవి. నీ తలపై చంద్రుడున్నాడు. సమస్త శుభములు నీ పాదములందే ఉన్నవి. నేను నీకేమివ్వ గలను? నామనస్సే నీదగుగాక!

ఈశ్వరా! బంగారు కొండను నీవు చేత ధరించావు. ధనపతి కుబేరుడు నీవద్ద ఉన్నాడు. కోరికలను తీర్చు కల్పవృక్షము, కామధేనువు, చింతామణీ నీపరమై ఉన్నాయి. చల్లదనాన్ని ఇచ్చే చంద్రుడు నీ సిగలో ఉన్నాడు. సమస్త శుభములు నీ

పాదములలోనే ఉన్నాయి. ఇంక నీకు ఇవ్వడానికి నా దగ్గర ఏమున్నది. నా మనసును మాత్రము నీకు సమర్పిస్తాను.

28. సారూప్యం తవ పూజనే శివ మహాదేవేతి సంకీర్తనే
సామీప్యం శివభక్తిధుర్యజనతా సాంగత్య సంభాషణే।
సాలోక్యం చ చరాచరాత్మక తనుధ్యానే భవానీపతే
సాయుజ్యం మమ సిద్ధమత్ర భవతి స్వామిన్
కృతార్థోఽస్మ్యహమ్॥

టీక:- భోస్వామిన్ = ఓ సర్వాధ్యక్షుడా!, తవ = నీయొక్క, పూజనే, సారూప్యం = సమానరూపము బొందుటయు, శివమహాదేవేతి సంకీర్తనే = హే శివా! హే మహాదేవా! అని యిట్లు కీర్తించినప్పుడు, సామీప్యం = సమీప మందుండుటయు, శివభక్తి ధుర్య = ఈశ్వర భక్తి అనుభావమును వహించుచున్న, జనతా = జనసమూహముయొక్క, సాంగత్యసంభాషణే = సహవాసము సల్లాపము కలిగినపుడు, సాలోక్యం = ఒక్క లోకము నందుండుటయు, హే భవానీపతే = ఓ సాంబమూర్తీ!, చరాచరాత్మక = స్థావరజంగమ రూపమైన, తను = మూర్తి యొక్క, ధ్యానే = ధ్యానము చేసినప్పుడు, సాయుజ్యం = నీతోడ నైక్యమును, మమ = నాకు, అత్ర = ఈ జన్మ మందు, సిద్ధం భవతి = సిద్ధించుచున్నది. (అతః = కనుక), అహం = నేను, కృతార్థః = ధన్యుడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

జగత్ప్రభూ! నీ పూజయందు సారూప్యమును, నీ నామ సంకీర్తనమందు సామీప్యము, నీ భక్తులతోకూడి కథా కాలక్షేపములు చేయుటవలన సాలోక్యము, చరాచరాత్మకమైన నీ మూర్తి ధ్యానమందు సాయుజ్యమును గూడ నాకీలోకమందే దయచేయుచుంటివిగాన ధన్యుడనైతిని.

ఓ భవానీపతీ! నిన్ను పూజించునప్పుడు సారూప్యము, శివా! మహాదేవా! అని నీ సంకీర్తన చేయునప్పుడు సమీప్యము, శివభక్త ప్రముఖులతో సాంగత్యము మరియు సంభాషణము జరుపునపుడు సాలోక్యము, చరాచర రూపమైన నీ

ఆకారమును ధ్యానించు నప్పుడు సాయుజ్యము నాకు సిద్ధించినది. ఓ స్వామీ! నేను కృతార్థుడను.

స్వామీ, నీవు నాకు ఏమి ప్రసాదించావో తెలుసా. నీ పూజతో సారూప్యము, నీ నామ స్మరణతో సామీప్యము, నీ భక్తులతో సాంగత్యము, సజ్జనులతో సంభాషించునపుడు సాలోక్యము, నీ రూపమును ధ్యానించు నపుడు సాయుజ్యము ప్రసాదించావు. ధన్యుడను స్వామీ.

29. త్వత్పాదాంబుజ మర్చయామి పరమం త్వాం
చింతయామ్యన్వహం
త్వామీశం శరణం వ్రజామి వచసా త్వామేవ యాచే విభో।
వీక్షాం మే దిశ చాక్షుషీం సకరుణాం దివ్యైశ్చిరం ప్రార్థితాం
శంభో లోకగురో మదీయమనసః సౌఖ్యోపదేశం కురు॥

టీక:- హేవిభో = ఓ సర్వ వ్యాపకుడా! పరమం = సర్వోత్కృష్టమైన, త్వత్పాదాంబుజం = నీపాద పద్మమును, అర్చయామి = పూజించుచున్నాను. అన్వహం = ప్రతిదినమును, త్వాం = నిన్ను, చింతయామి = తలచు చున్నాను. ఈశం = జగత్కర్తవగు, త్వాం = నిన్ను, శరణం = జననమరణముల నుండి రక్షించు దిక్కుగా, వ్రజామి = పొందుచున్నాను. వచసా = వాక్కుచేత, త్వామేవ = నిన్నే, యాచే = (అభీష్టమును) యాచించుచున్నాను. దివ్యైః = దేవతలచేతను, చిరం = చాలకాలముగా, ప్రార్థితాం = ప్రార్థింపబడినదియు, సకరుణాం = ప్రేమతోగూడినదియు, చాక్షుషీం = నేత్రముల సంబంధమైన, వీక్షాం = కటాక్ష ప్రసారమును, మే = నాకు, దిశ = ఇమ్ము, శంభో = సుఖకరుడా, లోకగురో = భక్తలోకమునకు రహస్యార్థములను దెలియజేయువాడా, మదీయమనసః = నామనస్సునకు, సౌఖ్యోపదేశం = బ్రహ్మోపదేశమును, కురు = చేయుము.

పరమేశ్వరా! నీ పాదార్చనముచేయుచు ప్రతి దినము నిన్ను తలంచుచు శరణుపొంది వేడుకొందును. చిరకాలము నుండి దేవతలచే కోరబడుచుండెడి నీ

కరుణాకటాక్షమును నాపై ప్రసరింపజేసి కేశము లడంచుచు బ్రహ్మోపదేశము చేయుము.

ఓ ప్రభూ! నీ పాదపద్మమును పూజించుచున్నాను. పరమాత్ముడవైన నిన్నే ధ్యానించు చున్నాను. ప్రభువైన నిన్నే శరణు పొందుచున్నాను. మాటలతో నిన్నే యాచించు చున్నాను. ఓ శంకరా! దేవతలు కూడా చిరకాలంగా ప్రార్థించు కరుణామయమైన నీ దృష్టిని నాపై ఉంచుము. ఓ లోకగురూ! నా మనస్సుకు సుఖముగా మంచిని బోధించుము.

తండ్రీ! నీ పాదపద్మములను పూజిస్తూ, జగదీశ్వరుడవైన నిన్ను ధ్యానిస్తూ, విభుడవైన నిన్ను శరణు కోరుతూ, నా పలుకులతో నిన్ను వేడుకుంటున్న నన్ను, దేవతలను కరుణించినట్లే దయ చూపి, నాకు సన్మార్గమును ఎరుక చేయుము.

30. వస్త్రో ద్ధూతవిధౌ సహస్ర కరతా పుష్పార్చనే విష్ణుతా
గంధే గంధవహాత్మతాఽన్నపచనే బర్హి ర్ముఖాధ్యక్షతా।
పాత్రే కాంచన గర్భతాఽస్తి మయిచేద్బాలేందు చూడామణే
శుశ్రూషాం కరవాణి తే పశుపతే స్వామిన్ త్రిలోకీ గురో॥

టీక:- హేబాలేందు చూడామణే = ఓ చంద్రశేఖరుడా!, హే పశుపతే = సంసారబంధమోచకుడా!, హే స్వామిన్ = ఓ సర్వ శరీరాధ్యక్షా!, త్రిలోకీగురో = మూడు లోకములకును రహస్యార్థములను ప్రకటించువాడా!, తే = నీయొక్క, వస్త్రోద్ధూతవిధౌ = వస్త్రోపచారము చేయుటయందు, సహస్రకరతా = సూర్యుడగుటయు (వేయికరములు గలుగుట), పుష్పార్చనే = పుష్పోపహారార్పణ మందు, విష్ణుతా = విష్ణువగుటయు (వ్యాపకత్వము), గంధే = గంధోపచారమందు, గంధమహాత్మతా = వాయురూపుడగుటయు, అన్నపచనే = అన్నము వండుట యందు (హవిరుపచారము చేయుటయందు), బర్హిర్ముఖాధ్యక్షతా = ఇంద్రు డగుటయు, పాత్రే = పాత్రోపచారమందు (అర్ఘ్యవిధి), కాంచనగర్భతా = హిరణ్య

గర్భుడగుటయు (ధన పూర్ణుడగుట), మయి = నాయందు, అస్తిచేత్ = ఉన్నయెడల, తే = నీయొక్క, శుశ్రూషాం = సేవను, కరవాణి = చేయజాలుదును.

సర్వవ్యాపకా! నీకు వస్త్రోపచారము చేయుటకు వేయి కరములు గలవాడు కావలయును, పుష్పోపచారము చేయుటకు వ్యాపకుండు కావలయును, గంధోపచారమునకు గంధవహుండు గావలయును, వంటచేసి నీకు హవిస్సు నివేదన చేయుటకు అగ్నిముఖాధ్యక్షుడు గావలయును. అర్ఘ్యపాత్రము సమర్పించుటకు ఆగర్భ శ్రీమంతుడు గావలయును, అట్టి సూర్యుడును, విష్ణువును, వాయుదేవుడును, దేవేంద్రుడును, హిరణ్యగర్భుడును అయినప్పుడే నీ కట్టి ఉపచారములు చేయగలను. లేనిచో నీ కుపచారములు చేయ నా తరమా?

ఓ స్వామీ! పశుపతీ! ముల్లోకములకు గురువైనవాడా! నీకు వస్త్రములను సమర్పించుటలో సూర్యుని వలే వేల చేతులు, పూలతో పూజించుటలో విష్ణుమూర్తి వలే వ్యాపకత్వము, గంధమునర్పించుటలో వాయుదేవుని వలె సువాసనలు మోయు శక్తి, అన్నము వండుటలో అగ్ని ముఖులైన దేవతలపై అధికారము, పాత్ర నర్పించుటలో బ్రహ్మవలే స్వర్ణగర్భత నాయందున్నచో నీకు సేవచేయగలను.

ఓ పశుపతీ! ముజ్జగములకు గురుస్వరూపుడా! నీకు వస్త్ర సమర్పణకు భానుని వలె వేలాది హస్తములు, పుష్పపూజకు విష్ణుమూర్తి యొక్క నిష్ఠ, గంధమును అర్పించుటలో వాయుదేవునివలే సుగంధమును వ్యాప్తిచేయగల శక్తి, ఆహారమును సమర్పించుటలో దేవతలపై అధికారము, పాత్ర అర్పణలో బ్రహ్మదేవుని స్వర్ణ గర్భత్వము నాలో ఉంటే, నేను కూడా నిన్ను సేవించుకొనగలను.

31. నాలం వా పరమోపకారకమిదం త్వేకం పశూనాం పతే
పశ్యన్కుక్షిగతాన్ చరాచరగణాన్ బాహ్యస్థితాన్ రక్షితుమ్।
సర్వామర్త్యపలాయనౌషధ మతిజ్వాలాకరం భీకరం
నిక్షిప్తం గరళం గళే న గిళితం నోద్గీర్ణ మేవ త్వయా॥

టీక:- హేపశూనాంపతే = ఓభూతనాథా!, కుక్షిగతాన్ = కడుపులోనున్న, చరాచరగణాన్ = స్థావరజంగమ సమూహములను, బాహ్యస్థితాన్ = వెలుపలనున్న వారలను, రక్షితుం = కాపాడుటకు, పశ్యన్ = అలోచించుచు, త్వయా = నీచేత, అతిజ్వాలాకరం = మిక్కిలి తాపము కలుగజేయునదియు, భీకరం = భయంకరమును అగు, గరళం = కాలకూటవిషము, సర్వామర్త్య = సమస్తదేవతల యొక్కయు, పలాయన = పాఱిపోవుట అనెడు రోగమునకు, ఔషధం = మందగునట్లుగా, గళే = కంఠమందు, నిక్షిప్తం = నిలుపబడినదై, నగిళితం = మ్రింగబడలేదు, నోద్గీర్ణమేవ = వెడల నుమియబడనులేదు, పరమోపకారకం = మిక్కిలి యుపకారకమైన, ఇదం ఏకం = ఇది యొక్కటియే, నాలంవా = (నీ మహిమదెలియుటకు) చాలదా.

నిఖిలలోక భయంకరమై సంతాపకరమైన కాలకూట విషమును చూచి భయపడి పారిపోవు దేవతల నూరడించుటకుగాను నీ కంఠమందే యుంచుకొని యుమియక, మ్రింగక కడుపులోని వారలకును, వెలుపలి వారలకును, బాధ కలుగకుండ మహోపకార మొనర్చితివి. దేవా! నీ మహిమ తెలియుట కీ దృష్టాంత మొక్కటి చాలదా.

ఓ పశుపతీ! నీ లోపల బైట ఉన్న చరాచర ప్రాణులను రక్షించుటకై మరియు సమస్త దేవతలు భయంతో పారిపోకుండా నిలుపుచేయుటకై అతిగా జ్వలించు భయంకరమైన గరళమును నీ కంఠములో ఉంచుకొని మింగలేదు కక్కలేదు. నీవు చేయు ఈ ఒక్క మహోపకారము చాలదా!

ఈశ్వరా, నీ గర్భములోపల, బయట ఉన్న సమస్త లోకములను, జీవులను రక్షించుటకై, భయముతో పారిపోతున్న దేవతల భయ నివారణ కొరకై మహోగ్రముగా జ్వలిస్తున్న హాలాహలమును మింగకుండా, కక్కకుండా నీ కంఠమునందు నిలిపావు. నీవు జగతికి చేసిన ఈ మహోపకారము చాలదా స్వామీ.

32. జ్వాలో గ్రస్తకలామరాతిభయదః క్ష్వేళం కథం వా త్వయా
దృష్టః కిం చ కరే ధృతః కరతలే కిం పక్వజంబూఫలమ్।
జిహ్వాయాం నిహితశ్చ సిద్ధఘుటికా వా కంఠదేశే భృతః
కిం తే నీలమణి ర్విభూషణమయం శంభో మహాత్మన్ వద॥

టీక:- హేమహాత్మన్ = సర్వజ్ఞుడవైన ఈశ్వరుడా! జ్వాలోగ్రః = మంటలచేత సహింప గూడనిదియు, సకలామర = అందఱు దేవతలకు, అతిభయదః = మిగుల భయంకరమును అగు, క్ష్వేళః = విషము, త్వయా = నీచేత, కథంవా = ఎట్లుగా, దృష్టః = చూడబడినది? కించ = అంతియుకాక, కరే = హస్తమందు, ధృతః = ధరించబడినది, (చేతితోదాకబడినది)? కరతలే = అఱచేతియందు, నిహితః = ఉంచుకొనబడినది? పక్వజంబూఫలంకిం = పండిన నేరేడుపండా యేమి? జిహ్వాయాంచ = నాలుకయందును, నిహితః = వేసికొనబడినది, సిద్ధఘుటికావా = సకలసిద్ధికారియగు నౌషధఘుటికయా యేమి? కంఠదేశే = కంఠప్రదేశమందు, భృతః = భరింపబడినది. అయం = ఈ కాలకూటవిషము, తే = నీకు, విభూషణం = అలంకారమైన, నీలమణిఃకిం = ఇంద్రనీల మాణిక్యమా యేమి? వద = చెప్పుము.

తీవ్రజ్వాలలు గ్రమ్ముచు సకల దేవతలకును భయంకరమైన ఈ కాలకూటవిషమును కన్నులతో గాంచుటయేకాక చేతితో నెత్తి యరచేతిలో నుంచుకొంటి వది నేరేడు పండాయేమి? ఇదికాక నాలుకమీద వేసికొంటివి. అది సిద్ధఘుటికయాయేమి? మరియును కంఠమందటులనే యుంచుకొంటివి అది ఇంద్రనీలమణియాయేమి చెప్పుము.

ఓ శివా! జ్వాలలతో ఉగ్రమైనదీ మరియు సకల దేవతలను అతిగా భయపెట్టినదీ అగు కాలకూటమును నీవెట్లు చూడగలిగావు? - చేతిలో పట్టుకున్నావు? చేతిలో ఉండే నేరేడు పండా అది? - నాలుకపై ఉంచుకొన్నావు.

ఆది మందు బిళ్ళా? - కంఠములో నిలుపుకున్నావు. అది అలంకారమైన నీలమణా? ఓ మహాత్మా! చెప్పుము.

ఓ శివా, భగభగమనే జ్వాలతో మండుతూ, దేవతలను వణికింపచేస్తున్న కాలకూట విషము, నీకు ఎలా దృష్టిగోచరమైనది? అంత తీక్షణమైనదానిని హస్తమున ఎలా ధరించగలిగావు? అదేమైన బాగా పక్వమైన నేరేడు పండు అనుకున్నావా? దానిని నాలుకపై ఉంచుకుని కంఠంలో నిలిపావు - అదేమైనా నీ కంఠమునకు అలంకారమైన నీలమణి అనుకున్నావా?

33. నాలం వా సకృదేవ దేవ భవతస్సేవా నతిర్వా నుతిః
పూజా వా స్మరణం కథాశ్రవణమప్యాలోకనం మాదృశామ్।
స్వామిన్నస్థిరదేవతానుసరణాయాసేన కిం లభ్యతే
కా వా ముక్తిరితః కుతో భవతి చేత్కిం ప్రార్థనీయం తదా॥

టీక:- హేస్వామిన్ = సర్వభూతాధ్యక్షుడవైన దేవా!, భవతః = నీ యొక్క, నతిర్వా = కాయికమైన నమస్కారమేని, నుతిర్వా = వాక్కుతోడి స్తోత్రమేని, పూజావా = పూజయేని, స్మరణం = మనసులో స్మరించుట యేని, కథాశ్రవణమపి = చెవులతో నీ చరిత్రలు వినుటయేని, ఆలోకనం = కన్నులతో నీమూర్తి జూచుటయేని, సకృదేవ = ఒక్క మాఱు మాత్రమే, భవతః = నీ యొక్క, సేవా = భజనము, మాదృశాం = నావంటి వారలకు, నా లంవా = (ముక్తి యొసగ) చాలదా?, ఇతః = ఈ పై యుపాయమును విడిచి, ముక్తిః = మోక్షము, కావా = ఎట్టిది? కుతోఽపి = పై యుపాయముల లోనే యొక దానినుండి యైనను, భవతిచేత్ = ముక్తి గలుగునేని, తదా = అప్పుడు, అస్థిర = శాశ్వతముగాని, దేవతా = దేవతలయొక్క, అనుసరణాయాసేన = ఆశ్రయించు ప్రయత్నము చేత, కింలభ్యతే = ఏమి లాభమగును, ప్రార్థనీయం = కోరదగినదియు, కిం = ఏమున్నది?

ఓ స్వామీ! నమస్కారము. స్తోత్రము, స్మరణము మొదలగు నీ సేవలయందు ఒక్కొక్కటియు మోక్షమునకు గొప్ప సాధనము. ఈ యుపాయములను వీడి వేరుగా మోక్షము లేదు. అస్థిరులైన యితర దేవతల ననుసరించి యేమి లాభము? వారిని కోరదగిన దేమున్నది?

ఓ దేవా! ఒక్కసారి నీ సేవకానీ, నమస్కారముకానీ, స్తోత్రము కానీ, పూజకానీ, స్మరణకానీ, కథాశ్రవణముకానీ, మా బోటివారికి చాలదా! ఓ స్వామీ! అస్థిరులైన దేవతలను కష్టముతో సేవించిననూ ఏమి లభించును? ఇంతకంటే ముక్తి ఏమి కలదు? ఎచటి నుండి కలుగును? ఇంతకంటే కోరవలసినదేమున్నది?

జగదీశ్వరా! మా బోటి దీనులకు, నిన్ను సేవించుట, నీకు నమస్కరించుట, నీ స్తోత్రము, పూజ, నిన్ను స్మరించుట, నీ కథలు వినుట చాలదా స్వామీ! స్థిరముగా లేక ఎల్లప్పుడు భయముతో ఉండే ఇతర దేవతలను స్మరించడము వలన ఏమి లాభము? వారు ముక్తిని ఎలా ప్రసాదించగలరు? నీ స్మరణ కంటే కోరదగినది ఏమున్నది?

34.కిం బ్రూమస్తవ సాహసం పశుపతే కస్యాస్తి శంభో భవ-
ద్ధైర్యం చేదృశ మాత్మనస్థ్సితి రియం చాన్యైః కథం లభ్యతే।
భ్రశ్యద్దేవగణం త్రసన్మునిగణం నశ్యత్ప్రపంచం లయం
పశ్యన్నిర్భయ ఏక ఏవ విహరత్యానందసాంద్రో భవాన్॥

టీక:- హేపశుపతే = ఓ భూతనాథా, హేశంభో = ఓ శంకరా, తవ = నీ యొక్క, సాహసం = తెగింపు (అసాధ్య సాధనము), కింబ్రూమః = ఏమని చెప్పుదుము? ఈదృశం = ఇటువంటి, భవద్ధైర్యం = నీ ధైర్యము, కస్య = ఎవ్వనికి, అస్తి = కలదు? ఇయం = ఈ (ఇట్టి), ఆత్మనః = తన (నీ) యొక్క, స్థితిశ్చ = ఉనికియును, అన్యైః = ఇతరులచేత, కథం = ఎట్లుగా, లభ్యతే = పొందబడును, ఆనందసాంద్రః = ఆనందముతో నిండియున్న, భవాన్ = నీవు, భ్రశ్యద్దేవగణం = పడిపోవు దేవతాగణమును, త్రసన్మునిగణం = భయపడుచున్న మునిగణమును,

నశ్యత్రపంచం = మాయమై పోవుచున్న ప్రపంచమును, గలదియగు, లయం = ప్రళయకాలమును, పశ్యన్ = చూచుచు, నిర్భయః = భయము లేనివాడవై, ఏక ఏవ = ఒక్కడవే, విహరతి = విహరించు చున్నావు.

భూతనాథా! ఏమి నీ సాహసము? ఏమి నీధైర్యము? మరివ్వరేని ఇట్లు నిలిచి యుండగలరా? నిరాశతో దేవతలందరు నటు నిటు పారిపోజూచు చుండగా, మునులందరు భయకంపితులగుచుండగా, తుదకు ప్రపంచమంతయు నశించి పోవుచుండగా - నీ వొక్కడవేకదా నిర్భయుడవై మహాప్రళయమందు భీతిలేక విలసిల్లు చుంటివి.

ఓ పశుపతీ! నీ సాహసమేమని చెప్పుదుము? ఓ శివా! నీవంటి ధైర్యమెవని కున్నది? నీవంటి స్థితిని ఇతరులు ఎట్లు పొందెదరు? దేవతలను పరుగులెత్తించేది మరియు మునులను భయపెట్టునది అగు ప్రపంచ వినాశకరమైన ప్రళయమును చూచుచూ నిర్భయుడవై నీవొక్కడివే ఆనందముతో విహరించు చున్నావు.

తండ్రీ! నీ సాహసము, ధైర్యము, అచంచలమైన స్థితి అనితర సాధ్యమైనది. ఇటువంటి స్థితిని వేరెవరైనా పొందగలరా? దేవతలను, ఋషులను భయపెట్టి ప్రపంచాన్ని నాశనము చేయగల ప్రళయకారి అయిన కాలకూట విషమును చూసి కూడా నీ వొక్కడవే చలించకుండా చిద్విలాసముగా కూర్చున్నావు.

35. యోగక్షేమధురంధరస్య సకలశ్రేయః ప్రదోద్యోగినో
దృష్టాదృష్టమతోపదేశకృతినో బాహ్యాంతరవ్యాపినః।
సర్వజ్ఞస్య దయాకరస్య భవతః కిం వేదితవ్యం మయా
శంభో త్వం పరమాంతరంగ ఇతి మే చిత్తే
స్మరామ్యన్వహమ్॥

టీక:- యోగ = అలభ్యవస్తువులను లభింప జేయుట యందును, క్షేమ = లబ్ధమైన దానిని పరిపాలించుట యందును, ధురంధరస్య = భారమును

వహించినట్టియు, సకలశ్రేయః ప్రదోద్యోగినః = సమస్త శుభముల నిచ్చెడు నట్టి యుద్యోగము గలిగినట్టియు, బాహ్యాంతరవ్యాపినః = బాహ్య ప్రపంచ మందును నిండియున్నట్టియు, సర్వజ్ఞస్య = సర్వజ్ఞుడవై నట్టియు, దయాకరస్య = దయజూచు నట్టియు, భవతః = నీయొక్క (సంబంధమైనది) మయా = నాచేతను, వేదితవ్యం = తెలియదగినదియు, కిం = ఏమియున్నది? త్వం = నీవు, మే = నాకు, పరమాంతరంగః = అత్యంతాప్తుడవు, ఇతి = అని, అన్వహం = ప్రతిదినమును, చిత్తే = మనస్సునందు, స్మరామి = తలచు చున్నాను.

శివా! ప్రజల యోగక్షేమ భారము వహించుట, సకల శ్రేయస్సు లొసంగుట, ఐహికా ముష్మిక సాధనోపాయముల నుపదేశించుట, ఎల్లరను దయతో జూచుట, సర్వజ్ఞత్వము, ఎల్లెడల నిండియుండుట, నీ గుణములు గదా! నీ వే నాకు పరమాప్తుడవని యెల్లవేళల దలంతును. అదియే నాకు శ్రేయస్కరమగుగాక!

యోగక్షేమ భారమును మోయువాడవు, సకల శ్రేయస్సులను ఇచ్చువాడవు, ఇహపర మార్గముల నుపదేశించు పండితుడవు, బైట మరియు లోపల వ్యాపించిన వాడవు, అంతా తెలిసినవాడవు మరియు దయామయుడవు అగు నీ విషయము నేను తెలుసుకొనవలసినదేమున్నది? ఓ శివా! నీవే నాకు గొప్ప ఆత్మీయుడవని మనస్సులో స్మరించెదను.

జీవుల యోగక్షేమములు వహించు వాడవు నీవు. సకల శుభములను ప్రసాదించు వాడవు. ఇహపర సంబంధమైన జ్ఞానమును ప్రసాదించే గురు స్వరూపము నీవు. సర్వ వ్యాప్తుడవు. జ్ఞానివి, దయాస్వరూపుడవు, అయిన నిన్ను నేనెట్లు గ్రహించగలను? తండ్రీ నీకన్న మనసులో స్మరించుటకు నాకు ఆత్మీయులు ఎవరున్నారు!

36. భక్తో భక్తిగుణావృతే ముదమృతాపూర్ణే ప్రసన్నే మనః-
కుంభే సాంబ తవాంఘ్రిపల్లవయుగం సంస్థాప్య
సంవిత్ఫలమ్।

సత్త్వం మంత్రముదీరయన్ నిజశరీరాగారశుద్ధిం వహన్
పుణ్యాహం ప్రకటీకరోమి రుచిరం కల్యాణమాపాదయన్॥

టీక:- హేసాంబ = ఓ సాంబమూర్తి! భక్తః = భక్తుడనైన నేను, నిజశరీర = స్వకీయ శరీరమనెడు, అగారశుద్ధిం = గృహము యొక్క పరిశుద్ధిని (దోషములు లేమి), వహన్ = సంపాదించు చున్నవాడనై, రుచిరం = మనస్సున కింపైన, కల్యాణం = మంగళమనియెడు వివాహ మంగళమును, ఆపాదయన్ = సంపాదింప బోవుచు, భక్తిగుణావృతే = భక్తియను నూలుపోగులతో జుట్టుబడినదియు, ముదమృతాపూర్ణే = సంతోషమనెడు యుదకములతో నిండించబడినదియు, ప్రసన్నే = స్వచ్ఛమైనదియు నగు, మనః కుంభే = మనస్సను కలశమందు, తవ = నీ యొక్క, అంఘ్రిపల్లవయుగం = పాదంబులను రెండు పల్లవములను, సంవిత్ఫలం = జ్ఞానంబను కొబ్బరి బొండమును, సంస్థాప్య = ఉంచి, సత్త్వం = సత్త్వగుణ ప్రధానమైన, మంత్రం = తారక మంత్రమును, ఉదీరయన్ = ఉచ్చరించుచు, పుణ్యాహం = పుణ్యాహ వాచనమును, ప్రకటీకరోమి = ప్రకాశింపజేయుదురు.

సాంబశివా! నా శరీరమను గృహమును శుభ్రపరచుకొని, మనస్సున కింపైన కల్యాణము చేయబూని భక్తియను దారములను చుట్టి సంతోషమను నీటితో నింపిన నా మనస్సను కలశమున నీ చరణపల్లవములను, జ్ఞానమను కొబ్బరి బొండమును చేర్చి కలశస్థాపనచేసి మంత్రపూర్వమ పుణ్యాహవాచనము భక్తితో నాచరింతును.

భక్తుడనైన నేను భక్తి అనే దారముతో చుట్టిన, సంతోషమనే నీటితో నిండిన, ప్రసన్నమైన మనస్సనే కలశములో నీ పాదములనే చిగురుటాకులను, జ్ఞానమనే కొబ్బరికాయను ఉంచి శివ మంత్రము నుచ్ఛరించుచూ శరీరమనే ఇంటిని శుద్ధి చేయదలచి శుభమునకై పుణ్యాహవాచనము చేయుచున్నాను.

ప్రశాంతమైన నా మనసు అనే కలశమును భక్తి అనే దారముతో చుట్టి, సంతోషము అనే నీటితో నింపి, ఆ కలశోదకములో, నీ పాదములు అనే

పత్రములను, జ్ఞానము అనే నారికేళ ఫలమును ఉంచి, ఈశ్వర మంత్ర ఉచ్చారణతో, నా శరీరము అనే గృహమును ప్రక్షాళనచేయదలచి పుణ్యాహవాచనం చేస్తున్నాను.

37. అమ్నాయాంబుధిమాదరేణ
సుమనస్సంఘాస్సముద్యన్మనో
మంథానం దృఢభక్తి రజ్జుసహితం కృత్వా మథిత్వా తతః।
సోమం కల్పతరుం సుపర్వసురభిం చింతామణిం ధీమతాం
నిత్యానందసుధాం నిరంతరరమాసౌభాగ్య మాతన్వతే॥

టీక:- సుమనస్సంఘాః = పండిత బృందములు (దేవ బృందములు), సముద్యత్ = గుణసముదాయముతో నొప్పుచున్న, మనః = మనస్సును, దృఢభక్తి రజ్జుసహితం = అచంచలభక్తి యను త్రాడుతో గూడిన, మంథానం = కవ్వముగా, కృత్వా = చేసి, అమ్నాయాంబుధిం = వేదసముద్రమును, ఆదరేణ = ఆసక్తితో, మథిత్వా = తరచి, తతః = దానివలన, సోమం = చంద్రుని, కల్పతరుం = కల్పవృక్షమును, సుపర్వసురభిం = కామధేనువును, చింతామణిం = చింతామణిని, ధీమతాం = బుద్ధికి సమ్మతమైన, నిత్యానందసుధాం = శాశ్వతానందప్రదమైన యమృతమును, నిరంతరరమాసౌభాగ్యం = అవిచ్ఛిన్న లక్ష్మీ సమృద్ధిని, ధీమతాం = బుద్ధిమంతులకు, కల్పద్రుమం = కల్పవృక్షము వంటివాడును, సుపర్వసురభిం = కామధేనువు వంటివాడును, చింతామణిం = చింతామణి వంటివాడును, నిత్యానందసుధాం = అమృతము వంటి నిత్యానంద స్వరూపుడును, నిరంతరమాసౌభాగ్యం = మోక్ష లక్ష్మీ సమృద్ధిరూపుడును నగు, సోమం = ఉమాసమేతుడగు పరమేశ్వరుని, అతన్వతే = విస్తరించి పొందు చున్నారు.

దేవతలు మందర పర్వతమును కవ్వముగాజేసి, సముద్రమును మథించి - కల్పవృక్షము, కామధేనువు, చింతామణి, అమృతము, చంద్రుడు మొదలగు వానిని సంపాదించినట్లు; విద్వాంసులు తమ మనస్సును కవ్వముగా జేసి, భక్తియను

త్రాడుగట్టి వేదములనెడు మహాసముద్రమును మథించి, అందుండి భక్తులకు కల్పతరువు, కామధేనువు, చింతామణులవంటి వాడును, నిత్యానంద స్వరూపుడును, మోక్ష లక్ష్మీస్వరూపుడు నగు సోమేశ్వరుని సాధించుచున్నారు.

మంచి మనస్సు కలవారు దృఢభక్తి అనే తాడుతో కట్టిన స్థిరమైన మనస్సనే కవ్వముతో వేదములనే సముద్రమును ఆదరముతో చిలికి దానినుండి సోముని, కల్పవృక్షమును, కామధేనువును, చింతామణిని, బుద్ధిమంతులకు ఇష్టమైన నిత్యానందమనే అమృతమును మరియు ఎడతెగని లక్ష్మీసౌభాగ్యమును పొందు చున్నారు.

తండ్రీ, పవిత్రమైన మనసు కల జ్ఞానులు, మనసు అనే కవ్వమునకు, అచంచలమైన భక్తి అనే త్రాడును కట్టి, వేదములు అనే సాగరమును భక్తి పూర్వకముగా మథించి దానినుండి ఉద్భవించిన సోముని, కల్పవృక్షము, కామధేనువు, చింతామణిని మాత్రమే కాక, ఆనందము అనే అమృతమును ఆస్వాదించగలుగుతున్నారు. జగన్మాత లక్ష్మీదేవి దయను కూడా పొందుచున్నారు.

38. ప్రాక్పుణ్యాచలమార్గదర్శితసుధామూర్తిః ప్రసన్నశ్శివ
సోమస్సద్గణ సేవితో మృగధరః పూర్ణస్తమోమోచకః।
చేతఃపుష్కరలక్షితో భవతి చే దానందపాథోనిధిః
ప్రాగల్భ్యేన విజృంభతే సుమనసాం వృత్తిస్తదా జాయతే॥

టీక:- ప్రాక్పుణ్యాచల = పూర్వజన్మమందలి పుణ్యముల గుట్టయొక్క ; (తూర్పు దిక్కుననుండు పుణ్యకరమైన పర్వతము (ఉదయగిరి) యొక్క ;) మార్గ = మార్గమున, దర్శిత = చూపబడిన, సుధామూర్తిః = అమృత శరీరము (అమృత మయమగు బింబము) కలవాడును, ప్రసన్నః = స్వచ్ఛమైన వాడును, శివః = ఆనంద స్వరూపుడును (ఆహ్లాదకర మైనవాడు), సద్గణసేవితః = సజ్జన సమూహముచే బూజింపబడువాడును (నక్షత్రగణముచే జుట్టుకొన బడినవాడు), మృగధరః = లేడిని దాల్చినవాడును, పూర్ణః = అంతటను నిండిన వాడును, (షోడశకలాపరి

పూర్ణుడు), తమోమోచకః = అజ్ఞానము (చీకటి) బాపువాడును (అగు), సోమః = ఈశ్వరుడను చంద్రుడు, ప్రాగల్భ్యేన = ప్రౌఢిమచేత, చేతః పుష్కరలక్షిః = హృదయాకాశమందు చూడబడిన వాడును, భవతిచేత్ = అగునేని, ఆనంద పాథోనిధిః = ఆనంద సముద్రము, విజృంభతే = ఉప్పొంగు చున్నది. తదా = అప్పుడు, సుమనసాం = సంస్కరింపబడిన చిత్తము గలవారలకు, వృత్తిః = (ఓలలాడ వలయుననను) ప్రవృత్తి, జాయతే = కలుగుచున్నది.

పూర్వపుణ్యమనెడి పర్వతము యొక్క మార్గమున (తూర్పుదిక్కున గల పుణ్యోదయ పర్వతము మీదుగా) కనబరచునట్టి అమృతమయమైన ఆకృతి గలవాడును, నిర్మలుడును, సజ్జనులచే సేవింపబడువాడును, లేడిని ధరించిన వాడును, పూర్ణుడును (కళలునిండిన వాడు లేక అంతటానిండి వున్నవాడు), చీకటి (పెంజీకటిని) పారద్రోలు వాడును అగు శివుడు అనెడి చంద్రుడు హృదయమనెడి ఆకాశమున చూడబడిన వాడైనచో ఆనంద మనెడి సముద్రము మిక్కిలి ప్రబోధ ప్రతిభతో ఉప్పొంగి వెల్లువగును. అప్పుడు శుద్ధాంతరంగులగు విబుధుల చిత్తము రంజిల్లును.

పూర్వపుణ్యమనే తూర్పుకొండపై వెలుగొందు అమృత స్వరూపుడు, ప్రసన్నుడు, శుభకరుడు, సద్గుణవంతులచే పూజింపబడువాడు, లేడిని ధరించినవాడు, పరిపూర్ణుడు మరియు చీకటిని తొలగించువాడు అగు శివుడనే చంద్రుడు నా మనస్సనే ఆకాశములో కనబడినచో ఆనంద సముద్రము పొంగిపొరలును. సత్పురుషుల వ్యవహారము అప్పుడే జరుగును.

పూర్వ జన్మముల పుణ్య స్వరూపమైన పర్వతముపై ఉదయించు వాడు, ప్రసన్న స్వరూపుడు, శుభప్రదాత, సజ్జనుల పూజలనందుకొనువాడు, చేత లేడిని ధరించినవాడు, పూర్ణస్వరూపుడు, తిమిరాంధకారమును తొలగిస్తూ, ఈశ్వరుడు అనే చంద్రుడు నా మనసు అనే ఆకాశములో ఉదయించినపుడు, ఆనంద మనే అలలు పొంగవా?

కిరణ్ టైప్ ఇన్‌స్టిట్యూట్

39\. ధర్మో మే చతురంఘ్రికః సుచరితః పాపం వినాశం గతం
కామక్రోధమదాదయో విగళితాః కాలాస్సుఖావిష్కృతః।
జ్ఞానానందమహౌషధి స్సుఫలితా కైవల్యనాథే సదా
మాన్యే మానసపుండరీకనగరే రాజావతంసే స్థితే॥

టీక:- రాజావతంసే = చంద్రుడు శిరోభూషణముగా గలవాడును (రాజ శ్రేష్ఠుడును), మాన్యే = సర్వపూజ్యుడును (సర్వసమ్మతుడును) అగు శివుడు (రాజు), మే = నాయొక్క, మానసపుండరీకనగరే = కమలము వంటి మనస్సనియెడు నగరమందు, కైవల్యనాథే = కైవల్యముతో గూడిన ప్రభువై, స్థితే = ఉండగా, చతురంఘ్రికః = నాలుగుపాదములు గలిగిన, ధర్మః = ధర్మము, సుచరితః = సుఖముగా నాచరింపబడినది, పాపం = పాపము, వినాశం = నాశమును, గతం = పొందినది, కామక్రోధమదాదయః = కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము ననునవి, విగళితాః = తొలగిపోయినవి, కాలాః = పక్షము, మాసము, సంవత్సరము, మొదలగు కాలములు, సుఖావిష్కృతః = సుఖమును ప్రకటించు చున్నవి. జ్ఞానానంద = జ్ఞాన సాధన గ్రంథ బాహుళ్య మనియెడు, మహౌషధిః = సిద్ధి సాధనమయిన యోషధి, సదా = ఎల్లవేళలను, సుఫలితా = చక్కగా ఫలించినది, భవతి = అగుచున్నది.

ధార్మికుడైన రాజు స్వతంత్రుడై నగరమందుండి పరిపాలించు చుండగా దోషములు పోయి భూమి ఫలవంతమై సర్వసమృద్ధి గలిగినట్లు నా హృదయ పుండరీకమందు పరమేశ్వరుడు మోక్షాధినాథుడై నివసించియుండ నాకు అరిషడ్వర్గము తొలగిపోయి, జ్ఞాన సాధనములనెడు ఓషధులు ఫలించి సదా సుఖము గల్గినది.

మోక్షమున కధిపతి మరియు ఎల్లప్పుడు పూజింపదగినవాడు అగు చంద్రశేఖరుడనే రాజాధిరాజు కమలమువంటి నా మనస్సనే నగరములో ఉండగా, ధర్మము నాలుగు కాళ్ళతో బాగుగా నడుచుచున్నది. పాపము నశించు చున్నది.

Kiron Type Institute

కామము, క్రోధము, మదము మొదలైనవి తొలగిపోవు చున్నవి. కాలము సుఖమయముగా నున్నది. జ్ఞానమనే మహౌషధి చక్కగా ఫలించు చున్నది.

మోక్షప్రదాతయై, ఎల్లప్పుడు అర్చింపదగిన ఈశ్వరుడు అనే చక్రవర్తి, కమలమువంటి నా మనసులో స్థిరుడై ఉండగా, ధర్మము నాలుగు పాదములతో చరిస్తుండగా, పాపక్షయమై, అరిషడ్వర్గములు తొలగిపోయి, జ్ఞానము అనే మహా ఔషధము నా శరీరములో ప్రకాశిస్తూ, నా జీవనము ప్రశాంతముగా నడచుచున్నది.

40. ధీయంత్రేణ వచోఘటేన కవితాకుల్యోపకుల్యాక్రమైః
ఆనీతై శ్చ సదా శివస్య చరితాంభోరాశిదివ్యామృతైః।
హృత్కేదారయుతాశ్చ భక్తికలమా స్సాఫల్యమాతన్వతే
దుర్భిక్షా న్మమ సేవకస్య భగవ న్విశ్వేశ భీతిః కుతః॥

టీక:- హేభగవన్ = షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుడవైన, హేవిశ్వేశ = సకల భువనాధిపతీ, ధీయంత్రేణ = బుద్ధియను మోటతో, వచోఘటేన = వాక్కను బొక్కెన (బాల్చీ) చేత, కవితాకుల్యోపకుల్యాక్రమైః = కవిత్వమనియెడు కాలువలు పిల్లకాలువలు మొదలగువానిగుండా, ఆనీతైః = (హృదయమను పొలములోన) తేబడిన, సదాశివుని = శివుని యొక్క, చరితాంభోరాశి = చరిత్రలనెడు జలధి యొక్క, దివ్యామృతైః = మంచినీళ్ళచేతను, హృత్కేదారయుతాః = హృదయం బను పొలమున బుట్టియున్న, భక్తికలమాః = భక్తియను వరి పైరులు, సాఫల్యం = పంటను, ఆతన్వతే = విస్తరించుచున్నవి. సేవకస్య = నీసేవకుడనగు, మమ = నాకు, దుర్భిక్షాత్ = కఱవు వలన, భీతిః = భయము, కుతః = ఎక్కడిది?

హే భగవాన్ శివా! నీ చరిత్రయను మహాసముద్రము లోని దివ్యామృతము, కవిత్వమను కాలువలు పిల్లకాలువలు మొదలగు వాని గుండా వాక్కనెడు బొక్కెనతో నాబుద్ధియను మోటవలన హృదయమను పొలములోనికి ప్రవహించి భక్తి యను సస్యమును ఫలవంతముగా చేయుచున్నది. ఇంక ఎంత కఱవు వచ్చినను నాకేమి భయము?

ఓ భగవంతుడా! బుద్ధి అను యంత్రము ద్వారా, వాక్కు అనే కుండతో చిన్నకాలువల వరుసతో తీసుకురాబడిన సదాశివ చరిత్రమనే దివ్యజలము ద్వారా హృదయమనే పంటచేలలోని భక్తి అనే పైరులు ఫలవంతమగుచున్నవి. ఓ విశ్వేశ్వరా! భక్తుడైన నాకు దుర్భిక్షము వలన భయమెక్కడిది?

విశ్వేశ్వరా, బుద్ధి అనే యంత్రమును ఉపయోగించి, నా వాక్కు అనే ఘటముతో, చెరువునుండి తెచ్చిన నీ చరిత్రము అనే శుద్ధమైన దివ్య జలమును, నా హృదయములోని, పంటలపై జల్లగా, ఆ పైరులు ఎంతో ఏపుగా పెరుగుచున్నవి. అటువంటప్పుడు నాకు దుర్భిక్షమును గూర్చిన చింత ఎందుకు?

41. పాపోత్పాతవిమోచనాయ రుచిరైశ్వర్యాయ
మృత్యుంజయ
స్తోత్ర ధ్యాన నతి ప్రదక్షిణ సపర్యాలోకనాకర్ణనే।
జిహ్వా చిత్తశిరోఽంఘ్రిహస్తనయనశ్రోత్రై రహం ప్రార్థితో
మా మాజ్ఞాపయ తన్ని రూపయ ముహు ర్మామేవ
మామేఽవచః॥

టీక:- హేమృత్యుంజయ = మృత్యువును జయించినవాడా, పాపోత్పాత విమోచనాయ = పాపమను ఉత్పాతమును బాపుట కొఱకును, రుచిరైశ్వర్యాయ = ఇష్టమైన యైశ్వర్యము కొఱకును, స్తోత్ర = (నిన్ను) స్తోత్రము చేయుట, ధ్యాన = (నిన్ను) ధ్యానించుట, నతి = (నీకు) నమస్కారము చేయుట, ప్రదక్షిణ = (నీ) ప్రదక్షిణము చేయుట, సపర్యా = (నీ) పూజ చేయుట, ఆలోకన = (నిన్ను) జూచుట, ఆకర్ణనే = (నీ కథలు) వినుట – వీని విషయమై, జిహ్వా = నాలుక చేతను, చిత్త = మనస్సు చేతను, శిరః = శిరస్సు చేతను, అంఘ్రి = పాదముల చేతను, హస్త = చేతుల చేతను, నయన = కన్నుల చేతను, శ్రోత్రైః = చెవుల చేతను, అహం = నేను, ప్రార్థితః = ప్రార్థింప బడితిని. మాం = నన్ను, ఆజ్ఞాపయ

= ఆజ్ఞాపింపుము (అట్లు చేయమని శెలవిమ్ము), తత్ = షస్తోత్రాదికమును గూర్చి, మాం = నన్ను, ముహుః = మాటి మాటికి, నిరూపయ = పురికొల్పుము, మే = నాకు, అవచః = మూగతనము, మైవ = కలుగ నీయకుము.

పరమేశ్వరా! పాపములు నశించి ఇష్టములు సిద్ధించుటకు పరమేశ్వరుని స్తుతింపుమని నాలుకయు, ధ్యానింపుమని మనస్సును, నమస్కరింపుమని శిరస్సును, ప్రదక్షిణము చేయమని పాదములును, పూజింపుమని చేతులును, చూడుమని కన్నులును, కథలు వినుమని చెవులును నన్ను కోరుచున్నవి. నీయాజ్ఞ లేనిదే ఆకోరిక నెరవేర్పలేను. అట్లు చేయుటకు నన్ను పురిగొల్పుము. మూగతనము, మతిలేనితనము, కుంటి గ్రుడ్డి తనము మొదలగునవి నాకు రాకుండ జూడుము.

ఓ మృత్యుంజయుడా! పాపముల వలన కలుగు పతనమునుండి విడుదలగుటకు, మంచి సంపదను పొందుటకు నిన్ను స్తోత్రం చేయుటకై నా నాలుక, ధ్యానించుటకై నా మనస్సు, నమస్కరించుటకై నా శిరస్సు, ప్రదక్షిణం చేయుటకై నా కాళ్ళు, సేవచేయుటకై నా చేతులు, చూచుటకై నా కన్నులు, నీ మహిమలు వినుటకై నా చెవులు ప్రార్థించు చున్నవి. నన్ను ఆదేశించుము. కర్తవ్యము బోధించుము. నాకు మూగతనము కలుగ కుండుగాక.

మృత్యుంజయుడవైన ఓ స్వామీ! పాపములు అనే ఉత్పాతములనుండి విముక్తి పొందుటకు, ఐశ్వర్యమును పొందుటకు, నాలుకతో నీ స్తోత్రము పలుకుతూ, మనసుతో నిన్ను ధ్యానిస్తూ, శిరసుతో నమస్కరిస్తూ, కాళ్లతో ప్రదక్షిణము చేస్తూ, చేతులతో నీ సేవ చేస్తూ, కన్నులతో నీ రూపమును చూస్తూ, కర్ణములతో నీ కథలు వింటున్న నాకు, మూగతనము లేకుండా చేసి, కర్తవ్యమును బోధించుము.

42. గాంభీర్యం పరిఖాపదం ఘనధృతిః ప్రాకార ఉద్యద్గుణ-
స్తోమశ్చాప్తబలం ఘనేంద్రియచయో ద్వారాణి దేహస్థితః।
విద్యా వస్తుసమృద్ధి రిత్యఖిల సామగ్రీ సమేతే సదా
దుర్గాతిప్రియ దేవ మామకమనోదుర్గే నివాసం కురు॥

టీక:- హేదుర్గాతిప్రియ = పర్వతదుర్గమందు మిగుల ప్రీతిగలిగిన, హేదేవ = ఓ పరమశివుడా, పరిఖాపదం = అగడ్తకు లక్షణమయిన, గాంభీర్యం = గాంభీర్యము (లోతు)ను, ఘనధృతిః = దిట్టమైన ధైర్యము, ప్రాకారః = కోటగోడయును, ఉద్యద్గుణస్తోమః = పుట్టుచున్న సద్గుణపుంజము, ఆప్తబలం = నమ్మకమైన బలమును, దేహస్థితః = శరీరమందున్న, ఘనేంద్రియ చయః = కన్ను మొదలగు నింద్రియములు, ద్వారాణి = రాకపోకలకు ద్వారములును, విద్యా = ఈశ్వరుని గుఱించిన జ్ఞానము, వస్తుసమృద్ధిః = పదార్థ సంపత్తియును, ఇతి = ఇట్టి, అఖిలసామగ్రీసమేతే = దుర్గమునకు గావలసిన పదార్థములన్నియు సమగ్రముగానున్న, మామకమనోదుర్గే = నా మనస్సను దుర్గమందు, సదా = ఎప్పుడును, నివాసం = నివాసము, కురు = చేయుము.

దుర్గమంబగు కైలాస పర్వతమున ప్రీతితో నివసించు చున్న దేవా! గాంభీర్యమును అగడ్తగను, ధైర్యమును ప్రాకారముగను, ఉదయించు సుగుణములను బలముగను, చక్షురాదింద్రియములను ద్వారములుగను, పరమ శివ జ్ఞానమును సకల పదార్థ సంపదగను గలిగి, నా మనస్సు ఒక దుర్గము (కోట) నకు ఉండవలసిన అన్ని లక్షణములతో సమగ్రముగానున్నది. దుర్గప్రియుండవుగాన నీవిందు నివసింపుము.

దుర్గపై ప్రేమకల దేవా! నా మనస్సనే దుర్గములో నివసించుము. అది గాంభీర్యమనే లోతైన అగడ్త కలది. గట్టి ధైర్యమనే ప్రాకారము కలది. గుణములనే విశ్వసనీయమైన సైన్యము కలది. శరీరము నందున్న ఇంద్రియములనే ద్వారములు కలది. విద్య మరియు వస్తు సమృద్ధి అనే సమస్త సామాగ్రితో నిండినది.

దుర్గాదేవికి అత్యంత ప్రియమైన వాడా! నా 'మనస్సును' నీ దుర్గముగా చేసుకొనుము. నా మనసు చుట్టూ గంభీరమైన అగడ్త ఉన్నది. ధైర్యము అనే గోడ, సద్గుణములనే నమ్మదగిన సైనికులు ఉన్నారు. ఇంద్రియములే ఆ దుర్గమునకు ద్వారములు. ఆ దుర్గము మంచి విద్య అనే వస్తువులతో నిండి ఉన్నది. అది నీకు నివాస యోగ్యమైనది స్వామీ.

43. మా గచ్ఛస్త్వమితస్తతో గిరిశ భో మయ్యేవ వాసం కురు
స్వామిన్నాదికిరాత మామకమనః కాంతార సీమాంతరే।
వర్తంతే బహుశో మృగా మదజుషో మాత్సర్య మోహాదయ
స్తాన్హత్వామృగయా వినోద రుచితాలాభం చ సంప్రాప్స్యసి॥

టీక:- హే ఆదికిరాతా = ఓ ఆదికిరాతమూర్తీ! భోగిరీశ = ఓ కైలాసవాసా!, స్వామిన్ = మహాప్రభో!, త్వం = నీవు, ఇతస్తతః = ఇటునటు, మాగచ్ఛః = పోకుము. మయ్యేవ = నాయందే, వాసం = నివాసమును, కురు = చేయుము. మామకమనః కాంతారసీమాంతరే = నా హృదయమను అరణ్య ప్రాంతమున; మదజుషః = (మమ్మెవ్వరును జయింప లేరను) గర్వముతోగూడిన, మాత్సర్య మోహాదయః = మాత్సర్యము, మోహము మొదలగు, మృగాః = అడవి మృగములు, బహుశః = అనేకములుగా, వర్తంతే = తిరుగు చున్నవి. తాన్ = వానిని, హత్వా = చంపి, మృగయావినోదరుచితాలాభంచ = వేటతో కాలము గడపుట యందలి కోరిక యొక్క ఫలితమును, సంప్రాప్స్యసి = పొందగలవు.

ఓ ఆది కిరాతమూర్తీ! నీ వెందునుబోక నామనస్సునందే యుండుము. నామనస్సొక మహారణ్యము. అందు కామ క్రోధాదులను క్రూర మృగములనేక మున్నవి. వానిని వేటాడి వేట యందలి నీ యానందమును దీర్చుకొనుము.

ఓ కైలాసవాసా! నీవు ఇటు అటు పోకుము. నాలోనే నివసించుము. ఓ స్వామీ! ఆది కిరాతుడా! నా మనస్సనే మహారణ్యప్రాంతంలో మాత్సర్యము, మోహము మొదలైన అనేక మదించిన మృగములున్నవి. వాటిని చంపి వేట అనే వినోదంలో ఆనందమును పొందగలవు.

ఈశ్వరా! నీవు నా మనసునుండి, ఎటువైపూ మరలక, స్థిరముగా ఉండుము. నీవు వేట అనే క్రీడా ప్రియుడవని నాకు తెలియును. నా మనసే ఒక కీకారణ్యము. అందులో నీవు వేటాడుటకు మదము, మోహము, మాత్సర్యము వంటి అనేక

మృగములు ఉన్నాయి. వాటిని వేటాడి సంహరిస్తూ ఆ క్రీడలో వినోదమును పొందెదవు గాక.

44. కరలగ్న మృగః కరీంద్రభంగో
ఘనశార్దూలవిఖండనో ఽస్తజంతుః।
గిరిశో విశదాకృతిశ్చ చేతః
కుహరే పంచముఖోఽస్తి మే కుతో భీః॥

టీక:- కరలగ్న మృగః = చేతనిమిడిన మృగము గలవాడును, కరీంద్రభంగః = గజాసురుని భంగపరచిన వాడును (ఏనుగులజంపునదియు), ఘన శార్దూలనవిఖండనః = ప్రబలుడైన వ్యాఘ్రాసురుని ఖండించినవాడును, (పెద్దపులుల జంపినదియు), అస్తజంతుః = తనయందు లీనమగు ప్రాణికోటిగలవాడును (జంతువులనిరసించునదియు), గిరీశః = పర్వతమందు శయనించువాడును, విశదాకృతిః = తెల్లని శరీరకాంతి గలవాడును, పంచముఖః = అయిదు ముఖములు గలవాడును (తెఱువబడిన ముఖము గలదియు) నగు పరమేశ్వరుడను సింహము, మే = నా యొక్క, చేతఃకుహరే = చిత్తమను గుహయందు, అస్తి = కలదు, మే = నాకు, భీః = భయము, కుతః = ఎక్కడిది?

చేతియందు మృగము గలవాడును, గజాసురుని సంహరించిన వాడును, ఘనుడైన వ్యాఘ్రాసురుని ఖండించినవాడును, అంతమును పొందిన ప్రాణి సముదాయము గలవాడును, తెల్లని శరీరము గలవాడును, కొండయందు నివశించువాడును అగు పంచముఖుడు (శివుడు) నాహృదయమను గుహయందు విరాజిల్లుచున్నాడు. ఇంక నాకే భయమును లేదు.

నా మనస్సనే గుహలో శివుడనే సింహమున్నది. దాని చేతిలో లేడి ఉన్నది. అది గజేంద్రుని (గజాసురుని) సంహరించినది. భయంకరమైన పులిని (వ్యాఘ్రాసురుని) చంపినది. ప్రాణులను నశింపచేయునది. తెల్లని ఆకారము కలది. కనుక నాకు భయమెక్కడిది?

ఈశ్వరుడు అనే మృగరాజైన సింహము నా మనసు అనే గుహలో స్థిరుడై ఉన్నది. విచిత్రముగా ఆ సింహము చేత లేడిని ధరించి ఉన్నది. ఆ సింహము గజాసురుని, వ్యాఘ్రాసురుని సంహరించినది. శ్వేతరూప ధారియై, దుష్టప్రాణులను నశింపచేయునది. అటువంటి సింహము నా మనసులో ఉండగా నాకు ఇంకా భయమెందుకు?

45. ఛందశ్శాఖిశిఖాన్వితైర్ద్విజవరైః సంసేవితే శాశ్వతే
సౌఖ్యాపాదిని ఖేదభేదిని సుధాసారైః ఫలైర్దీపితే।
చేతః పక్షిశిఖామణే త్యజ వృథా సంచారమన్యైరలం
నిత్యం శంకరపాద పద్మయుగళీనీడే విహారం కురు॥

టీక:- హేచేతఃపక్షిశిఖామణే = మనస్సనియెడు పక్షి శ్రేష్ఠమా! ఛందశ్శాఖిశిఖాః = వేదములనియెడు వృక్షముల యొక్క కొమ్మల చివరలతో (వేదాంతములతో), అన్వితైః = సంబంధించిన, ద్విజవరైః = బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుల (పక్షి శ్రేష్ఠముల) చేత, సంసేవితే = ఆశ్రయింపబడినదియు, శాశ్వతే = నిత్యమైనదియు, సౌఖ్యాపాదిని = సుఖము సంపాదించునదియు, సుధాసారైః = అమృత రసముగల, ఫలైః = ఫలములతో, ఖేదభేదిని = సంసార సుఖమును (ఆకలిని) పోగొట్టునదియు, దీపితే = ప్రకాశవంతమైన, శంకరపాదపద్మ యుగళీనీడే = ఈశ్వరుని యొక్క పాద పద్మ ద్వంద్వమను గూటియందు, విహారం = విహారమును, కురు = చేయుము. అన్యైః = ఇతరములతో, అలం = చాలును, వృథా = నిష్ఫలమైన, సంచారం = సంచారమును, త్యజ = విడువుము.

ఓ మనస్సనెడు పక్షీ! ఇటునటు తిరిగి యేల శ్రమ పడెదవు. పరమేశ్వరుని పాదద్వంద్వము ఒక చక్కని పక్షి గూడు వలెనున్నది. దానికెన్నడును చలనము లేదు. అందు మంచి వెలుతురు గలదు. అది మిక్కిలి సౌఖ్యమిచ్చును. అమృత ఫలము గల్గి దుఃఖ నివారమై యున్నది. అందు విహరించి యానందింపుము. అనేక ద్విజసత్తము లాయా శాఖాగ్రములకు సంబంధించి యుండి దాని నాశ్రయించు చుందురు. నీవును ఇతరాశ్రయము వదిలి దానిని ఆశ్రయింపుము.

మనస్సనే పక్షిరాజమా! వ్యర్థంగా సంచరించకు. వేరేవీ వద్దు. శంకరుని పాదపద్మములనే గూటిలో ఎల్లప్పుడూ విహరించుము. శాశ్వతమైన ఆ గూడు వేదములనే చెట్టుకొమ్మలచివర ఉన్న (వేదాంతము తెలిసిన) మంచి పక్షులచే (పండితులచే) ఆశ్రయించబడినది. సుఖము నిచ్చునది, దుఃఖమును పోగొట్టునది మరియు అమృతసారం కల ఫలములతో శోభిల్లుచున్నది.

ఓ మనసనే విహంగమా, ఊరికే అనవసరముగా అటూ ఇటూ సంచరించకు. ఈశ్వరుని పాదములనే గూటిగా చేసుకుని అందులోనే వసించుము. శాశ్వతమైన ఆ గూటిలో సజ్జనులు, పండితులు అనబడే అనేక పక్షులు వసించి ఉన్నాయి. ఆ గూడు ఉన్న చెట్టు కొమ్మ, మధుర ఫలములతో కూడి, సుఖమును ప్రసాదిస్తుంది.

46. ఆకీర్ణే నఖరాజికాంతివిభవై రుద్యత్సుధావైభవై
రాధౌతేఽపి చ పద్మరాగలలితే హంసవ్రజై రాశ్రితే।
నిత్యం భక్తివధూగణైశ్చ రహసి స్వేచ్ఛావిహారం కురు
స్థిత్వా మానస రాజహంస గిరిజానాథాంఘ్రి సౌధాంతరే॥

టీక:- హే మానసరాజహంస = ఓ మనస్సను రాజహంసమా! నఖరాజి కాంతివిభవైః = గోటి వరుసల యొక్క కాంత్యతి శయములచేత, ఆకీర్ణే = నిండియున్నదియు, ఉద్యత్సుధావైభవైః = దినదినము వృద్ధి బొందుచున్న చంద్రుని యమృత కిరణములు వ్యాపించుటచే (సున్నపు పూతలచే),ఆధౌతే = శుభ్రపడి నదియు, అపిచ = మఱియును, పద్మరాగలలితే = పద్మముల యొక్క యెఱుపువంటి యెఱుపుతో నొప్పునదియు (పద్మరాగ మణులు చెక్కినదియు), హంసవ్రజైః = హంసమంత్రధాన్యపరుల సమూహములచేత (హంసల గుంపులచేత), ఆశ్రితే = సేవింపబడినదియు నగు, గిరిజానాథాంఘ్రి సౌధాంతరే = పార్వతీపతియొక్క పాదమను మేడలోపల, రహసి = రహస్యమందు, భక్తివధూగణైస్సహ = భక్తియను భార్యలతోగూడ, నిత్యం = ఎప్పుడును, స్వేచ్ఛావిహారం = ఇష్టమైన సంచారమును, కురు = చేయుము.

మనస్సనెడి రాజహంసమా! గోళ్ళవరుసకు సంబంధించిన కాంతి వైభవముతో కూడు కొనినదియు, ఉద్భవించుచున్న అమృతము వ్యాపించుటచే కడుగబడినదియు, పద్మములవంటి వన్నెతో ఇంపైనదియు, పరమహంసల గుంపులచే సేవింపబడునదియు అగు పార్వతీపతి యొక్క పాదమనెడి మేడయందు ఏకాంతమున భక్తిరూపములైన భార్యలతోగూడ నిరంతరము స్వేచ్ఛగా విహరింపుము.

మనస్సనే రాజహంసమా! భక్తి అను భార్యలతో కలసి గిరిజానాథుని పాదములనే సౌధములో ఏకాంతముగా స్వేచ్ఛతో విహరించుము. ఆ భవనము నఖముల కాంతులతో నిండినది. దానినుండి స్రవించే అమృతముతో కడగబడినది. పద్మరాగమణులతో విలసిల్లు చున్నది. హంసలచే (పరమహంసలైన యోగులచే) ఆశ్రయించబడినది.

నా మనసనే ఓ రాజహంసా, గిరిజాపతియొక్క పాదములనే నీ నివాస స్థానముగా చేసుకొని, అందులో భక్తి అనే నీ సపత్నితో కూడి యథేచ్ఛగా విహరించు. ఆ స్థానము నఖముల దీపకాంతులతో నిండి, అమృతముచే శుద్ధము చేయబడి, పద్మరాగములతో శోభిల్లుతూ, పరమహంసలైన యోగులచే ఆశ్రయించబడి ఉన్నది.

47. శంభుధ్యాన వసంతసంగిని హృదారామేఽ ఘజీర్ణచ్ఛదా
స్రస్తా భక్తిలతాచ్ఛటా విలసితా పుణ్యప్రవాళశ్రితాః।
దీప్యంతే గుణకోరకా జపవచః పుష్పా(ణి)శ్చ సద్వాసనాః
జ్ఞానానంద సుధా మరందలహరీ సంవిత్ఫలాభ్యున్నతిః॥

టీక:- శంభుధ్యాన = ఈశ్వర ధ్యానమను, వసంతసంగిని = వసంత ఋతు సంబంధము గల, హృదారామే = హృదయమను పూవులతోట యందు, స్రస్తాః = రాలి పోయి, అఘజీర్ణచ్ఛదాః = పాపములనునట్టి పండు టాకులును; విలసితాః = ప్రకాశమానములైన, పుణ్యప్రవాళశ్రితాః = పుణ్యము లనునట్టి చిగురు టాకులను

బొందినవియు, గుణకోరకాః = సద్గుణములను మొగ్గలు గలవియు, జపవచః పుష్పాః = జపవాక్కులను పుష్పములు గలవియు, సద్వాసనాః = సత్కర్మ, సంస్కారములను సువాసనలు గలవియు నగు, భక్తిలాచ్ఛటాః = భక్తియను తీగజొంపములును; జ్ఞానానందసుధా మరందలహరీ = జ్ఞానము, ఆనందమునను అమృత మకరందముల యొక్క ప్రవాహము; సంవిత్ఫలాభ్యున్నతిః = బ్రహ్మ జ్ఞానమను ఫలాభివృద్ధియును, తీవ్యంతే = ప్రకాశించుచున్నవి.

పరమేశ్వర ధ్యానమనెడి వసంత ఋతువుతోడి సంబంధము సంప్రాప్త మగుటచే నామనస్సను పూలతోటలో పాపము లన్నియు పండు టాకులుగా రాలినవి. పుణ్యములు చిగురుటాకులుగా మొలకలెత్తినవి. వానిపై సద్గుణములు మొగ్గలుగా బయలుదేరినవి. భక్తిలతలు సాగుచున్నవి. అందు జపవచనములు పుష్పములుగా నుదయించినవి. సత్కర్మ సంస్కారములు సువాసన వెదజల్లుచున్నవి. జ్ఞానానందములు అమృత మకరందములుగా ప్రవహించు చున్నవి. బ్రహ్మజ్ఞానము ఫలముగా స్ఫురించు చున్నది.

శివుని ధ్యానమనే వసంతకాలం వచ్చినందువలన నా హృదయమనే ఉద్యానవనంలో పాపములనే ఎండుటాకులు రాలిపోయినవి. భక్తి అనే లతల సమూహం విలసిల్లుచున్నది. పుణ్యములనే చిగురుటాకులు మొలచినవి. గుణములనే మొగ్గలు తొడిగినవి. మంచి వాసనలు కల జపతపములనే పువ్వులు విచ్చుకొన్నవి. జ్ఞానానందమనే మకరందము ప్రవహించుచున్నది. అనుభవమనే ఫలము వృద్ధి చెందినది.

నా మనసనే ఉద్యానవనములో శంభుధ్యానము అనే వసంతకాలము ప్రవేశించగానే, ఎండిపోయిన అకులన్నీ రాలిపోయాయి. భక్తి అనే లతలు చిగురులు తొడిగాయి. పుణ్యములు అనే లేలేత ఆకులు మొలకెత్తినాయి. ఆ కొమ్మలకు సద్గుణములు అనే మొగ్గలు వచ్చి అవి నీ స్మరణము అనే సుగంధపూరిత పుష్పములుగా వికసించాయి. ఆ పూలలో జ్ఞానము అనే తేనె ఉద్భవించటమే కాక మధుర ఫలములు కూడా కాసినాయి.

48\. నిత్యానందరసాలయం
సురమునిస్వాంతాంబుజాతాశ్రయం
స్వచ్ఛం సద్ద్విజ సేవితం కలుషహృత్సద్వాసనావిష్కృతమ్।
శంభుధ్యానసరోవరం వ్రజ మనోహంసావతంస స్థిరం
కిం క్షుద్రాశ్రయపల్వలభ్రమణ సంజాత శ్రమం ప్రాప్స్యసి॥

టీక:- హేమనోహంసావతంస = ఓ మానసరాజహంసమా!, నిత్యానంద = శాశ్వతానందమను, రస = ఉదకమునకు, ఆలయం = ఉనికి పట్టును, సుర = దేవతలయొక్కయు, ముని = పరమహంసల యొక్కయు, స్వాంత = హృదయములను, అంబుజాత = పద్మములకు, ఆశ్రయం = ఆధారమును, స్వచ్ఛం = నిర్మలమును, సద్ద్విజసేవితం = యోగ్యులయిన ద్విజుల (రాజహంసల) చేత సేవింపబడినదియు, కలుషహృత్ = పాపహరమును, సద్వాసనా = సత్కర్మవాసనల చేత (సువాసనల చేత), ఆవిష్కృతం = ప్రకటింప బడినదియునగు, శంభుధ్యాన = ఈశ్వరధ్యానమను, సరోవరం = మంచి సరస్సును, స్థిరం = స్థిరమైనదానిని, వ్రజ = పొందుమా, క్షుద్రాశ్రయ = అల్పుల నాశ్రయించుటయను, పల్వలభ్రమన = పడియలను గుఱించిన త్రిప్పుటచేత, సంజాత = పుట్టిన, శ్రమం = ఆయాసమును, కిం = ఏల? ప్రాప్స్యసి = పొందెదవు?

ఓ మనో రాజహంసమా! క్షుద్రదేవతల నాశ్రయించుట వలన కొన్ని పాపములు తొలగిన తొలగుగాక! శాశ్వతానందము చేకూరదు. శంభుధ్యానము చేయుము. అది గొప్ప సరోవరము. సత్కర్మ సంస్కారమునగాని లభింపదు.

మనస్సనే ఓ హంసశ్రేష్టమా! స్థిరమైన శివధ్యానమనే సరోవరమును చేరుము. అది నిత్యానందమనే జలాశయము. దేవతల యొక్క మరియు మునులయొక్క మనస్సులనే పద్మములకు ఆశ్రయము. స్వచ్ఛమైనది. జ్ఞానులనే రాజహంసలచే సేవించబడునది. కాలుష్యమును పోగొట్టు సంస్కారములనే సువాసనలు

వెదజల్లునది. నీవు నీచాశ్రయమనే బురద గుంటలో తిరుగుచూ ఎందుకు శ్రమపడెదవు?

నా మనసు అనే రాజహంసా, నీవు శంభుధ్యానము అనే సరోవరములో ప్రవేశించుము. ఆ జలాశయము దేవతల, ఋషుల మనసులు కొలువై నిత్యానందభరితమై ఉన్నది. అది కాలుష్య రహితమై అనేక రాజ హంసలకు నివాసస్థానమైనది. అటువంటి సరోవరమును ఆశ్రయించకుండా, నీచమైన మురికి గుంటలను ఎందుకు ఆశ్రయిస్తావు?

49. ఆనందామృతపూరితా హరపదాంభోజాలవాలోద్యతా
స్థైర్యోపఘ్నముపేత్య భక్తి లతికా శాఖోపశాఖాన్వితా।
ఉచ్చైర్మానసకాయమానపటలీ ఆక్రమ్య నిష్కల్మషా
నిత్యాభీష్టఫలప్రదా భవతు మే సత్కర్మసంవర్ధితా॥

టీక:- ఆనందా = (శివభక్తియందలి) ప్రేమయను, ఆమృత = ఉదకముతో, పూరితా = నింపబడినదియు, హర = శివునియొక్క, పదాంభోజ = పాదపద్మమను, ఆలవాల = పాదునుండి, ఉద్యతా = పుట్టి పెరిగినదియు, స్థైర్య = చిత్తస్థైర్యమను, ఉపఘ్నం = ప్రాకును, ఉపేత్య = పొంది, శాఖోపశాఖాన్వితా = చిలవలు పలవలు పొందుకొనినదియు, ఉచ్చైః = ఉన్నతమైన, మానస = మనస్సను, కాయమాన = పందిళ్ళయొక్క, పటలీం = సమూహమును, ఆక్రమ్య = అలముకొని, నిష్కల్మషా = చీడమొదలగు వానిచే శిథిలము గాక, సత్కర్మ సంవర్ధితా = పురాకృత పుణ్య కర్మముల (దోహదక్రియల) చేత వృద్ధి బొందింపబడినదియు అగు, భక్తిలతికా = భక్తియనుతీగ, మే = నాకు, నిత్యాభీష్టఫలప్రదా = శాశ్వతమైన నా యభీష్టఫలము నిచ్చునది, భవతు = అగుగాక.

ఈశ్వరసేవానురక్తి నీరుగను, శివుని పాదపద్మములను పాదుగను, చిత్తస్థైర్యము ప్రాకుడు కంపగను, చక్కగా బయలుదేరి చిలవలు పలవల నల్లుకొనుచు క్రమముగా నున్నతమైన నా మనస్సను పందిరి యంతటను నలముకొని

చీడ మొదలగు దోషములచే చెడిపోకుండనున్న ఈ భక్తి లతను పురాకృత పుణ్యకర్మ యను దోహదముచే పెంపొంది నా మనోభీష్టమగు శాశ్వతఫలంబు ఫలించునుగాక!

నా భక్తి అనే లత శాశ్వతమైన అభీష్ట ఫలముల నిచ్చుగాక. ఆ లత ఆనందమనే నీటితో పూరించబడినది. శివుని పాదపద్మములనే పాదునుండి వెలువడినది. స్థిరత్వమనే గుంజను పట్టుకొని, శాఖోపశాఖలుగా విస్తరించి, మనస్సనే ఎత్తైన పందిరపై ఆక్రమించి, నిష్కల్మషమైనదై పుణ్యకర్మలచే చక్కగా పెంచబడినది.

ఆనందము అనే స్వచ్ఛమైన జలములతో పెంచబడిన భక్తి అనే నా లత, నేను కోరిన వరములను ఇచ్చుగాక. శివుని పాదములనుండి ఉదయించిన ఆ లత, స్థిరత్వమును ఆలంబనముగా చేసుకుని, అనేక శాఖలుగా ఎదిగి, మనసనే పందిరపై పాకి, పుణ్యాచరణములచే చక్కగా పెంచబడుగాక.

50. సంధ్యారంభ విజృంభితం శ్రుతిశిరః స్థానాంతరాధిష్ఠితం
సప్రేమ భ్రమరాభిరామ మసకృత్సద్వాసనా శోభితమ్।
భోగీంద్రాభరణం సమస్త సుమనఃపూజ్యం గుణావిష్కృతం
సేవే శ్రీగిరి మల్లికార్జునమహాలింగం
శివాఽఽలింగితమ్॥

టీక:- సంధ్యారంభ = సాయంకాలమందు, విజృంభితం = తాండవ నృత్యమున విజృంభించు నట్టియు (పుష్పములు వికసించునదియు), శృతిశిరస్థానాంతర = వేదములకు శిరస్థానము లైన యుపనిషత్తులను నితర స్థలమందు (చెవుల యందును, తలమీదను), అధిష్ఠితం = బోధ్యముగా నున్నదియు అనగా తెలియ బడునదిగా నున్నదియు, సప్రేమ = ప్రేమతో గూడిన, భ్రమరా(ర) = భ్రమరాంబిక చేతను (తుమ్మెదల చేతను), అభిరామం = మనోహరమైనట్టియు, అసకృత్ = ఎల్లప్పుడును, సద్వాసనా = సాధువులయొక్క భావనచేత (మంచి సువానస చేత),

శోభితం = ఒప్పునట్టియు, భోగీంద్ర = వాసుకి (భోగవంతులకు), ఆభరణం = భూషణముగా గలిగినట్టియు (భూషణమైనట్టియు) సమస్తసుమనః = ఎల్లదేవతల (విద్వాంసుల) చేతను (సకల పుష్పములకంటెను), పూజ్యం = పూజింపదగినట్టియు, గుణ = సత్వగుణముచేత (సుగంధ గుణముచేత), ఆవిష్కృతం = ప్రకటితమైనట్టియు, శివాలింగితం = పార్వతీదేవి చేత కౌగలించుకొనబడిన, శ్రీగిరి = శ్రీశైలమందున్న, మల్లికార్జున = మల్లె తీగ యల్లుకొన్న మద్దిచెట్టును బోలిన, మహాలింగం = పరమాత్మ సూచకమైన మహాలింగమును, సేవే = భజించుచున్నాను.

శ్రీశైల పర్వతమందున్న మల్లికార్జున మహాలింగము మల్లెతీగ అల్లుకొన్న మద్దిచెట్టుతోపోల్చి వర్ణింపబడినది. ఈశ్వరుడు సాయంకాలమున తాండవ నృత్యముతో భక్తుల నానందపరచును. అది(మద్దిచెట్టు) పుష్పవికాసములతో తాండవించి యానందపరచును. శివుడు శ్రీశైల మందుగాక ఉపనిషత్తులయందుండును. దాని(మద్దిచెట్టు) పుష్పములు శ్రవణములయందు శిరస్సులయందు అలంకారములుగా నుండును. మల్లికార్జునుడు భ్రమరాంబతోడను, అర్జున వృక్షము భ్రమరములతోడనుగూడి యొప్పును. ఈశ్వరునకు సద్వాసనయనగా సాధుభావనయొక్క శోభయు, దాని(మద్దిచెట్టు) సువాసనయొక్క శోభయుగలదు. భోగీంద్రుడనగా శేషాహి శివుని యాభరణము. భోగీంద్రులనగా మహాభోగవంతులకు దాని(మద్దిచెట్టు)పూలు అలంకారములు. శివుడు సుమనః పూజ్యుడనగా సర్వదేవతల చేతను పూజింప బడువాడు. దాని(మద్దిచెట్టు)పుష్పములన్ని పుష్పములకంటెను మిక్కిలి శ్లాఘనీయములు. భగవంతుడు సత్త్వమువలన తెలియబడును. మద్దిచెట్టు సుగంధ గుణమున తెలియనగును. అట్టి మల్లికార్జున దేవుని భజించెదను.

సంధ్యాసమయారంభమునందు విజృంభించువాడు, వేదాంతముల నధిష్ఠించినవాడు, ప్రేమకల భ్రమరాంబికతో సుందరమైనవాడు, అనేక సద్భావనలతో శోభిల్లువాడు, వాసుకిని ఆభరణంగా ధరించినవాడు, సకల

దేవతలచే పూజింపబడువాడు, సద్గుణ సంపన్నుడు, పార్వతిచే కౌగలింపబడినవాడు అగు శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ స్వరూపుని పూజించు చున్నాను.

సంధ్యా కాల ప్రారంభములో విశ్వరూపుడగువాడు, వేదాంతములపై అధివసించువాడు, తనకు అత్యంత ప్రియమైన భ్రమరాంబాదేవితో సుందరుడై నిలచినవాడు, సద్భావనా శోభితుడు, వాసుకిని కంఠ హారముగా ధరించినవాడు, దేవతలందరిచే ఆరాధించబడువాడు, సద్గుణములతో శోభిల్లువాడు, పార్వతీ దేవిచే ఆలింగనము చేసుకొనబడినవాడు అయిన శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగమును పూజించుచున్నాను.

51. భృంగీచ్ఛానటనోత్కటః కరిమదగ్రాహీ స్ఫురన్మాధవా-
హ్లాదో నాదయుతో మహాసితవపుః పంచేషుణా చాదృతః।
సత్పక్ష స్సుమనోఽవనేషు స పునః సాక్షాన్మదీయే మనో
రాజీవే భ్రమరాధిపో విహరతాం శ్రీశైలవాసీ విభుః॥

టీక:- భృంగీచ్ఛానటనోత్కటః - భృంగి (గీ) = భృంగియను ప్రమథుని యొక్క (భృంగజాతి యొక్క), ఇచ్ఛా = అభిప్రాయముచే (అపేక్షలను), నటన = వర్తించుట యందు (అనుకరించుట యందు), ఉత్కటః = ఉత్కటేచ్ఛ కలిగినట్టియు, కరిమద = గజాసురుని బలగర్వమును (ఏనుగు మదము) గ్రాహీ = అణచినట్టియు (గ్రహించు స్వభావముగలిగినట్టియు), స్ఫురత్ = ప్రకాశించుచున్న, మాధవ = మోహినీరూపుడైన, స్ఫురత్ = ప్రకాశించుచున్న, మాధవ = మోహినీరుపుడైన మాధవుని యందు (వసంతమందు), ఆహ్లాదః = ఆనందము గలిగినట్టియు, నాదయుతః = ప్రణవనాద ప్రతిపాద్యుడైనట్టియు (ఝుంకారధ్వనితో గూడినట్టియు), మహత్ = గొప్ప (అ) సితవపుః = తెల్లనిశరీరము గలిగినట్టియు (నల్లని శరీరము గలిగినట్టియు), పంచేషుణా = మన్మథుని చేత, అదృతః = బాణలక్ష్యముగను (సహాయముగను) ఆదరింపబడినట్టియు, సుమనః = దేవతల (విద్వాంసుల)

యొక్క, అవనేషు = సంరక్షణములయందు (సుమనోవనేషు = పూలతోటలయందు) సత్పక్షః = యభిమానము గలిగినట్టియు, సాక్షాత్ = కన్నుల యెదుట నున్నట్టియు, శ్రీశైలవాసీ = శ్రీశైలమందు భక్తుల ననుగ్రహింప లింగరూపమున నున్నట్టియు, విభుః = పలువిధరూపములగుచున్నట్టియు, భ్రమరాధిపః = భ్రమరాంబాపతి యనునట్టి భృంగశ్రేష్ఠము, మదీయే = నా సంబంధమైన, మనోరాజీవే = మానసకమలమందు, విహరతాం = విహరించుగాక.

శ్రీశైలవాసీ! భ్రమరాంబాధిపతీ! నీవు భ్రమరాధిపతివి అనగా తుమ్మెదరేడు గావున నామనంపద్మమున సంచరింపుము. నీవు – భక్తుడు భృంగీశ్వరుని ఇచ్ఛానుగుణముగా వర్తింపజూతువు. తుమ్మెద రేడు – భృంగి యనగా, తుమ్మెదలజాతి దాని యపేక్ష ననుసరించి నడచును. నీవు గజాసురుని గర్వము నిగ్రహించితివి. అది ఏనుగుల మదోదకము గ్రహించును. నీకు మోహినీరూపము ధరించిన మాధవునియందాహ్లాదము స్ఫురించినది. దానికి మాధవ అనగా వసంతమునందాహ్లాదము. నీకు ప్రణవనాదము. దానికి ఝుంకారనాదము. మన్మథుడు నిన్ను పుష్పభాణముతో నాదరించెను. దానిని సహాయముగా నాదరించెను. నీకు (సుమనోఽ వనము) విబుధరక్షణ మందభిమానము. దానికి (సుమనోవనము) పూలతోటయందభిమానము. కాబట్టి, నామనః పద్మమందు ఎడబాయకుండుట సహజమే కావున అందు విహరింపుము.

శ్రీశైలవాసి మరియు భ్రమరాంబానాథుడు అగు పరమేశ్వరుడు నామనస్సనే పద్మములో సాక్షాత్తుగా విహరించుగాక. ఆయన భృంగి ఇష్టపడునట్లుగా భయంకర తాండవముచేయువాడు, గజాసురుని మదమణచినవాడు, నారాయణునకు ఆనందమిచ్చువాడు, ఢక్కానాదము చేయువాడు, తెల్లని శరీరము కలవాడు, మన్మథుని భాణములకు లక్ష్యమైనవాడు, మరియు సజ్జనులను కాపాడుటలో మంచి మనస్సువాడు.

భ్రమరాంబా సహితుడై శ్రీశైలమున వసించువాడు అయిన ఈశ్వరుడు, పద్మమువంటి నా హృదయములో నివసించుగాక. భృంగి కోరికపై రుద్ర

తాండవము చేయువాడు, గజాసురుని సంహరించినవాడు, నారాయణునకు అత్యంత ప్రియుడు, ఢమరుకనాదము చేయువాడు, ధవళవర్ణుడు, కామదేవుని భాణములకు అలభ్యుడు, మంచివారిని కాపాడువాడు పరమేశ్వరుడు.

52. కారుణ్యామృత వర్షిణం ఘనవిపద్గ్రీష్మచ్ఛిదా కర్మఠం
విద్యాసస్యఫలోదయాయ సుమనస్సంసేవ్య మిచ్ఛాకృతిమ్।
నృత్యద్భక్తమయూర మద్రినిలయం చంచజ్జటామండలం
శంభో వాంఛతి నీలకంధర సదా త్వాం మే మనశ్చాతకః॥

టీక:- హేశంభో = సుఖోత్పత్తికి కారణమైనవాడా! హేనీలకంధర = నల్లని కంఠము గలవాడా! (నీల = నల్లని, కం = జలము, ధర = ధరించినవాడు - మేఘుఁడా!) మే = నాయొక్క, మనశ్చాతకః = మనస్సను చాతకపక్షి, కారుణ్యామృతవర్షిణం = దయ అను అమృతమును వర్షించునట్టియు (కనికరమువల్ల జలమును వర్షించునట్టియు), ఘన = గొప్పదియగు, విపత్ = ఆపదయను (సస్యనాశము మున్నగు విపత్తు గలిగిన), గ్రీష్మ = అతితాపమును (గ్రీష్మమును), ఛిదా = ఛేదించుటకు, కర్మఠం = సమర్థమైనట్టియు, విద్యాసస్య = విద్యయను పైరు యొక్క, ఫలోదయాయ = ఫలము (బ్రహ్మానందానుభవము) జనించుట కొఱకు, సుమనస్సంసేవ్యం = దేవతలచేతను, పండితుల చేతను, (కర్షకుల చేతను), ఆశ్రయింపదగినట్టియు, ఇచ్ఛాకృతి = కామరూపమైనట్టియు, నృత్యత్ = నాట్యము చేయుచున్న, భక్త = భక్తులయెడ (మేఘమందు ప్రీతిగల), మయూరం = నెమళ్ళు గలిగినట్టియు, అద్రినిలయం = పర్వతము నివాస స్థలముగా గలిగినట్టియు, చంచత్ = చలించుచున్న, జటా = జడలయొక్క (మెఱుపుల యొక్క), మండలం = సమూహము గలిగినట్టియు, త్వాం = నిన్ను, సదా = ఎల్లప్పుడును, వాంఛతి = కోరుచున్నది.

నీలకంధరా! నామనస్సను చాతకము నీలమేఘమను వాంఛితసిద్ధికై నిన్ను దర్శింపవేచియున్నది. మేఘము జలము వర్షించును. నీవు దయామృతము కురిపింతువు. అది గ్రీష్మతాప మడంచును. నీవు సంతాపములడంతువు. అది

సస్యములను పండించును. నీవు విద్యాసస్యమును పండించి బ్రహ్మానందాను భవము ఫలముగా నిత్తువు. దేవతలు, పండితులు నిన్ను పూజింతురు. కర్షకులు మేఘుని భజింతురు. మయూరములు నల్లని మేఘమును చూచి నాట్యము చేయును. నీవు కైలాసపర్వతమున నుందువు. మేఘుడును పర్వతమున నుండును. కామరూపమును, జటావల్లియు నిరువురకును గలదు.

ఓ శంకరా! నల్లని కంఠము కలవాడా! నీ మనస్సనే చాతకపక్షి మేఘము వంటి నిన్ను ఎల్లప్పుడూ వాంఛించు చున్నది. నీవు కరుణ అనే జలమును వర్షించుచున్నావు. కఠినమైన ఆపదలనే గ్రీష్మకాలమును పోగొట్టుచున్నావు. విద్య అనే పంటను పండించుటకై సజ్జనుల చేత మరియు దేవతల చేత సేవించబడుచున్నావు. ఇష్టమైన ఆకారమును దాల్చు చున్నావు. భక్తులనే నెమళ్ళను నర్తింపచేయుచున్నావు. కొండపై నున్నావు. శోభించు జటాజూటము కలవాడవు.

ప్రభూ, నీలకంథరా, చాతకపక్షి వంటి నా మనస్సు మేఘమువంటి నీవైపు ఆశగా చూచుచున్నది. ఆ మేఘము కరుణామృత వృష్టిని కురిపిస్తుంది. గ్రీష్మ తాపమును తొలగించువాడవు, దేవతలచే అర్చించబడువాడవు, వాంఛిత రూపమును దాల్చి, జటాజూటముతో రజతగిరిపై కొలువుండి, మా హృదయమును మయూరమువలె నాట్యమాడించువాడవు నీవు.

53. ఆకాశేన శిఖీ సమస్తఫణినాం నేత్రా కలాపీ నతా-
నుగ్రాహిప్రణవోపదేశనినదైః కేకీతి యో గీయతే।
శ్యామాం శైలసముద్భవాం ఘనరుచిం
దృష్ట్వా నటంతం ముదా
వేదాంతోపవనే విహారరసికం తం నీలకంఠం భజే॥

టీక:- యః = ఏ శివుడు (ఏ నెమలి), ఆకాశేన = ఆకాశముచేత, శిఖీ = శిఖావంతుడు అనగా వ్యోమకేశుడనుట (శిఖండకముగలిగిన నెమలి), సమస్తఫణినాం = సకలసర్పములకును, నేత్రా = నాయకుడైన వాసుకిచేత, కలాపీ

= భూషణవంతుఁడు (పింఛము గల నెమలి), నత = నమ్రులైనవారిని, అనుగ్రాహి = అనుగ్రహించు స్వభావము గల, ప్రణవ = ప్రణవమంత్రము యొక్క, ఉపదేశ = ఉపదేశమందలి, నినదైః = ధ్వనులచేత, కేకీతిచ = కేకాధ్వనిగలవాడు అనియును (కేకాధ్వని గల నెమలి), గీయతే = గానము చేయబడుచున్నాడో, శ్యామాం = శ్యామవర్ణమైనట్టియు, ఘనరుచిం = మేఘకాంతివంటి కాంతిగల, శైలసముద్భవాం = పార్వతిని (పర్వతమందు బయలుదేరిన మేఘకాంతిని) దృష్ట్వా = చూచి, నటంతం = నాట్యము సేయునట్టియు, వేదాంతోపవనే = వేదాంతమను నుద్యానవనమందు, విహార రసికం = సంచరించుట యందు రసికుడైనట్టియు, తం = ఆ, నీలకంఠం = నల్లని కంఠము గల ఈశ్వరుడను నెమలిని, ముదా = సంతోషముతో, భజే = సేవించుచున్నాను.

నీలకంఠుఁడును, వ్యోమకేశుండును, నాగయజ్ఞోపవీతుండును, ప్రణవోపదేశముచేత భక్తుల ననుగ్రహించువాడును, పార్వతీ వల్లభుండును, వేదాంత వేద్యుండును - అగు నీలకంఠుని భజించెదను.

నల్లని కంఠముకల నెమలి వలే ఉన్న శివుని సేవించు చున్నాను. ఆకాశమే పింఛముగా - సర్పరాజే ఆభరణముగా - భక్తుల ననుగ్రహించు ప్రణవ మంత్రోపదేశములే కూతలుగా - కలిగిన ఈ నెమలి పార్వతి అనే నల్లని మేఘకాంతిని చూచి, సంతోషముతో నర్తించుచూ వేదాంతమనే ఉద్యానవనములో విహరించుచూ ఆనందించుచున్నది.

ఈశ్వరా నీ కంఠము నెమలి కంఠము వలె ఉన్నది. ఆకాశమును పింఛముగా కలిగి, నాగులను ఆభరణములుగా ధరించి, ప్రణవ మంత్రమైన ఓంకారమే కూతలుగా కలిగిన ఆ నెమలి, నల్లని మేఘ కాంతితో ప్రకాశించు పార్వతీ దేవిని చూచి, ఆనందతాండవము చేయుచూ, వేదాంతమనే తోటలలో విహరించ చున్నది.

54. సంధ్యా ఘర్మదినాత్యయో హరికరాఘాతప్రభూతానక-
ధ్వానో వారిదగర్జితం దివిషదాం దృష్టిచ్ఛటా చంచలా।

భక్తానాం పరితోషభాష్పవితతి ర్వృష్టిర్మయూరీ శివా
యస్మిన్నుజ్జ్వలతాండవం విజయతే తం నీలకంఠం భజే॥

టీకా:- సంధ్యా = సాయంకాలము, ఘర్మదినాత్యయః = వర్షారంభ కాలముగను, హరి = విష్ణుమూర్తియొక్క, కర = హస్తముల చేతనైన, అఘాత = వాయింపు చేత, ప్రభూత = పుట్టిన, అనక = మద్దెలయొక్క, ధ్వానః = ధ్వని, వారిదగర్జితం = ఉరుముగను, దివిషదాం = దేవతలయొక్క, దృష్టిచ్ఛటా = చూపుల పరంపర, చంచలా = మెఱపుగను, భక్తానాం = భక్తుల యొక్క, పరితోషబాష్పవితతిః = ఆనందాశ్రుధార, వృష్టిః = వర్షముగను, శివా = పార్వతీ దేవి, మయూరీ = ఆడ నెమలిగను, యస్మిన్ = ఏ నీలకంఠుడను నెమలియందు, ఉజ్జ్వల = ప్రకాశమానమైన, తాండవం = తాండవమను నృత్యము, విజయతే = సర్వోత్కృష్టముగా నున్నదో, తం = ఆ, నీలకంఠం = శివుని, భజే = కొలుచుచున్నాను.

ప్రదోషకాలమను వర్షాకాలమున విష్ణువు వాయించు మద్దెలచప్పుడు ఉఱుముగాను, ఆకాశమందుండిచూచు దేవతలచూపులు మెఱపులుగాను, భక్తుల సంతోష ప్రవాహము ధారావర్షముగాను, ప్రకాశింపగా – మయూరీ మయూరముల తాండవ నృత్య క్రీడాసక్తులైన పార్వతీ పరమేశ్వరులను భజింతును.

ఉజ్జ్వలముగా తాండవం చేయు నీలకంఠుడనే నెమలిని సేవించు చున్నాను. ఆ నెమలికి సంధ్యాసమయమే వర్షాకాలము. విష్ణుమూర్తి చేతులతో వాయించబడిన మద్దెల ధ్వనియే మేఘ గర్జన – దేవతల దృష్టిపరంపరే మెరుపు – భక్తుల ఆనంద బాష్పధారయే వర్షము – పార్వతియే ఆడ నెమలి.

ఎంతో ఆనందముగా తాండవము చేయుచున్న ఆ మయూరమునకు శతకోటి నమస్సులు. సంధ్యా సమయమే వర్షరుతువుగా, శ్రీ మహావిష్ణువు వాయించే మద్దెల ధ్వనులే గర్జించే మేఘములుగా, దేవతల చూపులే మెరుపులుగా, పార్వతీ దేవి ఆడ నెమలి కాగా, ఆనంద బాష్పములతో తిలకించుచున్న భక్తులకోసం శివా, నీవు చేయుచున్న ఆనంద తాండవాన్ని తిలకిస్తున్నాను.

55. ఆధ్యాయామితతేజసే శ్రుతిపదైర్వేద్యాయ సాధ్యాయ తే
విద్యానందమయాత్మనే త్రిజగతస్సంరక్షణోద్యోగినే।
ధ్యేయాయాఖిలయోగిభి స్సురగణై ర్గేయాయ మాయావినే
సమ్యక్తాండవసంభ్రమాయ జటినే సేయం నతిశ్శంభవే॥

టీక:- ఆద్యాయ = ప్రపంచమునకు మొదటివాడును, అమితతేజసే = మితిలేని తేజస్సు రూపము గలవాడును, శ్రుతిపదైః = వేదవాక్యముల చేత, వేద్యాయ = తెలియదగినవాడును, సాధ్యాయ = భక్తానుగ్రహము కొఱకు ప్రతిమాది రూపమున ప్రతిష్ఠింపబడినవాడును, విద్యానంద మయాత్మనే = చిదానందమయమైన యాత్మ స్వరూపుడును, త్రిజగతః = ముల్లోకము యొక్క, సంరక్షణ = కాపాడుటయందు, ఉద్యోగినే = ప్రవృత్తిగలవాడును, అఖిలయోగిభిః = యోగులందఱిచేతను, ధ్యేయాయ = ధ్యానించదగిన వాడును, సురగణైః = దేవగణముల చేతను, గేయాయ = గానము సేయదగిన వాడును, మాయావినే = చిచ్ఛక్తితో గూడినవాడును, సమ్యక్తాండవసంభ్రమాయ = చక్కని తాండవ నృత్యమందు తొందరగలవాడును, జటినే = జడలు దాల్చినవాడును, శంభవే = సుఖకరుండును అగు, తే = నీ కొఱకు, సా = ఆ, ఇయం = ఈ, నతిః = నమస్కారము అగుగాక.

ఆదిదేవుడు, తేజస్వంతుడు, వేదవేద్యుడు, భక్తసులభుడు, చిదానందుడు, జగద్రక్షకుడు, ధ్యానగమ్యుడు, సురకీర్తనుడు, చిచ్ఛక్తియుతుడు, తాండవ నృత్య తత్పరుడు, జటాధారి, సుఖకరుడు - అయిన శివునికి నమస్కారము.

ఆది దేవుడు - అమితమైన తేజస్సు కలవాడు - వేదవచనములచే తెలియ బడువాడు - పొందదగినవాడు - విద్యానందమయుడు - ముల్లోకములను సంరక్షించువాడు - సకల యోగులచే ధ్యానింపదగినవాడు - దేవగణములచే స్తుతింప బడువాడు - మాయలు చేయువాడు - గొప్ప తాండవము చేయుచూ ఆనందించువాడు - మరియు జటాజూటము కలవాడు అగు శివునకు ఇదే నమస్కారము.

శివా, నీవు ఆదిదేవుడవు. తేజఃస్వరూపుడవు. వేదములచే మాత్రమే ఎరుక చేయబడి, పొందదగినవాడవు, ముజ్జగములను రక్షించువాడవు, పరమయోగులచే ఆరాధించబడువాడవు, దేవతల స్తుతుల నందుకొనువాడవు, మాయా స్వరూపుడవు, జటాజూటధారివి, ఆనంద నర్తనము చేయువాడవు. నీకు నమస్కారము.

56. నిత్యాయ త్రిగుణాత్మనే పురజితే కాత్యాయనీశ్రేయసే
సత్యాయాదికుటుంబినే మునిమనః ప్రత్యక్ష చిన్మూర్తయే।
మాయాసృష్టజగత్త్రయాయ సకలామ్నాయాంతసంచారిణే
సాయం తాండవసంభ్రమాయ జటినే సేయం నతిశ్శంభవే॥

టీక:- నిత్యాయ = నిత్యుఁడును (చలనము లేనివాడు), త్రిగుణాత్మనే = సత్త్వ రజ స్తమో గుణములు శరీరములుగా గలవాడును (బ్రహ్మ విష్ణు రుద్ర స్వరూపుడు), పురజితే = స్థూల సూక్ష్మ కారణ శరీరములను లేక త్రిపురాసురులను జయించినవాడును, కాత్యాయనీశ్రేయసే = పార్వతీదేవి యొక్క తపః ఫలమైనవాడును, సత్యాయ = భూత భవిష్య ద్వర్తమాన కాలములు మూటి యందును బాధలేనివాడును, ఆదికుటుంబినే = మొట్టమొదటి సంసారియైన వాడును, మునిమనః = మునీశ్వరుల యొక్క మనస్సులకు, ప్రత్యక్ష = గోచరమైన చిన్మూర్తయే = చిత్స్వరూపము గలవాడును, మాయా = మాయాశక్తిచేత, సృష్ట = సృజింపబడిన, జగత్త్రయాయ = ముల్లోకములు గలవాడును, సకల = సమస్తమైన, ఆమ్నాయాంత = ఉపనిషత్తుల యందును, సంచారిణే = సంచరించువాడును (ఉపనిషద్వాక్యములచే బోధింపబడువాడు), సాయం = సాయంకాలమున, తాండవసంభ్రమాయ = తాండవ మాడు తొందర గలవాడును, జటినే = జడలు దాల్చిన వాడును, శంభవే = సుఖోత్పత్తికారణమైనవాడును నగు పరమేశ్వరుని కొఱకు, సా = ఆ, ఇయం = ఈ, నతిః = నమస్కారము అగుగాక.

నిత్యుడును, త్రిగుణ శరీరుడును, పురభేదియు, పార్వతీ మనోహరుండును, ముని మనస్సులకు గోచరించువాడు, చిద్రూపుడును, వేదాంతవేద్యుడును,

మాయవలన ముల్లోకములను గల్పించువాడును, తాండవ నృత్యమందాసక్తి గలవాడు నగు శివునకు నమస్కారము.

నిత్యమైనవాడు - సత్త్వ రజ స్తమో గుణములు కలవాడు - త్రిపురాసురసంహారి - కాత్యాయనీ ప్రియుడు - సత్య స్వరూపుడు - సకల వేదాంతములలో సంచరించువాడు - సాయంకాల తాండవములో ఆనందించు వాడు - జటాధారి అగు శివునకు ఇదే నమస్కారము.

దేవాధిదేవా, నీవు నిత్యుడవు, సత్వ - రజస్ - తమో గుణ స్వరూపుడవు, త్రిపురాసురులను సంహరించినవాడవు, కాత్యాయనీ మనోనాథుడవు, సత్యజ్ఞాన స్వరూపుడవు, వేదాంత సంచారివి, ప్రదోషకాల నర్తనమునందు ప్రీతికలవాడవు, జటాజూటమును కలిగినవాడవు, నీకు ఇవే నా నమస్కారములు.

57. నిత్యం స్వోదరపోషణాయ సకలానుద్దిశ్య విత్తాశయా
వ్యర్థం పర్యటనం కరోమి భవత స్సేవాం న జానే విభో।
మజ్జన్మాంతరపుణ్యపాకబలత స్త్వం శర్వ సర్వాంతర
స్తిష్ఠస్యేవహి తేన వా పశుపతే తే రక్షణీయోస్మ్యహమ్॥

టీక:- నిత్యం = అనుదినమును, స్వోదరపోషణాయ = తనపొట్ట పోసికొనుట కొఱకు, విత్తాశయా = ధన లోభముతో, సర్వాన్ = ధనముగల వారి నందరి, ఉద్దిశ్య = గుఱించి, వ్యర్థం = నిష్ప్రయోజనముగా, పర్యటనం = సంచారమును, కరోమి = చేయు చున్నాను. హేవిభో = సర్వ వ్యాపకుడవైన ఓ దేవా!, భవతః = నీ యొక్క, సేవాం = భజనమును, నజానే = ఎఱుగను. హేపశుపతే = సర్వ ప్రపంచ పాలకుండవును, హేశర్వ = పరమేశ్వరా, మజ్జన్మాంతర పుణ్య = నా పూర్వజన్మార్జిత పుణ్యముయొక్క , పాకబలతః = పరిపాకవశము వలన, త్వం = నీవు, సర్వాంతరః = అన్నమయాది కోశము లన్నిటి కంటెను సూక్ష్మ రూపుడవై యంతర్యామిగా నా యంతరంగమున, తిష్ఠస్యేవహి = ఉన్నావు గదా!, తేనవా

= ఆ హేతువు చేతనైనను, తే = నీకు, అహం = నేను, రక్షణీయః = రక్షింపదగినవాఁడను, అస్మి = అగుదును.

శివా! పొట్టపోసికొనుటకు ధనాశతో నెందరినో యాశ్రయించితినిగాని నిన్ను సేవించు టెరుగను. పూర్వజన్మమున ఏ కొంచెమో పుణ్యము చేసితిని కనుకనే నాయంతరంగమున నున్నావు. నన్ను రక్షించు భారము నీపైనున్నది.

ప్రతిదినమూ నా ఉదరపోషణకై అందరివద్దకు ధనాశతో వ్యర్థముగా తిరుగుచున్నాను. ఓ ప్రభూ! నీ సేవను తెలుసుకోలేక పోవుచున్నాను. అంతటా వ్యాపించిన ఓ శివా! నా పూర్వజన్మ పుణ్యము ఫలించిన ప్రభావముచే నీవు నాలో ఉన్నావు. అందుకైన నేను రక్షించదగినవాడనే.

ఈశ్వరా, రోజూ నా ఉదర పోషణకొరకు ధనము గూర్చి జనులవద్దకు తిరుగుతూ, నీ సేవను, పూజను తెలుసుకొనలేక పోతున్నాను. సర్వ వ్యాప్తుడవైన ఈశ్వరా, పూర్వ జన్మములలో నేను చేసుకున్న పుణ్యముల ఫలితముగా, నీవు నా మనసులో ఉన్నావు. నన్ను రక్షించమని ప్రార్థించుటకు ఈ ఆర్హత చాలదా స్వామీ!

58. ఏకో వారిజ బాంధవః క్షితినభోవ్యాప్తం తమోమండలం
భిత్వా లోచనగోచరోఽపి భవతి త్వం కోటిసూర్యప్రభః।
వేద్యః కిం న భవస్య హో ఘనతరం కీదృగ్భవేన్మత్తమ-
స్తత్సర్వం వ్యపనీయ మే పశుపతే సాక్షాత్ప్రసన్నో భవ॥

టీక:- హేపశుపతే = ఓ పరమేశ్వరా!, వారిజబాంధవః = పద్మబాంధవుడైన సూర్యుడు, ఏకః = ఒక్కడయ్యును, క్షితినభోవ్యాప్తం = భూమ్యంతరిక్షములు నిండిన, తమో మండలం = అంధకార రాశిని, భిత్వా = భేదించి, లోచన గోచరోఽపి = కన్నుల కగుపడుచున్న వాడును, భవతి = అగుచున్నాడు. త్వం = నీవు, కోటిసూర్యప్రభః = కోట్లకొలఁది సూర్యులయొక్క కాంతి గలవాడవు, వేద్యః = తెలిసికొనదగినవాడవు, కింనభనసి = ఏలకావు?, అహో = ఎంత వింత,

ఘనతరం = మిగుల దట్టమైనది యయ్యును, మత్తమః = నా యజ్ఞానాంధకారము, కీదృక్ = ఏపాటిది, భవేత్ = అగును?, తత్ = కనుక, సర్వం = ఆ అజ్ఞానము నంతయు, వ్యపనీయ = తొలగించి, సాక్షాత్ = ప్రత్యక్షమై, ప్రసన్నః = అనుగ్రహించువాడవు, భవ = అగుము.

దేవా! ఒక్కసూర్యుడే భూమ్యాకాశముల నిండిన చీకటిని పోగొట్టుచు కన్నుల కగపడుచున్నాడు. కోటిసూర్యుల వెలుగొందుచున్న నీవేల ప్రత్యక్షముగావు? నా యజ్ఞానాంధకారము తొలగించుట నీకొక లెక్కయా? నాకు సాక్షాత్కరించి యనుగ్రహింపుము.

ఒక్క సూర్యుడు భూమిపైన మరియు ఆకాశములోనూ వ్యాపించిన చీకటిని తొలగించి కళ్ళకు కనబడుచున్నాడు. ఓ పశుపతీ! నీవు కోటి సూర్యుల వలే ప్రకాశించువాడవు. ఐనా నా కళ్ళకు కనబడుటలేదు. నా పాపమనే చీకటి ఎంత ఉన్నదో కదా! దానినంతటినీ పారద్రోలి ప్రసన్నుడవై నాకు ప్రత్యక్షమగుము.

భూమిపైన – ఆకాశములోను వ్యాపించిన తిమిరాంధకారమును తొలగిస్తున్న ఒకే సూర్యుడు నాకు దృష్టిగోచరుడవుతున్నాడు. కోటి సూర్యుల సమాన కాంతితో వెలిగే నీవు మాత్రం నా కళ్ళకు కనబడుటలేదు. నా పాపము అనే చీకటి నా కళ్ళకు ఎంత దట్టముగా కమ్ముకున్నదో కదా. ఆ అంధకారమును తీసివేసి, నన్ను కరుణించి ప్రసన్నుడవు కమ్ము.

59. హంసః పద్మవనం సమిచ్ఛతి యథా నీలాంబుదం చాతకః
కోకః కోకనదప్రియం ప్రతిదినం చంద్రం చకోరస్తథా।
చేతో వాంఛతి మామకం పశుపతే చిన్మార్గమృగ్యం విభో
గౌరీనాథ భవత్పదాబ్జయుగళం కైవల్య సౌఖ్యప్రదమ్॥

టీక:- హే పశుపతే = సకలభూతములకునధిపతియు, హేవిభో = సర్వవ్యాపకుడవునగు, హే గౌరీనాథ = ఓ పార్వతీ పతీ!, హంసః = హంస పక్షి,

పద్మవనం = కమలముల గుంపును, చాతకః = చాతక పక్షి, నీలాంబుదం = నల్లమబ్బును, కోకః = చక్రవాక పక్షి, కోకనదప్రియం = సూర్యుని, చకోరః = చకోర పక్షి, ప్రతిదినం = దినదినమును, చంద్రం = చంద్రుని, యథా = ఏ ప్రకారముగా, సమిచ్ఛతి = కోరుచున్నదో, తథా = ఆ ప్రకారముగా, మామకం = నా సంబంధమైన, చేతః = చిత్తము, చిన్మార్గమృగ్యం = ఉపనిషత్తుల యందు వెదుకదగిన, కైవల్యసౌఖ్యప్రదం = కేవలనిర్గుణపరబ్రహ్మ భావంబను సౌఖ్యము నొసగునట్టి, భవత్పాదాబ్జయుగళం = మీ పాద పద్మ ద్వంద్వమును, వాంఛతి = కోరుచున్నది.

గౌరీశా! హంస - పద్మములను, వానకోయిల - వర్షాకాలమేఘమును, చక్రవాకము - సూర్యుని, వెన్నెలపురుగు - చంద్రుని కోరినట్లు, నీ పాదపద్మములను - నా చిత్త మెల్లప్పుడు కోరుచున్నది.

హంస పద్మ సరస్సును ఇష్టపడును. చాతక పక్షి నీరునిండిన నల్లని మేఘమును, చక్రవాకపక్షి సూర్యుని, చకోరపక్షి చంద్రుని ఏవిధంగా ప్రతిదినమూ ఇష్టపడునో అదే విధంగా ఓ పశుపతీ! ప్రభూ! గౌరీనాథా! జ్ఞానమార్గం ద్వారా తెలుసుకొనదగినవి మరియు మోక్షమిచ్చునవి అగు నీ పాదపద్మములను నామనస్సు ఇష్టపడుచున్నది.

రాజహంస పద్మములతో నిండిన సరస్సును, చాతక పక్షి నీటితో కూడిన నల్లని మేఘమును, చక్రవాక పక్షి సూర్యదేవుని, చకోర పక్షి చంద్రుని ఇష్టపడినట్లుగానే, ఓ గౌరీనాథా, కేవలము జ్ఞానము ద్వారా మాత్రమే తెలుసు కొనగలికి, మోక్షమును ప్రసాదించే నీ పాద పద్మములను నా మనసు ఎంతగానో ఇష్టపడుచున్నది.

60. రోధస్తోయహృతః శ్రమేణ పథికశ్ఛాయాం తరోర్వృష్టితో
భీతః స్వస్థగృహం గృహస్థమతిథిర్దీనః ప్రభుం ధార్మికమ్।

దీపం సంతమసాకులశ్చ శిఖినం శీతావృత స్త్వం తథా
చేతస్సర్వభయాపహం వ్రజ సుఖం శంభోః పదాంభోరుహమ్॥

టీక:- హేచేతః = ఓ మానసమా!, తోయహృతః = నీటివేగమున కొట్టుకొని పోవువాడు, రోధః = తీరమును, పథికః = బాటసారి, శ్రమేణ = అలసటచేత, తరోః = చెట్టుయొక్క, ఛాయాం = నీడను, వృష్టితః = వర్షము వలన, భీతః = భయపడినవాడు, స్వస్థగృహం = సుఖమైనయిల్లును, అతిథిః = భోజనసమయమునకు పొరుగూరు నుండి వచ్చినవాడు, గృహస్థం = సంసారిని, దీనః = దరిద్రుడు, ధార్మికం = ధర్మాత్ముడైన, ప్రభుం = రాజును, సంతమసాకులః = చీకటిలో కొట్టుకొనుచున్నవాడు, దీపం = దీపమును, శీతావృతః = చలిపట్టుకొన్నవాడు, శిఖినంచ = అగ్నిహోత్రమును, యథా = ఏ ప్రకారముగా (ఆశ్రయించునో), తథా = ఆ ప్రకారముగా, త్వం = నీవు, సర్వభయాపహం = ఎల్లభయములను బాపునదియు, సుఖం = సుఖకరమైనదియునగు, శంభోః = శివుని యొక్క, పదాం భోరుహం = పాదకమలమును, వ్రజ = ఆశ్రయింపుము.

ప్రవాహమున గొట్టుకొనిపోవువాడు ఒడ్డును - బాటసారి చెట్టునీడను - వర్షమున తడియువాడు మంచి యింటిని - దీనుడు ధర్మాత్ముని, చీకటిలో పడ్డవాడు దీపమును - చలిచే పీడితుడు అగ్నినివలే ఓ మనసా నీ వీశ్వరుని పాదము లాశ్రయింపుము. - అవి సమస్త భయములను పోగొట్టును.

నీటిలో కొట్టుకుపోవువాడు ఒడ్డును, అలసిన బాటసారి చెట్టునీడను, వర్షభయము కలవాడు ధృడమైన ఇంటిని, అతిథి గృహస్థుని, దీనుడు ధార్మికుడైన ప్రభువును, చీకటిలో భయపడువాడు దీపమును, చలిలో వణకువాడు మంటను చేరునట్లుగా ఓ మనస్సా! సమస్త భయములను పోగొట్టి సుఖమునిచ్చు శివుని పాదపద్మములను ఆశ్రయించుము.

లోతైన జలములలో కొట్టుకు పోతున్నవాడు ఒడ్డును, పూర్తిగా అలసిపోయినవాడు వృక్ష ఛాయను, వర్షమునుండి తప్పించుకోదలచినవాడు ఒక గట్టి ఇంటిని, అతిథియైనవాడు ఒక గృహస్తును, దీనుడైనవాడు ప్రభువును, చీకటిలో

ఉన్నవాడు వెలుగునిచ్చు దీపకాంతిని, చలితో బాధపడుతున్నవాడు వెచ్చదనము నిచ్చు మంటను కోరుకున్నట్లే, ఓ మనసా నీవు కూడా, భయ నివారణచేసి, సుఖములను ప్రసాదించే ఈశ్వరుని పాదములను శరణువేడుకో.

61. అంకోలం నిజబీజ సంతతి రయస్కాంతోపలం సూచికా
సాధ్వీ నైజవిభుం లతా క్షితిరుహం సింధుస్సరిద్వల్లభమ్।
ప్రాప్నోతీహ యథా తథా పశుపతేః పాదారవిందద్వయం
చేతోవృత్తిరుపేత్య తిష్ఠతి సదా సా భక్తిరిత్యుచ్యతే॥

టీక:- ఇహ = ఈ లోకమందు, నిజబీజసంతతిః = తనగింజలరాశి, అంకోలం = ఊడుగుచెట్టును, సూచికా = సూది, అయస్కాంతోపలం = సూదంటుఱాయిని, సాధ్వీ = పతివ్రత, నైజవిభుం = తనభర్తను, లతా = తీగ, క్షితిరుహం = వృక్షమును, సింధుః = నది, సరిద్వల్లభం = సముద్రమును, యథా = ఏ ప్రకారముగా (తనంతట తానే), ప్రాప్నోతి = పొందుచున్నదో, తథా = ఆ ప్రకారముగా, చేతోవృత్తిః = చిత్తవృత్తి, పశుపతేః = ఈశ్వరునియొక్క, పాదారవిందద్వయం = పాదకమలయుగళమును, సదా = ఎల్లప్పుడును, ఉపేత్య = పొంది, తిష్ఠతి = ఉండుట ఏదికలదో, సా = అది, భక్తిరితి = భక్తియని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

ఊడుగింజలు చెట్టును వాని యంతటనవియే యంటుకొనునట్లు, సూది - సూదంటురాయిదగ్గరకు పరుగెత్తునట్లు, పతివ్రత - పతినెడబాయనట్లు, తీగ - చెట్టును పెనవేసికొనునట్లు, నదులు - సముద్రమును పొందునట్లు వనోవృత్తి శివుని పాదపద్మములను పొంది యుండుటయే భక్తియని పెద్దలు చెప్పుదురు.

రాలిపడిన అంకోలవృక్ష (ఊడుగు చెట్టు) బీజములు మరల చెట్టును అంటుకొనును. సూది అయస్కాంతమును, పతివ్రత తన భర్తను, లత చెట్టును, నది సముద్రమును, చేరునట్లుగా మనోవృత్తి శివుని పాదారవిందములను చేరి స్థిరముగా ఉన్నచో అది భక్తి అనబడును.

అంకోల వృక్షమునుండి రాలి క్రింద పడిన విత్తనములు తిరిగి ఆ చెట్టుకే అతుక్కుంటాయి. ఎలాగైతే ఒక సూది అయస్కాంతమును, పతివ్రతా శిరోమణి తన భర్తను, తీగ చెట్టును, నది సాగరమును చేరుకుంటాయో, అదే విధముగా మన మనసు ఈశ్వరుని పాదములను చేరి అక్కడ స్థిరమైనప్పుడే అది భక్తిగా పిలువ బడుతుంది.

62. ఆనందాశ్రుభిరాతనోతి పులకం నైర్మల్యత శ్ఛాదనం
వాచా శంఖముఖస్థితైశ్చ జఠరాపూర్తిం చరిత్రామృతైః।
రుద్రాక్షైర్భసితేన దేవ వపుషో రక్షాం భవద్భావనా-
పర్యంకే వినివేశ్య భక్తిజననీ భక్తార్భకం రక్షతి॥

టీక:- హేదేవ = స్వయంప్రకాశ స్వరూపుడవైన ఓ పరమేశ్వరుడా!, భక్తిజననీ = నీ భక్తి యనియెడు తల్లి, ఆనందాశ్రుభిః = ఆనంద బాష్పముల చేత, పులకం = రోమాంచమును, ఆతనోతి = విస్తరింపజేయును. నైర్మల్యతః = నిర్మలత్వము చేత, ఛాదనం (ఆతనోతి) = (ఈగలు, దోమలు, చలి మొదలగు బాధ లేకుండ) బట్టకప్పుటయు నొనర్చును. వాచాశంఖ ముఖస్థితైః = వేదవాక్కను శంఖము యొక్క ముఖమందున్నట్టి, చరిత్ర = నీ చరిత్రములనియెడు, అమృతైః = పాలతో, జఠరాపూర్తిం (ఆతనోతి) = కడుపునిండ జేయును. రుద్రాక్షైః = రుద్రాక్షలచేతను, భసితేన = విభూతి చేతను, వపుషః = శరీరము యొక్క, రక్షాం (ఆతనోతి) = సంరక్షణము చేయును. భవద్భావనాపర్యంకే = నీ తలంపనియెడు మంచ మందు, వినివేశ్య = పరుండబెట్టి, భక్తార్భకం = భక్తుడను శిశువును, రక్షతి = కాపాడును.

తల్లి బిడ్డను చేరదీసి పులకితుని చేయునట్లు భక్తిరసము భక్తుని పరవశుని చేయును. తల్లి బిడ్డకు ఈగలు మొదలగు బాధను తొలగించుటకు బట్ట కప్పునట్లు, భక్తి నిర్మలభావము నావరింపచేయును. తల్లి పాలను త్రాగించునట్లు భక్తి వేదాదివాక్యముగా నీచరితామృతమును తనివితీర త్రాగించును. రుద్రాక్షలను

ధరింపజేసి, విభూతిపెట్టించి రక్షించును. తల్లి బిడ్డను మంచముపై పరుండబెట్టి కాపాడునట్లు భక్తి మనస్సునందు ఈశ్వర ధారణయను మంచమున ప్రవేశపెట్టి పరిపాలించును.

ఓ దేవా! భక్తి అను తల్లి ఆనందబాష్పములచే పులకింపచేయుచూ, నిర్మలత్వముచే కప్పుచూ, మాటలనే శంఖము చివరనున్న నీ కథలనే అమృతముచే కడుపునింపుచూ, రుద్రాక్షలతో మరియు విభూతితో దేహమును రక్షించుచూ, నీ భావన అనే పాన్పుపై పడుకోపెట్టి భక్తుడు అను శిశువును రక్షించును.

ఈశ్వరా! భక్తి – భక్తునికి గల సంబంధము తల్లి – బిడ్డల సంబంధము. తల్లి బిడ్డను ఆనందముగా, నిర్మలమైన మనసుతో, అమృతమువంటి నీ కథలను చెబుతూ, రుద్రాక్షలు, మరియు విభూతి తో దేహమునకు రక్షణ కలుగ చేస్తూ, శివుని గూర్చిన భావన అనే పాన్పుపై పడుకోబెడుతుంది.

63. మార్గావర్తితపాదుకా పశుపతేరంగస్య కూర్చాయతే
గండూషాంబునిషేచనం పురరిపోర్దివ్యాభిషేకాయతే।
కించిద్భక్షితమాంసశేషకబళం నవ్యోపహారాయతే
భక్తిః కిం న కరోత్యహో వనచరో భక్తావతంసాయతే॥

టీక:- పశుపతేః = శివునియొక్క, అంగస్య = అవయవమునకు, మార్గావర్తిత పాదుకా = పలుమారు దారినడచిన పాతచెప్పు, కూర్చాయతే = చీపురైనది, పురరిపోః = త్రిపురాంతకునికి, గండూషాంబునిషేచనం = పుక్కిలించి నీరుచల్లుట, దివ్యాభిషేచాయతే = గంగాజలముతోడి యభిషేకమయినది. కించిద్భక్షిత మాంస శేష కబళం = కొంచెము తినగా మిగిలిన మాంసపు తునక, నవ్యోపహారాయతే = క్రొత్త నివేదన ద్రవ్య మగుచున్నది. వనచరః = కిరాతుడు, భక్తావతంసాయతే = ఉత్తమ భక్తుడగుచున్నాఁడు. భక్తిః = భక్తి, కిం నకరోతి = ఏమి చేయదు? అహో = ఎంత విచిత్రము!

తిన్నడను భక్తుని కాలిచెప్పు శివునిశరీరముపై చీపురయ్యెను. పుక్కిట పట్టిన నీరభిషేక జలమయ్యెను. ఎంగిలి మాంసపు ముక్కలు నివేదనకైనవి. కిరాతుడగు తిన్నడు భక్తాగ్రగణ్యుడయ్యెను. ఆహా భక్తి ఏమి చేయలేదు!

భక్తకన్నప్ప చేసిన పూజలో, మార్గంలో నడచి నడచి అరిగిన చెప్పు - పశుపతియగు శివుని (లింగము) శరీరము తుడుచు కుంచెగానూ, పుక్కిటి నీరుతో తడుపుట - త్రిపురాసుర సంహారికి దివ్యాభిషేకముగానూ, ఎంగిలిచేసిన మాంసకబళము - నైవేద్యముగానూ అయ్యెను. భక్తి ఏమేమి చేయదు? అహో! బోయవాడు భక్తిశ్రేష్ఠుడయ్యెను.

స్వామీ, భక్త కన్నప్ప పూజా విధానమును గమనిస్తే, అదవి మార్గములో అదేపనిగా నడిచి అరిగిన ఆయన పాదరక్ష శివలింగాన్ని తుడిచిన కుంచెగాను, నోట పట్టి పుక్కిలించిన నీరు త్రిపురాసుర సంహారివైన నీకు దివ్యాభిషేకముగాను, ఎంగిలి చేయబడిన మాంసము నీకు నైవేద్యము గాను అయినాయి. భక్తి ఉంటే జరగనిదంటూ ఏమైనా ఉంటుందా. ఆ భక్తితోనే ఒక బోయవాడు పరమ భక్తుడయ్యాడు కదా.

64. వక్షస్తాడనమంతకస్య కఠినాపస్మారసంమర్దనం
భూభృత్పర్యటనం సమత్సురశిరః కోటీర సంఘర్షణమ్।
కర్మేదం మృదులస్య తావకపదద్వంద్వస్య
(కిం వోచితం)గౌరీపతే
మచ్చేతోమణిపాదుకావిహరణం శంభో సదాఽంగీకురు॥

టీక:- గౌరీపతే = పార్వతీవల్లభా!, శంభో = మంగళకరుడ!, అంతకస్య = యముని యొక్క, వక్షస్తాడనం = రొమ్ముదన్నుటయు, కఠిన = కఠినమైన (భేదింపరాని), అపస్మార = స్వరూప అజ్ఞానము యొక్క, సంమర్దనం = నిగ్రహించుటయు (చితుక ద్రొక్కుట), భూభృత్పర్యటనం = వెండి కొండ యందు సంచరించుటయు, నమత్ = నమస్కరించుచున్న, సుర = దేవతల యొక్క, శిరః

= శిరస్సుల యందలి, కోటీర = కిరీటముల యందు, సంఘర్షణం = ఒరయుటయు, ఇదం = ఈ నాలుగును, మృదులస్య = మార్దవయుక్తమైన, తావక పదద్వంద్వస్య = నీ పాదముల యొక్క, కర్మ = వ్యాపారము, మత్ = నాయొక్క, చేతః = చిత్తమనియెడు, మణిపాదుకా విహరణం = మణిమయమైన పాదుకలతో సంచారమును, సదా = ఎల్లప్పుడును, అంగీకురు = అంగీకరింపుము.

ఉమానాథా! నీవు యముని రొమ్ము తన్నవలెను. అపస్మారము నణగ ద్రొక్కవలెను. కొండమీద తిరుగవలెను. నమస్కరింప వచ్చిన దేవతాదుల కిరీటముల రాపిడి కోర్వవలెను. ఇదంతయు కఠిన కృత్యము. నీ పాదములతి కోమలములు. నా మనస్సును మణిపాదుకలను తొడుగుకొనుటకు దయచేసి యంగీకరింపుము.

ఓ గౌరీపతీ! మెత్తనైన నీ పాదములు బలిష్టమైన యముని వక్షస్థలమును తన్నుచున్నవి. కఠినమైన మోహమును మర్దించుచున్నవి. పర్వతముపై పర్యటించు చున్నవి. నమస్కరించు దేవతల తలలపై నున్న కిరీటములతో రాపిడి పొందుచున్నవి. కనుక ఓ శివా! నా మనస్సనే మణి పాదుకలతో విహరించుటకై అంగీకరించుము.

శివా! మృదువైన నీ పాదములు కఠినమైన యముని వక్షభాగమును తన్నినవి. అంతకంటే కఠినమైన మా మోహమును త్రొక్కినవి. పర్వతములపై సంచరించుచున్నవి. నీకు నమస్కరించుచున్న దేవతల కిరీటముల లోని మణులచే రాపిడీ నొందుచున్నవి. కాబట్టి ఈశ్వరా, నా మనసు అనే పాదరక్షలను ధరించి సంచరించుము.

65. వక్షస్తాడనశంకయా విచలితోవైవస్వతో నిర్జరాః
కోటీరోజ్జ్వలరత్నదీపకలికానీరాజనం కుర్వతే।
దృష్ట్వా ముక్తి వధూస్తనోతి విభృతాశ్లేషం భవానీపతే
యచ్చేతస్తవ పాదపద్మభజనం తస్యేహ కిం దుర్లభమ్॥

టీక:- హేభవానీపతే = ఓ పార్వతీవల్లభా!, యచ్చేతః = ఎవరియొక్క చిత్తము (ఏ పురుషుని యొక్క చిత్తము,) తవ = నీయొక్క, పాదపద్మభజనం = పాదకమలములకు సేవ చేయునో, దృష్ట్వా = వానినిజూచి, వైవస్వతః = యముడు, వక్షస్తాడనశంకయా = (తన) ఱొమ్ముపై తన్నునను భయముచేత, విచలితః పాఱిపోవుచున్నాడు. నిర్జరాః = దేవతలు, కోటీర = కిరీటములయందు, ఉజ్జ్వల = ప్రకాశించుచున్న, రత్నదీప = రత్నములనెడు దీపముల యొక్క, కలికా = అంకురముల చేత, నీరాజనం = నీరాజనమును, కుర్వతే = చేయుచున్నారు. ముక్తివధూః = ముక్తికాంత, నిభృతాశ్లేషం = గాఢాలింగనమును, తనోతి = చేయుచున్నది. తస్య = ఆ భక్తునికి, ఇహ = ఈ లోకమందు, దుర్లభం = లబ్యము కానిది, కిం = ఏది?

ఉమానాథా! నీవు మునుపటివలె తన ఱొమ్మున తన్నుదువేమోయని భయపడి నీ భక్తుని జూజిన యముడు పారిపోవును. దేవతలు ఆ భక్తునికి తమ కిరీటమాణిక్య దీపములతో నీరాజనము లిత్తురు. ముక్తికాంత తనంత తాను వచ్చి ఆలింగన మొసంగును. ఇంక నీ భక్తున కేది దుర్లభము?

ఓ భవానీపతీ! ఎవడి మనస్సు నీ పాదపద్మములను సేవించునో, వానిని చూచి యముడు నీవు కాలుతో తన్నెదవనే భయంతో పారిపోవుచున్నాడు. దేవతలు తమ కిరీటములందలి రత్నములనే దీపములతో నీరాజన మిచ్చుచున్నారు. ముక్తి అను స్త్రీ అతనిని గట్టిగా కౌగలించుకొనుచున్నది. అతనికి దుర్లభమైన దేమున్నది.

భవానీపతీ! నిన్ను భక్తితో మనసారా సేవించిన వానిని చూచి, నీవు కాలుతో తన్నుతావేమో అనే భయముతో యముడు పారిపోతున్నాడు. అటువంటివానికి, దేవతలు తమ కిరీటములలోని మణికాంతులతో హారతు లిచ్చుచున్నారు. ముక్తి కాంత అతనిని ఎల్లప్పుడు కౌగలించుకొని ఉంటున్నది. ఇక అతడు సాంధించ లేనిది ఏమైనా ఉంటుందా!

66. క్రీడార్థం సృజసి ప్రపంచమఖిలం క్రీడామృగాస్తే జనాః
యత్కర్మాచరితంమయా చ భవతః ప్రీత్యై భవత్యేవ తత్।

శంభో స్వస్య కుతూహలస్య కరణం మచ్చేష్టితం నిశ్చితం
తస్మాన్మామకరక్షణం పశుపతే కర్తవ్యమేవ త్వయా॥

టీక:- శంభో = సుఖకరుడవైన పరమేశ్వరుడా!, అఖిలం = సమస్తమైన, ప్రపంచం = లోకమును, క్రీడార్థం = లీలామాత్రఫతముగా, సృజసి = సృజించు చున్నావు. తే = నీకు, జనాః = ప్రజలు, క్రీడామృగాః = విలాసార్థమైన జంతువులు, మయా = నాచేత, యత్ = ఏ, కర్మ = కర్మము, ఆచరితం = ఆచరింపబడినదో, తత్ = ఆకర్మము, భవతః = నీయొక్క, ప్రీత్యై = ప్రేమకొఅకు, భవత్యేన = అగుచున్నది. మచ్చేష్టితం = నా వ్యాపారము, స్వస్య = నీ సంబంధమైన, కుతూహలస్య = ఇష్టమునకు, కరణం = సాధకమైనది, నిశ్చితం = నిశ్చయము. తస్మాత్ = కాబట్టి, హే పశుపతే = ఓ పరమశివుడా!, మామకరక్షణం = నా సంరక్షణ, త్వయా = నీచేత, కర్తవ్యమేవ = చేయదగినది.

శివా! నీవీ ప్రపంచమంతయు సృజించుట విలాసార్థముగదా! ఈ ప్రజలందరు నీ వినోదార్థకమైన జంతువులు. వారివారి పెంపుడు జంతువుల నడవడులు వారికి ప్రేమాస్పదములేకదా! కావున నేనుచేయు సత్కర్మములుగాని దుష్కర్మములుగాని నీకు తృప్తికరములగును. కనుక నన్ను రక్షింప వలసిన వాడవగు చున్నావు.

ఓ శంకరా! నీవు క్రీడకొరకై సమస్త ప్రపంచమును సృష్టించు చున్నావు. జనులందరూ నీకు క్రీడా మృగములు. నేనేపని చేసినా అది నీకు సంతోషమునే కలిగించును. నా చేష్టలు నిశ్చయంగా నీకు కుతూహలం పుట్టించును. కనుక ఓ పశుపతీ! నన్ను నీవు సంరక్షించవలసినదే.

తండ్రీ! ఈ సమస్త విశ్వము నీ క్రీడకొరకే సృజింపబడినది. ఆ క్రీడా ప్రాంగణములో జీవులందరూ నీకు వినోదము కలుగచేసే మృగములు. నేను చేసిన ఏ కార్యమైనా నీకు సంతోషమును, వినోదమును కలిగిస్తుంది. అందువలన నీవు న్ను రక్షించి తీరవలసినదే.

67. బహువిధ పరితోష బాష్పపూర-
స్ఫుట పులకాంకిత చారు భోగభూమిమ్।
చిరపద ఫలకాంక్షి సేవ్యమానాం
పరమసదాశివభావనాం ప్రపద్యే॥

టీక:- బహువిధ = నానాప్రకారములైన, పరితోషబాష్పపూర = ఆనంద భాష్పముల యొక్క ప్రవాహమునకు, స్ఫుట = వ్యక్తపడిన, పులకాంకిత = రోమాంచరూపమైన, భక్తిచిహ్న = భక్తియొక్క గుఱుతునకు, చారు = రమ్యమైన, భోగభూమిం = భోగస్థానమును, చిరపద = శాశ్వత కైలాసస్థానమనెడు, ఫల = ఫలమును, కాంక్షి = అపేక్షించువారిచే, సేవ్యమానాం = సేవింపబడునదియు, పరమసదాశివ భావనాం = సర్వోత్కృష్టడగు, సాంబశివుని ధ్యానమును, ప్రపద్యే = శరణు పొందుచున్నాను.

అనేక విధములైన ఆనంద భాష్పముల సమృద్ధి గలిగినదియు, ప్రస్ఫుటమైన గగుర్పాటు చిహ్నముగా గల గొప్ప సుఖమునకు స్థానమైనదియు, శాశ్వతపదవి అనెడి ఫలమును అపేక్షించువారిచే సేవింపబడునదియు, సర్వోత్కృష్టమును అగు పరమేశ్వర భావనను శరణు జొచ్చుచున్నాను.

శ్రేష్టమైన సదాశివస్మరణ బహువిధములైన ఆనంద భాష్పములతో నిండిన పులకింతలు పుట్టించు అనుభవ స్థానము. శాశ్వతపదవి అనే ఫలమును కోరువారు దీనిని సేవించెదరు. అట్టి స్మరణను నేను శరణు పొందుచున్నాను.

అత్యంత శుభకరమైన సదాశివుని యొక్క స్మరణము చేసినపుడు ఆనందముతో కూడిన భావనలు అనే పులకరింతలు కలుగుతాయి. ఎవరైతే శాశ్వతమైన పదవిని కోరుకుంటారో, వారు ఈ అనుభవాన్ని వాంఛిస్తారు. అలాంటి స్మరణనే నేను కూడా కోరుచుంటున్నాను.

68. అమితముదమృతం ముహుర్దుహంతీం
విమలభవత్పదగోష్ఠ మావసంతీమ్।

సదయ పశుపతే సుపుణ్యపాకాం
మను పరిపాలయ భక్తిధేనుమేకామ్॥

టీక:– సదయ = దయతోగూడినవాడా!, పశుపతే = ఓ పశుపాలకుడా!, అమితముదమృతం = అపరిమితానందమను పాలు, ముహుః = మాటిమాటికి, దుహంతీం = పితుకనిచ్చునదియు, విమల = నిర్మలమగు, భవత్పద = నీ పాదములనెడు, గోష్ఠం = పశువుల చావడిని, ఆవసంతీం = నివసించునదియు, సుపుణ్యపాకాం = మంచి పుణ్యములకు ఫలమైనదియునగు, మమ = నా యొక్క, భక్తిధేనుం = భక్తియనుగోవును, ఏకాం = ఒక్క దానిని, పరిపాలయ = కాపాడుము.

భూతనాథా! నీవు అపారమైన దయగలవాడవు. నా పుణ్యవశమున నాకీ భక్తియను గోవు లభించినది. ఇది ఆనందరూపమైన పాలు పదేపదే యిచ్చును. నీ పాదరూపమైన పశువులచావడిలో గట్టికొననిచ్చి ఈ యావునొక్క దానిని కాపాడుము.

ఓ పశుపతీ! నా భక్తి అను గోవు అమితమైన ఆనందమనే పాలను మళ్ళీ మళ్ళీ ఇచ్చుచున్నది. నిర్మలమైన నీ పాదములనే గోశాలలో నివసించుచున్నది. దయకలవాడా! పుణ్యపరిపాక రూపమైన ఆ గోవును పరిపాలించుము.

ఈశ్వరా! నేను పెంచి పోషించుకున్న భక్తి అనే గోమాత నాకు ఆనందము అనే క్షీరమును అపరిమితముగా ఇచ్చుచున్నది. నీ పాదములే అ గోవునకు గోశాల. తండ్రీ! నాభక్తి అనే గోవు యొక్క పుణ్యము పరిపక్వమైనది. ఇక దానిని నీవే సంరక్షించవలసి ఉంటుంది.

69. జడతా పశుతా కళంకితా
కుటిలచరత్వం చ నాస్తి మయి దేవ
అస్తి యది రాజమౌళే
భవదాభరణస్య నాస్మి కిం పాత్రమ్॥

టీక:- జడతా = మూఢత్వము (జలమయుడగుట), పశుతా = వివేకము లేమి (పశువగుట), కళంకితా = కళంకము గలిగి యుండుట, కుటిలచరత్వం చ = కుటిలముగా సంచరించుటయు, మయి = నా యందు, నాస్తి = లేదు, దేవ = మహాదేవా!, రాజమౌళే = చంద్రశేఖరా!, అస్తి యది = ఉన్నయెడల, భవదాభరణస్య = నీ యలంకారమునకు, పాత్రం = తగినవాడను, నాస్మికిం = కానా?

దేవా! నాకు జడత్వ పశుత్వ, కళంకితా కుటిల సంచారము లేదు. చంద్రున కవి యున్నవి. అట్టి చంద్రుని శిరస్సున బెట్టుకొంటివి. అట్టిగుణములున్నచో నేనును నీకు ఆభరణమయ్యెడి వాడనేమో!

జడత్వమో (జలము కల గంగ), పశుత్వమో (నంది) కళంకమో (చంద్రుడు) లేక వక్రగమనమో (పాము) నాలో లేదు. అది ఉన్నచో ఓ చంద్రశేఖరా! నిన్ను అలంకరించుటకు తగనా?

సదాశివా! నీతో ఉన్న జడత్వము అనే జల గంగ, నంది అనబడే పశుత్వము, చంద్రుడనే కళంకము, సర్పము అనే వక్రగమనము నా దగ్గర లేవు. అవి లేనిచో నిన్ను అలంకరించుటకు తగనా ప్రభూ.

70. అరహసి రహసి స్వతంత్రబుద్ధ్యా
వరివసితుం సులభః ప్రసన్నమూర్తిః।
అగణితఫలదాయకః ప్రభుర్మే
జగదధికో హృది రాజశేఖరోఽస్తి॥

టీక:- ప్రసన్నమూర్తిః = సుముఖమైన మూర్తిగలవాడును, అగణిత = ఎంచదరముగాని, ఫల = వాంఛితమునకు, దాయకః = దాతయు, ప్రభుః = సర్వసమర్థుడును, జగదధికః = జగత్తుకన్న నెక్కువవాడును నగు, రాజశేఖరః = చంద్రశేఖరుడు, మే = నాయొక్క, హృది = హృదయమందు, అస్తి = కలదు. అరహసి = బహిరంగమునను, రహి = ఏకాంతమందును, స్వతంత్రబుద్ధ్యా =

ఇచ్ఛానుసారము, వరివసింతుం = పరిచర్య చేయుటకు, సులభః = సులభమైనవాడు, భవతి = అగును.

సుముఖుడై సులభుడై యెల్లకోర్కెలు దీర్చుచు సర్వసమర్థుడైన చంద్రశేఖరుడు నాహృదయమందే యున్నవాడు గనుక ఏకాంతముగను బహిరంగముగను కూడ స్వతంత్రముగా పూజింపవచ్చును.

స్వతంత్ర బుద్ధితో బహిరంగముగా కానీ, ఏకాంతముగా కాని సేవించుటకు సులభుడు, ప్రసన్న స్వరూపుడు, లెక్కలేనన్ని ఫలములనిచ్చువాడు, ప్రభువు మరియు ప్రపంచము కంటే అధికుడు అగు చంద్రశేఖరుడు నా మదిలో ఉన్నాడు.

మన సహజమైన బుద్ధితో ఏకాంతములోనైనా, బహిరంగముగానైనా, సేవించగలిగినవాడు ఈశ్వరుడు. ప్రసన్న మూర్తి, అమిత ఫలప్రదాత, ఈ జగమునకు ప్రభువైన సర్వాధికుడు, అయిన రాజశేఖరుడు నా అంతరంగములో కొలువై ఉన్నాడు.

71. ఆరూఢభక్తిగుణకుంచిత భావచాప-
యుక్తైః శివస్మరణబాణగణైరమోఘైః।
నిర్జిత్య కిల్బిషరిపూన్ విజయీ సుధీంద్రః
సానందమావహతి సుస్థిరరాజలక్ష్మీమ్॥

టీక:- సుధీంద్రః = విద్వద్వరిష్ఠుండు, అరూఢ = పాదుకొనిన, భక్తి = భక్తియును, గుణ = అల్లెత్రాటిచేత, కుంచిత = వంచబడిన, భావ = అంతఃకరణము అను, చాప = ధనుస్సునందు, యుక్తైః = కూర్చబడిన, అమోఘైః = విఫలములు గాని, శివ = ఈశ్వరుని యొక్క, స్మరణ = స్మరణమను, బాణగణైః = బాణపుంజములతో, కిల్బిషరిపూన్ = పాపములనెడు శత్రువులను, నిర్జిత్య = నిశ్శేషముగా జయించి, విజయీ = జయముగలవాడగుచు, సానందం = ఆనందముతో గూడునట్లుగా, సుస్థిరరాజలక్ష్మీం = స్థిరులైన బ్రహ్మాదులకు రాజైన పరమశివుని యొక్క సారూప్యమను స్థిరమైన రాజలక్ష్మిని, ఆవహతి = పొందుము.

బుద్ధిమంతుడు భక్తిని వింటినారిగను, అంతఃకరణవృత్తిని విల్లుగను అమర్చుకొని, అందు ఈశ్వరధ్యానమును బాణముగా నెక్కుపెట్టి, పాపములను శత్రువులనెల్ల జయించి, రాజు - రాజ్యలక్ష్మిని పొందునట్లు, పరమేశ్వర సారూప్య లక్ష్మిని పొందుము.

గొప్ప బుద్ధిమంతుడు, ఉన్నతభక్తి అనే విల్లుత్రాడుతో కట్టిన హృదయమనే ధనుస్సుతో, శివస్మరణ అనే అమోఘ బాన పరంపర ద్వారా, పాపములనే శత్రువులను ఓడించి విజయుడై ఆనందముగా సుస్థిరమైన రాజ్యలక్ష్మిని పొందుచున్నాడు.

తెలివిగలవాడు తన హృదయము అనే ధనుస్సుకు అత్యంత గొప్పదైన భక్తి అనే వింటి నారిని కట్టి, శివనామ స్మరణమనే బాణ పరంపరగా చేసుకుని, తన పాపములు అనే శత్రువులపై ఆ భాణములు సంధించి, వారిని ఓడించి, స్థిరమైన రాజ్యలక్ష్మిని పొందుచున్నాడు.

72. ధ్యానాంజనేన సమవేక్ష్య తమః ప్రదేశం
భిత్వా మహాబలిభి రీశ్వరనామమంత్రైః।
దివ్యాశ్రితం భుజగభూషణ ముద్వహంతి
యే పాదపద్మమిహ తే శివ తే కృతార్థాః॥

టీక:- శివ = సాంబశివా!, ధ్యానాంజనేన = ధ్యానమను కాటుక చేత, సమవేక్ష్య = లెస్సగా కనిపెట్టి, ఈశ్వర నామ మంత్రైః = ఈశ్వరుని యొక్క నామ మంత్రములనెడు, మహాబలిభిః = గొప్ప పూజోప కరణముల చేత, తమః ప్రదేశం = అజ్ఞానమను స్థలమును, భిత్వా = త్రవ్వి, యే = ఏ భక్తులు, దివ్యాశ్రితం = దేవతల చేత పొందబడిన, భుజగభూషణం = సర్పమాభరణముగా గలిగి, తే = నీయొక్క, పాదపద్మం = పాదకమలమును, ఇహ = ఈ జన్మమందు, ఉదవహంతి = ఎత్తికొనుచున్నారో, తే = వారు, కృతార్థాః = ధన్యులు.

Kiron Type Institute
కిరణ్ టైప్ ఇన్‌స్టిట్యూట్

శివా! నిధులు వెదుకువాడు కన్నులకు అంజనము పూసికొని కనిపెట్టి యానందించునట్లు – భక్తుడు ధ్యానాంజనముతో మీ పాదపద్మ నిధిని గనుగొని, మీ నామ మంత్రముతో మహాబలి యొనర్చి, ఆవరణమైన అజ్ఞానము దొలగించి, మిమ్ముగొల్చి కృతార్థుడగును.

ఓ శివా! నీ పాదపద్మము నిధి వంటిది. దానిని నీ ధ్యానమనే అంజనముతో చూచి, చీకటిగా ఉన్న స్థానమును ఈశ్వరనామ మంత్రములనే మహా బలశాలుల ద్వారా భేదించి, దేవతలు ఆశ్రయించినది, మరియు సర్పములు చుట్టుకున్నది అగు ఆ నిధిని పొందువారు ధన్యులు.

ఈశ్వరా! నీ పాదములలో గొప్ప నిధి ఉన్నది. ఆ నిధి దేవతలచే ఆశ్రయించబడి, సర్పములచే చుట్టుకొనబడి ఉన్నది. అటువంటి నిధిని నీ ధ్యానము ద్వారా దర్శించి, శివ మంత్రములతో భేదించి పొందగలిగిన వారు ఎంత ధన్యులో కదా!

73. భూదారతాముదవహద్యదపేక్షయా శ్రీ–
భూదార ఏవ కిమతః సుమతే లభస్వ।
కేదారమాకలిత ముక్తి మహౌషధీనాం
పాదారవిందభజనం పరమేశ్వరస్య॥

టీక:- హేసుమతే = ఓ సద్బుద్ధీ!, యదపేక్షయా = దేనియపేక్షచేత, శ్రీభూదారేవ = లక్ష్మియు, భూమియు భార్యలుగాగల మహావిష్ణువే, భూదారతాం = వరాహరూపమును, ఉదవహత్ = తాల్చెనో, కిం = ఇది సుప్రసిద్ధమే కద!, అతః = కనుక, ఆకలిత = అపేక్షితములైన, ముక్తి = సాలోక్య సామీప్య సారూప్య సాయుజ్య ముక్తులనియెడు, మహౌషధీనాం = గొప్పమూలికలకు, కేదారం = పంటపొలమైన, పరమేశ్వరస్య = మహాదేవుని యొక్క, పాదారవిందభజనం = పాదకమల సేవను, లభస్వ = పొందుము.

ఓ సుబుద్ధీ! మహావిష్ణువు సయితము శివుని పాద సందర్శనమునకై వరాహ రూపమెత్తి పలుశ్రమలకోర్చినాడు. నీవుగూడా అట్టి శివపాద భజన చేయుము. పంటనేల యందు ఓషధులు ఫలించునట్లు దానివలన సమస్త ముక్తులు లభించును.

పరమేశ్వరుని పాద పద్మమును దర్శించుటకై శ్రీదేవి మరియు భూదేవి భార్యలుగా కల విష్ణుమూర్తే వరాహ రూపము దాల్చెను. కనుక ఓ బుద్ధిమంతుడా! ముక్తి అనే ఓషధులు పండు పొలము వంటిదైన పరమేశ్వరుని పాదపద్మమును సేవించుము.

సదాశివా! శ్రీదేవి మరియు భూదేవి సతీమణులుగా కలిగిన విష్ణు భగవానుడే స్వయముగా నీ పాద పద్మములను దర్శించుటకై వరాహ రూపమును పొందినాడు. పరమేశ్వరుని పాదపద్మములలో ముక్తి అనే ఔషధములు పండుతాయి. అటువంటి పాదములను ఆశ్రయించు.

74. ఆశాపాశ క్లేశ దుర్వాసనాది
భేదోద్యుక్తై ర్దివ్యగంధై రమందైః।
ఆశాశాటీకస్య పాదారవిందం
చేతః పేటీం వాసితాం మే తనోతు॥

టీక:- ఆశాశాటీకస్య = దిగంబరుడైన యీశ్వరుని యొక్క, పాదారవిందం = పాదపద్మము, మే = నాయొక్క, చేతఃపేటీం = చిత్తమను పెట్టిను, ఆశాపాశ = పాశమువలె బంధకమైన యాశయు, క్లేశ = పంచక్లేశములనెడి, దుర్వాసనాది = చెడ్డ సంస్కారము (దుర్గంధము) లను, భేద = భేదించుటయందు, ఉద్యుక్తైః = ప్రవృత్తములైన, అమందైః = కొలదిగాని, దివ్యగంధైః = దివ్యమైన పరిమళములచేత, వాసితాం = సువాసన గలదానిగా, తనోతు = చేయుగాక.

దిగంబరుడగు పరమేశ్వరుని యొక్క పాదపద్మము నా మనః పేటిక యందు గల ఆశాపాశములు, పంచక్లేశములు మొదలగు దుర్వాసనల నడంచి దివ్యమైన సువాసనలతో నింపుగాక!

దిగంబరుడైన శివుని పాదపద్మము ఆశాపాశములు మరియు కష్టములు అనే దుర్వాసనలను పోగొట్టు దివ్యగంధములతో నా మనస్సనే పెట్టెను సుగంధ భరితముగా చేయుగాక.

దిక్కులను అంబరముగా చేసుకొని దిగంబరుడైన ఈశ్వరుని యొక్క పాదములను ఆశ్రయిస్తే, పాపములు అనే కష్టములను తొలగించి, మనసు అనే పేటికను ఆ పాదములు అద్భుతమైన సుగంధముతో నింపివేస్తాయి.

75. కల్యాణినం సరసచిత్రగతిం సవేగం
సర్వేంగితజ్ఞమనఘం ధ్రువలక్షణాఢ్యమ్।
చేతస్తురంగమధిరుహ్య చర స్మరారే
నేతః సమస్తజగతాం వృషభాధిరూఢ॥

టీక:- వృషభాధిరూఢ = నందివాహన మెక్కువాడా!, సమస్తజగతాం = ఎల్లలోకములకును, నేతః = నాయకుడా!, స్మరారే = కామవైరీ, కల్యాణినం = శుభలక్షణములు గలదియు, సరసచిత్రగతిం = సరసముగా జిత్రములైన నడకలు గలదియు, సవేగం = వేగముతో గూడినదియు, సర్వేంగితజ్ఞం = అందఱి యింగితమ్ములు నెఱిగినదియు, అనఘం = నిర్దుష్టమైనదియు, ధ్రువలక్షణాఢ్యం = స్థిరమైన చిహ్నములు గలదియునగు, చేతస్తురంగం = (నా) చిత్తమను గుఱ్ఱమును, ఆరుహ్య = ఎక్కి, చర = సంచరింపుము.

ఓ వృషభ వాహనా! బాణవేగమున బోవుచు, చిత్రగతులు గలిగి, కల్యాణియై, ధ్రువ లక్షణములు గల్గి, పరేంగిత మెరింగి వర్తించు నా మనస్సను గుఱ్ఱమునెక్కి హాయిగా స్వారీ చేయుము.

ఓ మన్మథశత్రువా! సమస్త జగత్తులను ఏలువాడా! వృషభ వాహనుడా! కళ్యాణవంతమైనది, సరసమైన చిత్రగతులు కలది, వేగముగా పోవునది, సమస్త ఇంగితములను తెలుసుకొనునది, దోషము లేనిది అగు నా మనస్సనే అశ్వము నెక్కి విహరించుము.

ఓ మన్మధవైరీ! సకల జగములకు ఏలిక అయిన దేవా, వృషభమును అధిరోహించినవాడా! శుభప్రదమై, చిత్ర చిత్రమైన గతులు కలిగి, అత్యంత వేగముగా సంచరించునదై, ఇంగిత జ్ఞానము కలది, దోషరహితమైనది అయిన నా మనసు అనే అశ్వమును నీవు అధిరోహించి విహరింపుము.

76. భక్తిర్మహేశపదపుష్కరమావసంతీ
కాదంబినీవ కురుతే పరితోషవర్షమ్।
సంపూరితో భవతి యస్య మనస్తటాక-
స్తజ్జన్మసస్యమఖిలం సఫలం చ నాన్యత్॥

టీక:- భక్తిః = సేవ, మహేశపదపుష్కరం = ఈశ్వర పాద రూపమైన యాకాశమున, ఆవసంతీ = స్థిరముగా నున్నదై, కాదంబినీవ = మేఘమాలవలె, పరితోషవర్షం = ఆనందవృష్టిని, కురుతే = కలిగించు చున్నది. (తేన = ఆ వర్షము చేత) యస్య = ఏ వ్యక్తి (పురుషుని) యొక్క, మనస్తటాకః = మనస్సను చెఱువు, సంపూరితః = నిండింప బడినది, భవతి = అగునో, తజ్జన్మసస్యం = వాని జన్మమను పైరు, అఖిలం = నిశ్శేషముగా, సఫలం = ఫలవంత మైనది. (అగును), తదితరంచ = అదిగాక తక్కినది మాత్రము, న = (సఫలము) కాదు.

భక్తి – మేఘమాలికవలె మహాదేవుని పాదపద్మమను గగనము నందు వ్యాపించినదియై యానందవర్షము కురియును. అట్టి ఆవర్షమునకు ఏ పురుషుని మానస సరోవరమంతయు నిండునో వాని జన్మమను సస్యమే సఫలమైనది యగునుగాని, తక్కినదికాదు.

మహేశుని పాదమనే ఆకాశములో నిలచి భక్తి అనే మేఘమాల సంతోషమనే వర్షమును కురిపించుచున్నది. ఎవడి మనస్సనే కొలను నిండునో వాడి జన్మ అనే పంట సంపూర్ణముగా పండును.

ఈశ్వరుని పాదములను ఆకాశముగా చేసుకుని, భక్తి అనే మేఘము సంతోషమనే వర్ష ధారలను కురిపించుచున్నది.. ఆ వర్ష ధారలతో మనసు అనే

కొలను నిండినవాని యొక్క జన్మ అనే పైరు ఏపుగా పెరిగి బాగా పండుతుంది. ఇందులో సందేహమే లేదు.

77. బుద్ధిః స్థిరా భవితు మీశ్వరపాదపద్మ-
సక్తా వధూర్విరహిణీవ సదా స్మరంతీ।
సద్భావనా స్మరణ దర్శన కీర్తనాది
సంమోహితేవ శివమంత్రజపేన వింతే॥

టీక:- హే ఈశ్వర = నిగ్రహానుగ్ర సమర్థుడవైన ఓ దేవా!, విరహిణీ = భర్తృ వియోగమును పొందిన, వధూరివ = భార్యవలె, పాదపద్మసక్తా = (మీ) పాద కమలముల యందాసక్తి కలిగినది గనుకనే, సదా = ఎల్లప్పుడును, స్మరంతీ = తలచుచున్న, బుద్ధిః = అంతః కరణ వృత్తి, శివమంత్ర సేవ = 'శివ' అను మీ నామ మంత్రము యొక్క జపము చేత, సంమోహితైవ = మోహపడి నదియే యగుచు, స్థిరా = స్థైర్యము గలిగినది, భవితుం = అగుటకు, సత్ = సత్యమైన మీ పాదపద్మము యొక్క, భావనా = ధ్యానము, స్మరణ = స్మరణము, దర్శన = దర్శనము, కీర్తన = కీర్తనము, ఆది = మున్నగు వానిగూర్చి వింతే = విచారపడు చున్నది.

శివా! నాబుద్ధి భర్తృవియోగమును పొందిన భార్యవలె నిరంతరము ధ్యానము చేయుచు, శివమంత్రము జపించుచు మోహము నొందినదై - మీ పాద - ధ్యాన, స్మరణ, సందర్శన, కీర్తన, పూజనాదులను గూర్చి విచారించు చున్నది. దీని నుద్ధరింపుము.

ఈశ్వర పాదపద్మములపై ఆసక్తికల బుద్ధి స్థిరపడుటకై ప్రయత్నించుచూ, విరహవేదన అనుభవించు భార్యవలే ఎల్లప్పుడూ స్మరించుచూ, శివ మంత్ర జపము చేయునప్పుడు ఉన్మత్తురాలివలే భావన, స్మరణ, దర్శనము మరియు కీర్తనము మొదలైన వాటిని పొందలేకున్నది.

స్వామీ! నీ పాదములపై స్థిరముగా నిలబడడానికి ప్రయత్నిస్తున్న బుద్ధి, భర్త విరహ వేదనలో భార్య ఎలా విచలితగా ఉంటుందో, శివనామ స్మరణలో ఒక పిచ్చివానివలే నీ భావన, స్మరణ, దర్శనములో ఏకాగ్రతను పొందలేకున్నది.

78. సదుపచారవిధిష్వనుబోధితాం
సవినయాం సుహృదం సముపాశ్రితామ్।
మమ సముద్ధర బుద్ధి మిమాం ప్రభో
వరగుణేన నవోఢవధూమివ॥

టీక:- ప్రభో = సమర్థుడవైన పరమేశ్వరా!, సత్ = సత్యమైన మీ పాదపద్మము యొక్క, ఉపచారవిధిషు = పూజావిధానముల యందు, అనుబోధితాం = క్రమముగా సుశిక్షితమైనదియు, సవినయాం = విధేయమైనదియు, సుహృదం = శుద్ధమైన మనస్సు గలదియు, సదుపాశ్రితాం = మంచి యాశ్రయణము గలదియునగు, మమ = నాయొక్క, ఇమాం బుద్ధిం = ఈ బుద్ధిని, వరగుణేన = శ్రేష్ఠమైన గుణము నుపదేశించుట చేత, నవోఢ వధూమివ = క్రొత్తగా పెండ్లాడిన భార్యను వలె, సముద్ధర = ఉద్ధరింపుము.

జగత్ప్రభూ! మీ పాదపూజయందు సుశిక్షితమై, వినయముతో గూడిన నాబుద్ధికి – ఉపచారము చేయుట యందు సుశిక్షితురాలును, వినయ వంతురాలు నగు క్రొత్తగా పెండ్లిచేసికొనిన భార్యకునుపోలె – నుపదేశించి యుద్ధరింపుము.

ఓ ప్రభూ! నూతన వధువువలే నా బుద్ధిని వరుని వలే స్వీకరించుము. నా బుద్ధికి మంచి సేవలు చేయుట తెలిసినది. వినయము కలది. మంచి మనసున్నది. నిన్ను బాగా ఆశ్రయించినది.

ఈశ్వరా! నా బుద్ధి నూతన వధువు వంటిది. దానిని నీవు వరుని వలె ఆదరించి స్వీకరించు. నీకు వినయముతో, మంచి బుద్ధితో సేవలు చేయగలిగి నిన్నే ఆశ్రయించినది నా మనసు.

79. నిత్యం యోగిమనస్సరోజదళసంచారక్షమస్త్వత్క్రమః
శంభో తేన కథం కఠోరయమరాడ్వక్షః కవాటక్షతిః।
అత్యంతం మృదులం త్వదంఘ్రియుగళం హా మే
మనశ్చింతయ-
త్యేతల్లోచనగోచరం కురు విభో హస్తేన సంవాహయే॥

టీక:- హేశంభో = ఓ యీశ్వరుడా!, త్వత్క్రమః = మీ పాద విన్యాసము, నిత్యం = ఎల్లప్పుడును, యోగిమనః = యోగీశ్వరుల యొక్క మనస్సనియెడు, సరోజ = పద్మము యొక్క, దళ = రేకులతో గూడ, సంచార = కూడి తిరుగుటయందు, క్షమః = సమర్థమైనది. తేన = అట్టి మృదువైన మీ పాదముతో, కఠోర = మిక్కిలి కఠినమైన, యమరాట్ = యమధర్మరాజు యొక్క, వక్షః కవాట = తలుపు వంటి ఱొమ్ము యొక్క, క్షతిః = భేదనము (తన్నుట), కథం = ఎట్లు? అత్యంతం = మిక్కిలి, మృదులం = మార్దవము గలిగిన, త్వదంఘ్రియుగళం = మీ పాదయుగ్మమును గూర్చి, మే = నా యొక్క, మనః = మనస్సు, చింతయతి = చింతిల్లు చున్నది, హా = అయ్యో!, ఏతత్ = ఈ పాద యుగ్మమును, లోచనగోచరం = కన్నుల కగుపడుదానిగా, కురు = చేయుము. హస్తేన = చేతితో, సంవాహయే = పట్టి యొత్తెదను.

చంద్రశేఖరా! మునీశ్వరుల మనః పద్మములందు సంచరింపదగిన మీ మృదు పాదములతో నా కఠోరమైన యీ యముని ఱొమ్ము ఎట్లు తన్నితివి? అయ్యో! నామస్సునకు మిక్కిలి విచారము గలుగుచున్నది. నా కన్నుల కగపడునట్లు చేయుము. నా చేతులతో మీ పాదము లొత్తి సేవచేసెదను.

ఓ శంకరా! నిత్యము యోగుల మనస్సులనే తామర రేకులపై సంచరించుటకు తగిన నీ పాదము కఠినమైన తలుపులవంటి యముని వక్షస్థలమును ఎట్లు గాయపరచినది? మిక్కిలి మెత్తనైన నీ పాదముల గురించి నా మనస్సు చింతించుచున్నది. ఓ ప్రభూ! వాటిని చూపించుము. చేతితో వత్తెదను.

దేవ దేవా! ఎప్పుడూ యోగుల యొక్క సుతిమెత్తని, తామర ఆకుల వంటి మనసుపై సంచరించే నీ పాదము అత్యంత కఠినమైన యముని వక్షస్థలమును ఎట్లు తన్నినది? అత్యంత సున్నితమైన నీ పాదములకు కలిగిన బాధను గూర్చి నా మనసు చింతించుచున్నది. నీ పాదములను నాకు చూపినచో వాటిని వత్తెదను.

80. ఏష్యత్యేష జనిం మనోఽస్య కఠినం తస్మిన్నటానీతి మ-
మద్రక్షాయై గిరిసీమ్ని కోమలపదన్యాసః పురాఽభ్యాసితః।
నో చేద్దివ్యగృహాంతరేషు సుమనస్తల్పేషు వేద్యాదిషు
ప్రాయస్సత్సు శిలాతలేషు నటనం శంభో కిమర్థం తవ॥

టీక:- హేశంభో = ఓ శంకరా!, ఏషః = వీడు, జనిం = ఉత్పత్తిని, (జన్మని), ఏష్యతి = పొందబోవుచున్నాడు. అస్య = వీని యొక్క, మనః = మనస్సు, కఠిరం = కఠోరమైనది. తస్మిన్ = దాని యందు, అటాని = సంచరింపవలసిన వాడను. ఇతి = అని, మద్రక్షాయై = నా సంరక్షణము కొఱకు, కోమలపదన్యాసః = మృదువైన యడుగులు వెట్టుట, గిరిసీమ్ని = పర్వత ప్రశేశమందు, పురా = (నేను పుట్టుక) మునుపు, అభ్యాసితః = అలవాటు చేయబడినది, నోచేత్ = అట్లు కాదేని, దివ్యగృహాంతరేషు = రమ్యమైన గృహముల యొక్క మధ్య ప్రదేశములును, సుమనస్తల్పేషు = పూవుల పాన్పులును, వేద్యాదిషు= అరుగులు మొదలగునవియు, ప్రాయః = బాహుళ్యముగా, సత్సు = ఉండగా, శిలాతలేషు = ఱాతినేలల యందు, తవ = నీకు, నటనం = నాట్యము, కిమర్థం = ఎందు కొఱకు?

శివా! నీవు నన్ను గూర్చి ఈ వ్యక్తి (పురుషుడు) భూమిలో పుట్టబోవును. వీని మనస్సు మిక్కిలి కఠినముగా నుండును. అప్పుడు నాకు దానియందు సంచరింపవలసి వచ్చును అని ఆలోచించి నా రక్షణమునకై నేను పుట్టక పూర్వమే కఠినమైన కొండల మీద నీ కోమలపాదములతో నడచుట కలవాటు చేసితివి. కానిచో మేడలు మిద్దెలు పూల పాన్పులు, మంచి మంచి అరుగులు ఉండగా నీకేల ఈ రాళ్ళమీద నాట్యము చేయవలసి వచ్చినది?

ఓ శివా! 'వీడు పుడతాడు, వీడి మనస్సు కఠినమైనది, అందులో సంచరించవలెను' అని నన్ను రక్షించుటకై నీ మెత్తని పాదములను కొండపై నుంచుట ముందుగానే అభ్యసించావు. లేకపోతే, దివ్య భవనములు, పూలపాన్పులు, యజ్ఞవాటికలు ఎన్నో ఉండగా శిలాతలములపై నీకు తాండవ మెందుకు?

ఈశ్వరా! కఠినమైన మనసుతో వీడు జన్మిస్తాడు. వీని కఠినమైన మనసుపై సంచరించవలసి ఉంటుంది అనే ఉద్దేశ్యముతో నీవు కఠినమైన పర్వతములపై నడవడం ముందుగానే ఆభ్యాసం చేశావు. కాకపోతే, ఎన్నో దివ్యభవనములు, పూల పాన్పులు నీకు ఉండగా, పర్వత ప్రాంతముపై నీవు తాండవము ఎందుకు చేశావు?

81. కంచిత్కాల ముమామహేశ భవతః పాదారవిందార్చనైః
కంచిద్ధ్యానసమాధిభిశ్చ నతిభిః కంచిత్కథాకర్ణనైః।
కంచిత్కంచిదవేక్షణైశ్చ నుతిభిః కంచిద్దశా మీదృశీం
యః ప్రాప్నోతి ముదా త్వదర్పితమనా జీవన్స ముక్తః ఖలు॥

టీక:- హే ఉమామహేశ = పార్వతీ ప్రాణవల్లభుడవైన ఓ మహాదేవా! కంచిత్కాలం = కొంతసేపు, భవతః = నీయొక్క, పాదారవిందార్చనైః = కమలములవంటి పాదముల పూజల తోడను, కంచిత్ = కొంతసేపు, ధ్యానసమాధిభిశ్చ = నిరంతర ధ్యానము యొక్క నియమముల తోడను, కంచిత్ = కొంతసేపు, నతిభిః = నమస్కారముల తోడను, కంచిత్ = కొంతసేపు, కథాకర్ణనైః = చరిత్రలు వినుటతోడను, కంచిత్ = కొంతసేపు, అవేక్షణైశ్చ = దర్శనముల తోడను, కంచిత్ = కొంతసేపు, నుతిభిః = స్తోత్రముల తోను గూడి, ముదా = సంతోషముతో, త్వదర్పితమనాః = నీయందు నిలుపబడిన మనస్సుగలవాడై, ఈదృశీం = ఇట్టి, దశాం = స్థితిని, యః = ఏ వ్యక్తి (పురుషుడు), ప్రాప్నోతి = పొందుచున్నాడో, సః = వాడు, జీవన్ = జీవించి యున్నవాడగుచునే, ముక్తః ఖలు = మోక్షమును పొందినవాడగును.

ఉమానాథా! ఒకప్పుడు మీపాదపూజలు, వేరొకప్పుడు మీ ధ్యానములు, ఇంకొకప్పుడు మీ పాదవందనములు, మరొకప్పుడు మీ కథలు వినుట, కొన్ని వేళల మీ దర్శనము చేయుచు సంతోషము నొందువాడు జీవన్ముక్తుడగును.

ఓ ఉమామహేశుడా! కొంతసేపు నీ పాదపద్మ పూజలతోనూ, కొంతసేపు నీ ధ్యానసమాధులతో, కొంతసేపు నమస్కారములతో, కొంతసేపు నీ కథలను వినుటతో, కొంతసేపు నీ దర్శనముతో, కొంతసేపు నిన్ను స్తుతించుటతో ఎవడైతే సంతోషముగా నీకు మనస్సునర్పించు ఈ స్థితిని పొందునో వాడు బ్రతికి ఉండి కూడా ముక్తి పొందినట్లే.

ఉమామహేశ్వరా! ఎవరైతే తమ జీవిత కాలమున కొంత సమయము నీ పాదములను పూజించుటలోను, మరి కొంత కాలము నీ ధ్యానములోను, కొంతసేపు నీకు నమస్కరించుటలోను, ఇంకొంతసేపు నీ చరిత్రమును శ్రవణము చేయుటలోను, నిన్ను స్తుతించుటలోను, నిన్ను ఆదేవనిగా దర్శించుటలోను గడుపుతారో, వారు జీవన్ముక్తులౌతారు.

82. బాణత్వం వృషభత్వమర్ధవపుషా భార్యాత్వ మార్యాపతే
ఘోణిత్వం సఖితా మృదంగవహతా చేత్యాది రూపం దధౌ।
త్వత్పాదే నయనార్పణం చ కృతవాం స్త్వద్దేహభాగో హరిః
పూజ్యాత్పూజ్యతరః స ఏవ హి న చేత్కో వా తదన్యోఽధికః

టీక:- ఆర్యాపతే = ఓ పార్వతీపతీ!, హి = ఏ కారణము వలన, హరిః = విష్ణుమూర్తి, బాణత్వం = (నీకు) బాణమగుటయు, వృషభత్వం = (నీయొక్క) నందివాహన మగుటయు, అర్ధవపుషా = సగము శరీరముతో, భార్యాత్వం = (నీ) భార్యయగుటయు, ఘోణిత్వం = (నీపాద దర్శనమునకై,) వరాహమగుటయు, సఖితా = (మోహినీ రూపముతో) మిత్రమగుటయు, మృదంగవహతాచ = (తాండవమప్పుడు) మద్దెలగాడగుటయు, ఇత్యాదిరూపం = ఈ మొదలగు నాకారమును, దధౌ = ధరించెనో, త్వత్పాదే = నీ పాదమునందు, నయనార్పణంచ

= (కమలములు పూజించు నప్పుడు వెయ్యి పూర్తి చెయ్యాలని) నేత్రమును సమర్పించుటయు, కృతవాన్ = చేసినవాడయ్యెనో, చ = ఇంతియుకాక, త్వద్దేహభాగః = నీ దేహమందొక్క భాగము గలవాడు నయ్యెనో (అందువలన), సేవ = ఆ విష్ణువే, పూజ్యాత్ = పూజ్యులైన బ్రహ్మాదులకన్న, పూజ్యతరః = ఎక్కువగా బూజింపదగినవాడు, నోచేత్ = అటుల కాదేని, తదన్యః = ఆ విష్ణువుదక్క మఱియొక్కడు, అధికః = ఎక్కువవాడు, కోవా = ఎవ్వడు?

ఓ పార్వతీశ్వరా! త్రిపుర సంహారకాలమందు విష్ణువు నీకు బాణమయ్యెను. వృషభరూపమైన నీకు వాహనముగా నుండెను. ఆర్యారూపముతో నీ యర్ధాంగమున భార్యయై యొప్పారె. నీ పాద సందర్శనకై వరాహరూప మెత్తెను. జగన్మోహినీ రూపమున నీవాల్లభ్యము పొందెను. నీ తాండవ సమయమున మద్దెల వాయించెను. తన నేత్రమును నీ పాదములకడ నర్పించెను. మీ యనుగ్రహమునకు పాత్రుడై మీ యర్ధాంగ సంగియగుటను బట్టియే కదా బ్రహ్మాదు లందఱికంటె పూజ్య తరుడయ్యెను. కానిచో నంతవా డింకెవ్వడైన గలడా? (కనుక బ్రహ్మాదులు పూజ్యులు, విష్ణువు పూజ్యతరుడు, నీవు పూజ్యతముడవు అని భావము).

ఓ భవానీపతీ! విష్ణుమూర్తి నీకు బాణముగానూ, వృషభముగానూ, అర్ధ శరీరముతో భార్యగానూ, వరాహముగానూ, మిత్రుడుగానూ, మృదంగ వాదకుడుగానూ రూపమెత్తి నీపాదములపై తన నేత్రము నర్పించి నీ దేహములో భాగముగా ఉండెను. కనుకనే అతడు పూజ్యులలోకెల్ల పూజ్యుడు. అంతకంటే అధికుడు వేరొకడెవడు కలడు?

తండ్రీ! విష్ణు భగవానుడు నీకు బాణముగాను, వృషభముగాను, నీలో అర్ధ శరీరము గ్రహించి భార్యగాను, వరాహముగాను, ప్రియసఖునిగాను, నీ నృత్యములో మృదంగ వాద్యకారునిగాను, అనేక రూపములు గ్రహించి, నీ పూజకు తన నేత్రము నర్పించి, అందరికంటే పూజ్యుడై, తనను మించినవాడు లేడనిపించుకొనెను.

83. జననమృతియుతానాం సేవయా దేవతానాం

న భవతి సుఖలేశః సంశయో నాస్తి తత్ర।
అజనిమమృతరూపం సాంబమీశం భజంతే
య ఇహ పరమ సౌఖ్యం తే హి ధన్యా లభంతే॥

టీక:- జననమృతియుతానాం = చావు పుట్టుకలతో గూడిన, దేవతానాం = దేవతలయొక్క, సేవయా = భజనములచేత, సుఖలేశః = సుఖము లేశమైనను (విషయ సుఖమైనను), నభవతి = కలుగదు. తత్ర = అక్కడ, సంశయః = సందేహము, నాస్తి = లేదు. యే = ఎవరు (ఏ పురుషులు), అజనిం = జననము లేని వాడును, అమృతరూపం = మరణ రహితమైన రూపము గలవాడును, సాంబం = శక్తితో గూడినవాడును, ఈశం = శివుని, ఇహ = ఈ శరీరమునందుండగనే, భజంతే = సేవించుచున్నారో, తే = వారు, ధన్యాః = కృతార్థులై, పరమసౌఖ్యం = మెక్షానందమును, లభంతే = పొందుదురు.

ఇతర దేవతలందఱు జనన మరణములు గలవారు. అట్టివారిని సేవించువారికి విషయానందమైనను తృప్తిగా గలుగదు. జనన మరణములు లేని పార్వతీ సమేత పరమేశ్వరుని శరీరవంతులై యుండగనే సేవించువారు కృతార్థులై మోక్షానందమును పొందుదురు.

జనన మరణములు కల దేవతలను పూజించుటచే కొంచెము కూడ సుఖము కలుగదు. ఈ విషయములో సంశయము లేదు. పుట్టుట మరియు గిట్టుట లేని సాంబశివుని సేవించువారు ధన్యులై పరమసౌఖ్యమును పొందెదరు.

జననము మరణము కల దేవతలను పూజించుట వలన ఏమీ ప్రయోజనము లేదు. దానివలన ఏ సుఖమూ కలుగదు. ఇందులో ఏ సందేహమూ లేదు. జనన మరణ రహితుడైన సదా శివుని సేవించువారి జన్మ ధన్యమై వారు గొప్ప సుఖమును పొందెదరు.

84. శివ తవ పరిచర్యాసంవిధానాయ గౌర్యా
భవ మమ గుణధుర్యాం బుద్ధికన్యాం ప్రదాస్యే।

సకలభువనబంధో సచ్చిదానందసింధో
సదయ హృదయగేహే సర్వదా సంవసత్వమ్॥

టీక:- శివ = ఓ శుభప్రదుడా!, భవ = ఓ సర్వోత్పాదకుడా!, సకల భువనబంధో = సమస్త లోకములకు బంధువైనవాడా!, సదయ = దయావంతుడా! గౌర్యా = పార్వతీదేవితో గూడ, తవ = నీ యొక్క, పరిచర్యాసన్నిధానాయ = సేవించుటకై సమీపమందుండుట కొఱకు, మమ = నా యొక్క, గుణధుర్యాం = సకలగుణము లను వహించిన, బుద్ధికన్యాం = బుద్ధియను కన్యకను, ప్రదాస్యే = దానము చేసెదను, త్వం = నీవు, హృదయగేహే = (నా) హృదయమను గృహమందు, సర్వదా = ఎల్లపుడును, సంవస = సుఖముగా నివసింపుము.

శివా! సమస్త సద్గుణములు గల నా బుద్ధి కన్యను నీ కిత్తును. అది గౌరిని గూడి నీకు నిరంతరము సత్సపర్యలు చేయగలదు. నా హృదయసీమ యందు గృహస్థుడవై సుఖముగా వసింపుము.

సకల లోకబంధువా! సచ్చిదానంద సముద్రుడా! దయావంతుడా! శివా! పార్వతితో కలసి నీవెల్లప్పుడు నా హృదయమనే ఇంటిలో నివశించుము. నీకు సేవచేయుటకై సద్గుణవతియగు నా బుద్ధి కన్యను ఇచ్చెదను.

అన్ని లోకములకు బంధువుడవైన ఈశ్వరా! సత్ చిత్ ఆనందములలో సముద్ర మంతటి వాడా, పార్వతీ మాతతో సహా నీవు ఎల్లప్పుడూ, నా మనసనే గృహములో వసించుము. నా బుద్ధి అనే కన్యారత్నమును నీ సేవ చేయుటకు వినియోగించెదను.

85. జలధిమథనదక్షో నైవ పాతాళభేదీ
న చ వనమృగయాయాం నైవ లుబ్ధః ప్రవీణః।
అశన కుసుమ భూషా వస్త్ర ముఖ్యాం సపర్యాం
కథయ కథమహం తే కల్పయానీందుమౌళే॥

టీక:- ఇందుమౌళే = చంద్రుని శిరస్సునందు ధరించినవాడా! తే = నీకు, అశన = ఆహారము, కుసుమ = పుష్పము, భూషా = భూషణము, వస్త్ర = వస్త్రమును, ముఖ్యాం = ప్రధానములుగా గలిగిన, సపర్యాం = పూజోపచారమును, కథం = ఎట్లుగా, కల్పయాని = కలిగించెదను? కథయ = చెప్పుము. అహం = నేను, జలధి = సముద్రమును, మథన = తరుచుటకు, దక్షః = చాలిన వాడను, నైవ = కాను, పాతాళ = పాతాళలోకమును, భేదీ = భేదించువాడను, నచ = కాను, వన = అడవియందు, మృగయాయాం = వేటాడుట యందు, ప్రవీణః = నేర్పుగల, లుబ్ధః = బోయవాడను, నైవ = కాను.

చంద్రశేఖరా! నీకిష్టమైన కాలకూటఆహారముగాని, పుష్పమువలె శిరోభూషణముగ చంద్రునిగాని యిచ్చుటకు నేను సముద్రము మథింపగల వాడను గాను. నీ కిష్టమైన భుజగభూషణము కల్పించుటకు పాతాళమును భేదింపలేను. గజచర్మ వస్త్ర మిచ్చుటకు అడవులలో వేటాడు బోయను కాలేను. ఇంక నిన్నెట్లు పూజింపగలను?

ఓ చంద్రమౌళీ! నేను సముద్రమును మథించలేను. పాతాళమును భేదించలేను. అడవిలో వేటాడుట యందు నిపుణుడైన కోయవానిని కాదు. ఆహారము, పువ్వులు, అలంకారములు, వస్త్రములు మొదలైన సపర్యను నేను నీకెట్లు చేయగలను? చెప్పుము.

చంద్రరేఖను ధరించినవాడా! నేను సముద్ర మధనము చేయలేను, భేదించి పాతాళమును చేరలేను. అరణ్యములో జంతువులను వేటాడుటయందు నైపుణ్యము కలిగిన బోయవానిని కాను. అటువంటప్పుడు నైవేద్యము, పుష్పపూజ, అలంకారములు నేను నీకెట్లు చేయగలను.

86. పూజాద్రవ్యసమృద్ధయో విరచితాః పూజాం కథం కుర్మహే
పక్షిత్వం న చ వా కిటిత్వమపి న ప్రాప్తం యా దుర్లభమ్।

జానే మస్తకమంఘ్రిపల్లవముమాజానే న తేஉహం విభో
న జ్ఞాతం హి పితామహేన హరిణా తత్త్వేన తద్రూపిణా॥

టీక:- ఉమాజానే = పార్వతీదేవిని భార్యగా గలవాడా! పూజాద్రవ్య = పూజించుటకు గావలసిన వస్తువులయొక్క, సమృద్ధయః = అతిశయములు, విరచితాః = సమకూర్పబడినవి. పూజాం = పూజను, కథం = ఎట్లుగా, కుర్మహే = చేయుదుము? దుర్లభం = పొందశక్యము గాని, పక్షిత్వం = హంసపక్షిరూప మగుటయు, నచవా = లేనిచో, కిటిత్వమపి = వరాహరూప మగుట యైనను, మయా = నా చేత, నప్రాప్తం = పొందబడలేదు. అహం = నేను, తే = నీ యొక్క, మస్తకం = శిరస్సును, అఘ్రిపల్లవం = చిగురువంటి పాదమును, నజానే = ఎఱుగను. విభో = సర్వవ్యాపకుడా! తద్రూపిణా = హంసకిటిరూపములు బొందిన, పితామహేన = బ్రహ్మదేవుని చేతను, హరిణా = విష్ణుమూర్తిచేతను, తత్త్వేన = యధార్థముగా, నజ్ఞాతంహి = తెలియబడలేదు గదా!

పార్వతీ వల్లభా! పూజాద్రవ్యములు విశేషముగా నున్నను నిన్ను పూజించు టెట్లు? నీ శిరస్సు తెలియదు, నీ పాదములు తెలియవు. హంస వరాహ రూపములు ధరించి నిన్ను తెలిసికొన యత్నించిన బ్రహ్మ విష్ణువులే తెలిసికొన లేకపోయిరి గదా!

పూజాద్రవ్యములు సమృద్ధిగా ఉన్నవి. ఎట్లు పూజ చేసెదము? నేను దుర్లభమైన హంసరూపమునో లేక వరాహరూపమునో ధరించలేదు. ఓ ఉమాపతీ! నీ శిరస్సును కానీ, పాద పల్లవమును కానీ నే నెరుగను. హంసరూపమెత్తిన బ్రహ్మదేవుడో లేక వరాహరూపమెత్తిన విష్ణుమూర్తో నీ తత్త్వము తెలుసుకోలేక పోయెను కదా?

సదాశివా! నా వద్ద అనేక రకములైన పూజాద్రవ్యములున్నవి. కానీ నేను నీకు ఎట్లు పూజ చేయగలను? నేను హంసరూపము గానీ, వరాహరూపముగానీ ధరించలేనుకదా. ఆ వాహనములు గల బ్రహ్మ విష్ణువులే నిన్ను గ్రహించలేక పోయారు. ఇక నేనెట్లు నీ శిరసును గానీ, పాదములను గానీ దర్శించగలను?

87. ఆశనం గరళం ఫణీ కలాపో
వసనం చర్మ చ వాహనం మహోక్షః।
మమ దాస్యసి కిం కిమస్తి శంభో
తవ పాదాంబుజభక్తి మేవ దేహి॥

టీక:- శంభో = ఓ శంకరా! తవ = నీకు, అశనం = భోజనము, గరళం = విషము, కలాపః = భూషణము, ఫణీ = పాము, వసనం = వస్త్రము, చర్మ = ఏనుగుతోలు, వాహనంచ = వాహనమును, మహోక్షః = ముసలి యెద్దు, కిం = ఏమి, దాస్యసి = ఇచ్చెదవు? మమ = నాకు గావలసినది, కిం = ఏమి, అస్తి = ఉన్నది? తవ = నీ యొక్క, పాదాంబుజ = పాదపద్మముల యందు, భక్తిమేవ = భక్తిమాత్రమే, దేహి = ఇమ్ము.

నీలకంఠా! నీవు భుజించునది విషము. అలంకరించు కొనునది పాము. కట్టుబట్ట ఏనుగు తోలు. వాహనము ఎద్దు. నీవేమి నాకు యిచ్చెదవు? నీ పాద భక్తి యొక్కటే చాలు, అది ఇమ్ము.

ఓ శివా! నీ భోజనము విషము. ఆభరణము పాము. వస్త్రము ఏనుగు చర్మము. వాహనము వృషభము. నాకేమి ఇచ్చెదవు? నీవద్ద ఏమున్నది? నీ పాద పద్మ భక్తినే ఇమ్ము.

ఈశ్వరా! నీవు విషమును ఆహారముగా స్వీకరిస్తావు. నాగులే నీకు ఆభరణములు. ఏనుగు చర్మమును వస్త్రముగా ధరిస్తావు. ఇక నీ వాహనమా వృషభము. నాకు ఇచ్చుటకు నీవద్ద ఏమి ఉన్నది. నీ పాదములపై భక్తి మాత్రము నాకు ప్రసాదించుము.

88. యదా కృతాంభోనిధిసేతు బంధనః
కరస్థలాధః కృతపర్వతాధిపః

భవాని తే లంఘిత పద్మ సంభవ-
స్తదా శివార్చా స్తవ భావనక్షమః॥

టీక:- శివ = ఓ సాంబమూర్తీ!, యదా = ఎప్పుడు, కృత = చేయబడిన, అంభోనిధి = సముద్రమందు, సేతుబంధనః = వారధి నిర్మాణము గలవాడను, కరస్థల = అరచేతితో, అధఃకృత = దిగువకణచబడిన, పర్వతాధిపనః = వింధ్యపర్వతముగలవాడను, లంఘిత = అతిశయింపబడిన, పద్మసంభవ = బ్రహ్మదేవుడు గలవాడను (అగుదునో), తదా = అప్పుడు, తే = నీయొక్క, అర్చా = పూజయందును, స్తవ = స్తోత్రమందును, భావన = ధ్యానమందును, క్షమః = సమర్థుడను, భవాని = అగుదును.

శివా! సముద్రమునకు వంతెన గట్టిన శ్రీరాముడును, అరచేతితో వింధ్యను నేలకడచిన అగస్త్యుడును, బ్రహ్మదేవుని కన్న నెక్కువ వాడను నేనగుదునేని నీ పూజా స్తోత్ర ధ్యానములు చేయుటకు సమర్థుడనుగా నుందును.

ఓ శివా! ఎప్పుడైతే నేను సముద్రమునకు సేతువు కట్టగలనో, అరచేతితో పర్వతమును అణగగొట్టగలనో మరియు బ్రహ్మను కూడా అతిక్రమించగలనో అప్పుడే నీ పూజలు, స్తోత్రములు, ధ్యానము చేయుటకు సమర్థుడగుదును.

మహాదేవా! నేను ఎప్పుడు సాగరముపై వారధిని నిర్మించగలనో, అరచేతితో కొండను అణచగలనో, బ్రహ్మదేవుని కూడా మించిపోగలనో, అప్పుడు మాత్రమే నిన్ను పూజించుటకు, నిన్ను ధ్యానించుటకు, నీ స్తుతి చేయుటకు తగిన వాడినవుతాను.

89. నతిభిర్నుతిభిస్త్వమీశ పూజా-
విధిభిర్ధ్యానసమాధిభిర్న తుష్టః
ధనుషా ముసలేన చాశ్మభిర్వా
వద తే ప్రీతికరం తథా కరోమి॥

టీక:- ఈశః = ఓ ఈశ్వరుడా!, త్వం = నీవు, నతిభిః = నమస్కారముల చేతను, నుతిభిః = స్తోత్రముల చేతను, పూజావిధిభిః = పూజావిధానముల చేతను, ధ్యానసమాధిభిః = ధ్యానసమాధుల చేతను, ధనుషా = వింటి దెబ్బలచేతను, ముసలేన = రోకలి పోట్ల చేతను, అశ్మభిర్వా = ఱాళ్ల రువ్వుటచేతను వలె, తుష్టః = సంతోషించినవాడవు, న = కావు, తే = నీకు, ప్రీతికరం = (పైరెంటిలో) ప్రియమైనది, వద = చెప్పుము. తథా = అట్లు, కరోమి = చేయుదును.

ఈశ్వరా! నమస్కారములు, స్తోత్రములు, పూజలు, ధ్యానములు, సమాధులు మొదలగు వానితో తృప్తిపడక, వింటిదెబ్బలు, రోకటిపోట్లు, రాళ్ళురువ్వుట మొదలగు వానితో పరమప్రీతి నొందితివని పురాణగాధలు వింటిని. ఇందు నీకేది ప్రియమో చెప్పుము. ఆ విధముగానే చేసెదను.

ఓ ఈశ్వరుడా! నమస్కారములతోనూ, స్తోత్రములతోనూ, పూజలతోనూ మరియు ధ్యానసమాధులతోనూ నీవు సంతోషపడుట లేదు. ధనుస్సుతోనా! రోకలితోనా! రాళ్ళతోనా! ఏది నీకు సంతోషకరమో చెప్పుము. అట్లే చేసెదను.

ఈశ్వరా! నా నమస్కారములు కానీ, స్తోత్రములు కానీ, పూజలు కానీ, ధ్యానము కానీ నిన్ను సంతృప్తి పరచుటలేదు. ధనస్సు, రోకలి, రాళ్ళు వీటిలో నీకు ఏది ఇష్టమో చెప్పుము. వాటినే వాడి నిన్ను సంతృప్తుడను చేస్తాను.

90. వచసా చరితం వదామి శంభో-
రహముద్యోగవిధాసు తేఽప్రసక్తః
మనసాఽఽకృతి మీశ్వరస్య సేవే
శిరసా చైవ సదా శివం నమామి॥

టీక:- అహం = నేను, తే = నీ యొక్క, ఉద్యోగ = ఉన్నత యోగముల యొక్క, విధాసు = విధానముల యందు, అప్రసక్తః = పరిచయము లేనివాడను, వచసా = వాక్కుచేత, శంభోః = సుఖస్వరూపుడవగు, తే = నీ యొక్క, చరితం =

చరిత్రమును, వదామి = చెప్పుచున్నాను. మనసా = మనస్సు చేత, ఈశ్వరస్య = ఈశ్వరుడవైన, తవ = నీ యొక్క, ఆకృతిం = ఆకారమును, సేవే = సేవించు చున్నాను. శిరసా = శిరస్సుచేత, సదాశివం = నిత్యసుఖ స్వరూపుడవైన, త్వామేవ = నిన్నే, నమామిచ = నమస్కరించు చున్నాను.

శివా! ఉత్తమ శివయోగముల పరిచయము లేదు. మనస్సు స్థిరముగా నిలువదు. కనుక వాక్కుతో మీ చరిత్రలు పల్కుచు, మనస్సున మీ యాకృతి ధ్యానించుచు, శిరస్సుతో మీ పాద పద్మములకు నమస్కరించుచు శక్తివంచన లేక సేవించెదను.

ఓ శంకరా! నీ వ్యవహారములతో నాకు సంబంధము లేదు. వాక్కుతో నీ చరిత్రను పలికెదను. మనస్సుతో నీ ఆకారమును ధ్యానించెదను. శిరస్సుతో ఎల్లప్పుడూ నిన్ను నమస్కరించెదను.

పరమశివా! నీవేమి చేస్తావో నాకు తెలియదు. నేను మాత్రము నా వాక్కుతో నీ చరిత్రమును పఠిస్తాను. నా మనసులో ఎప్పుడూ నీ రూపమును ధ్యానిస్తాను. శిరసు వంచి ఎప్పుడూ నీకు నమస్కరిస్తాను.

91. ఆద్యాఽ(అ)విద్యా హృద్గతా నిర్గతాసీ
ద్విద్యా హృద్యా హృద్గతా త్వత్ప్రసాదాత్।
సేవే నిత్యం శ్రీకరం త్వత్పదాబ్జం
భావే ముక్తేర్భాజనం రాజమౌళే॥

టీక:- రాజమౌళే = ఓ చంద్రశేఖరా! త్వత్ప్రసాదాత్ = నీ యనుగ్రహము వలన, హృద్గతా = హృదయము నంటియున్న, ఆద్యా = మొట్టమొదటియగు, అవిద్యా = అజ్ఞానము, నిర్గతా = తొలగిపోయినది. ఆసీత్ = అయ్యెను. యా = ఏ జ్ఞానము, హృత్ = హృదయ గ్రంథిని హరించునదియో, (సా = ఆ) విద్యా = జ్ఞానము, హృద్యా = హృదయమున ప్రవేశించిన దయ్యెను. శ్రీకరం =

సంపత్కరమును, ముక్తేః = మోక్షమునకు, భాజనం = ఆధారమైనదియునగు, త్వత్పదాబ్జం = నీ పాదపద్మమును, భావే = మనస్సునందు, నిత్యం = ఎప్పుడును, సేవే = ధ్యానించు చున్నాను.

చంద్రశేఖరా! నీ దయవలన నాయజ్ఞానము తొలగిపోయి సుజ్ఞానము కలిగినది. సంపత్కరము, మోక్షప్రదమగు నీ పాద యుగ్మమును సేవించెదను.

ఓ చంద్రమౌళీ! నా హృదయంలో అనాదిగా ఉన్న అజ్ఞానం నశించినది. మనసుకు నచ్చే విద్య నీ అనుగ్రహం వలన నా హృదయంలో నిలచినది. సంపదనిచ్చునది మరియు ముక్తి కలిగించునది అగు నీ పాదపద్మమును నిత్యము ధ్యానించెదను.

చంద్రమౌళీశ్వరా! మొదటినుండి నాలో నిండియున్న అజ్ఞానము ఇప్పుడు పూర్తిగా అంతరించినది. ఆ స్థానంలో నీ విద్యా సంబంధమైన జ్ఞానము అంకురించినది. ఇహములో సంపదలు పరములో ముక్తి ఇచ్చే నీ పాదపద్మములను ఎప్పటికీ ధ్యానిస్తాను.

92. దూరీకృతాని దురితాని దురక్షరాణి
దౌర్భాగ్య దుఃఖ దురహంకృతి దుర్వచాంసి।
సారం త్వదీయచరితం నితరా పిబంతం
గౌరీశ మామిహ సముద్ధర సత్కటాక్షైః॥

టీక:- గౌరీశ = ఓ పార్వతీ వల్లభా! దురక్షరాణి = బ్రహ్మ లలాటమందు వ్రాసిన దుష్టలిపి సూచకములను, దురితాని = పాపకర్మముచేత గలిగినవియు, దౌర్భాగ్య = దురదృష్టము, దుఃఖ = దుఃఖము, దురహంకృతి = దుష్టములగు దేహాదులయందు 'అహం' అను అభిమానమును, దుర్వచాంసి = పరుష భాషణమును, సత్కటాక్షైః = నీ కడకంటి చూపులచేత, దూరీకృతాని = దూరముగా బోగొట్టబడినవి. సారం = సారమైన, త్వదీయచరితం = నీ చరిత్రను, నితరాం

= మిక్కిలి, పిబంతం = గ్రోలుచున్న (వినుచున్న), మాం = నన్ను, ఇహ = ఈ జన్మమందు, సముద్ధర = ఉద్ధరింపుము.

గౌరీనాథా! నుదుటవ్రాసిన బ్రహ్మవ్రాతకు సూచకములగు సమస్త దుఃఖములు నీ కటాక్షము వలన పోయినవి. నీ సార చరిత్రములనే విను నన్ను ఈ జన్మము నుండి తరింప జేయుము.

పాపం కలిగించునవి, చెడు అక్షరములున్నవి మరియు దౌర్భాగ్యమును, దుఃఖమును, దురహంకారమును ఏర్పరచునవి అగు చెడు మాటలను విడచి పెట్టితిని. సారవంతమైన నీ చరిత్రను మిక్కిలిగా గ్రోలుచున్న నన్ను ఓ కైలాసవాసా! నీ సత్కటాక్షములతో ఉద్ధరించుము.

పాపభూయిష్టమైన, చెడ్డ మాటలతో కూడిన, దుఃఖమును కలిగించి అహంకారమును పెంచే చెడు సంభాషణలను విడిచిపెట్టాను. ఎంతో జ్ఞానమును ప్రసాదించే నీ చరిత్రను లీలామృతముగా గ్రోలుతున్న నన్ను, ఈశ్వరా! దయచేసి కరుణించి కటాక్షించు.

93. సోమకలాధరమౌళౌ
కోమలఘనకంధరే మహామహసి।
స్వామిని గిరిజానాథే
మామకహృదయం నిరంతరం రమతామ్॥

టీక:-మామకహృదయం = నా మనస్సు, సోమకళాధరమౌళౌ = శిరస్సున చంద్రకళ ధరించినట్టియు, కోమల = కోమలమైన, ఘన = మేఘము వంటి, కంధరే = మెడగలిగినట్టియు, స్వామిని = సర్వ నియామక మైనట్టియు, గిరిజానాథే = పార్వతీపతి రూపమైన, మహామహసి = మహాజ్యోతి యందు, నిరంతరం = ఎల్లప్పుడును, రమతాం = క్రీడించుగాక.

పార్వతీ పరమేశ్వర రూపముతో వెలుగుచున్న పరంజ్యోతి స్వరూపమైన పరబ్రహ్మమునందు నా చిత్త మెప్పుడును విహరించు గాక!

తలపై చంద్రకళను ధరించినవాడు, మేఘము వంటి కంఠము కలవాడు, మహామహుడు మరియు స్వామియగు గిరిజానాథుని యందు నా హృదయమెల్లప్పుడు రమించుగాక.

శిరస్సుపై చంద్ర రేఖను ధరించినవాడు! నీలమేఘము వంటి కంఠము కలిగినవాడు! ముజ్జగములకు స్వామియైనవాడు! గిరిజానాథునియందే అనవరతము నా మనసు రమించుగాక.

94. సా రసనా తే నయనే
తావేవ కరౌ స ఏవ కృతకృత్యః।
యా యే యౌ యో భర్గం
వదతీ క్షేతే సదాఽర్చతః స్మరతి॥

టీక:- యా = ఏ నాలుక, భర్గం = పరమశివుని బోధించు 'భర్గ' శబ్దమును, వదతి = పలుకు చుండునో, యే = ఏ కన్నులు, భర్గం = శివుని, ఈక్షతే = చూచుచుండునో, యౌ = ఏ చేతులు, భర్గం = శివుని, సదా = ఎల్లప్పుడును, అర్చతః = పూజించు చుండునో, యః = ఏ భక్తుడు, భర్గం = శివుని, స్మరతి = తలంచు చుండునో, సా = అదియే, రసనా = నాలుక, తే = అవియే, నయనే = కన్నులు, తావేవ = అవియే, కరౌ = చేతులు, స ఏవ = వాడే, కృతకృత్యః = కృతార్థుడు.

సదా ఈశ్వర నామ ముచ్చరించు నాలుకయే నాలుక. ఈశ్వరుని చూచు కన్నులే కన్నులు. ఈశ్వరుని పూజించు చేతులే చేతులు. ఈశ్వరుని నిరంతరం ధ్యానించు భక్తుడే భక్తుడు. అతడే ధన్యుడు.

శివుని జపించునదే నాలుక. దర్శించునవే కన్నులు. పూజించునవే చేతులు. స్మరించువాడే ధన్యుడు.

నీలకంఠుని స్మరించు నాలుకయే నాలుక. - కైలాసవాసుని దర్శించు కన్నులే కన్నులు - సదాశివుని పూజించు హస్తములే హస్తములు - పార్వతీపతిని స్మరించువాడే ధన్యజీవి.

95. అతిమృదులౌ మమ చరణా-
వతి కఠినం తే మనో భవానీశ।
ఇతి విచికిత్సాం సంత్యజ
శివ కథామాసీద్గిరౌ తథా ప్రవేశః॥

టీక:- శివ = ఓ మంగళ స్వరూపుడా! భవానీపతే = ఓ పార్వతీపతీ! మమ = నా యొక్క, మనః = మనస్సు, అతికఠినం = మిక్కిలి కఠినమైనది. ఇతి = అని, విచికిత్సాం = సంశయమును, సంత్యజ = విడువుము. తథా = అట్టి, గిరౌ = పర్వతము మీద, ప్రవేశః = సంచారము, కథం = ఎట్లు, ఆసీత్ = అయ్యెను?

భూత నాథా! నీ భక్తుని మనస్సతి కఠినము, కోమలమైన నా పాదములతో దానియందు సంచరించు టెట్లని సంశయ మక్కఱలేదు. ఎంతో కఠోరముగా నుండు పర్వతము మీద గౌరీసమేతులై మీరు సంచరించుటలేదా?

ఓ భవానీపతీ! "నా పాదములతి మెత్తనివి. నీ మనస్సు అతి కఠినమైనది" అని ఆలోచన వదలుము. అట్లైతే ఓ శివా! కొండపై ఎట్లున్నావు?

ఓ భవానీనాథుడా! నా పాదములు అతి సున్నితమైనవి, మెత్తనివి, వీని మనసు అత్యంత కఠినమైనది అనే తలంపును నీవు దయచేసి విడిచిపెట్టు. అలాంటప్పుడు అత్యంత మెత్తని నీ పాదములను కఠినమైన కొండ శిలలపై ఎలా ఉంచావు.

96. ధైర్యాంకుశేన నిభృతం
రభసాదాకృష్య భక్తిశృంఖలయా।
పురహర చరణాలానే
హృదయమదేభం బధాన చిద్యంత్రైః॥

టీక:- పురహర = త్రిపురములు జయించినవాడా! హృదయమదేభం = (నా) మనస్సను మదపుటేనుగును, ధైర్యాంకుశేన = ధైర్యమనెడి యంకుశముతో, రభసాత్ = వేగమువలన, ఆకృష్య = వశపఱచుకొని, భక్తిశృంఖలయా = భక్తియను గొలుసుతో, చరణాలానే = మీపాదమను ఏనుగు కట్రాడునందు, చిద్యంత్రైః = ఈశ్వర మహిమా జ్ఞానంబు లనెడి యంత్రములతో, నిభృతం = కదలకుండ, బధాన = బంధింపుము.

నా మనస్సను మదపు టేనుగును ధైర్యాంకుశమున ఒంచి నీ పాదమను కట్టుకంబము నందు భక్తియను గొలుసుతో గట్టిగా కట్టివేయుము.

మనస్సనే మదపుటేనుగును ధైర్యమనే అంకుశముతో కదలనీయక భక్తి అనే గొలుసుతో బలంగా లాగి శివుని పాదములనే కట్టుస్తంభమునందు బుద్ధి అనే యంత్రములతో బంధించుము.

ఈశ్వరా! నా మనసు ఒక మదపుటేనుగు. దానిని ధైర్యము అనే అంకుశముతో నియంత్రించి, భక్తి అనే బలమైన గొలుసులతో గట్టిగా కట్టి, నీ చరణ స్తంభములకు గట్టిగా బంధించి ఉంచుము.

97. ప్రచరత్యభితః ప్రగల్భవృత్త్యా
మదవానేష మనః కరీ గరీయాన్।
పరిగృహ్య నయేన భక్తిరజ్జ్వా
పరమ స్థాణు పదం ధృఢం నయాముమ్॥

టీక:- పరమ = అపరిచ్ఛిన్న స్వరూపుడా! మదవాన్ = మదము గలిగిన, గరీయాన్ = గొప్పదియగు, ఏషః = ఈ, మనఃకరీ = మనస్సను ఏనుగు, ప్రగల్భవృత్త్యా = ఆపరాని గమనముతో, అభితః = అంతటను, ప్రచరతి = సంచరించు చున్నది. అముం = దీనిని, భక్తిరజ్వా = భక్తియను త్రాడుతో, నయేన = అనునయముతో, పరిగృహ్య = పట్టుకొని, స్థాణు = స్థిరమయిన, పదం = స్థానమును, దృఢం = మరల తిరిగి రాకుండ, నయ = పొందింపుము.

శంకరా! నా మనస్సను మదగజము పట్టుటకు వీలు లేక పలు వంకల పరుగు లెత్తుచున్నది. దీనిని భక్తియను త్రాటితో కట్టి, స్థిరమైన బ్రహ్మపదమున జేర్పుము.

మనస్సనే బలిష్ఠమైన మదపుటేనుగు ధైర్యంగా అంతటా సంచరించుచున్నది. భక్తి అనే తాడుతో యుక్తిగా బంధించి ధృడమైన ఆ మనస్సును పరమేశ్వరుని పాదముల చెంతకు చేర్చుము.

తండ్రీ! నీవు పశుపతివి కదా! పశుత్వము పూర్తిగా నిండిఉన్న నా మనసు అనే మహా గజము, అడ్డూ ఆపూ లేకుండా సంచరించుచున్నది. అటువంటి మనసును, నీవే భక్తి అనే బలమైన త్రాటితో బంధించి లాగి నీ పాదములవద్దకు చేర్చుము.

98. సర్వాలంకారయుక్తాం సరళపదయుతాం
సాధువృత్తాం సువర్ణాం
సద్భిః సంస్తూయమానాం సరసగుణయుతాం
లక్షితాం లక్షణాఢ్యామ్।
ఉద్యద్భూషావిశేషా ముపగతవినయాం
ద్యోతమానార్థరేఖాం
కల్యాణీం దేవ గౌరీప్రియ మమ
కవితాకన్యకాం త్వం గృహాణ॥

టీక:- గౌరీప్రియ = గౌరీదేవి ప్రియురాలుగాగల, దేవా = మహాదేవా! సర్వ = సమస్తమైన, అలంకార = ఉపమ, ఉత్ప్రేక్ష మొదలగు అలంకారములతోడను, (భూషణములతోడను), యుక్తాం = కూడినదియు, సరళ = మృదువైన, లేక, సుబోధమైన (మందమగు), పద = శబ్దములతో (నడకలతో), యుతాం = కూడినదియు, సాధువృత్తాం = సలక్షణమైన ఆర్యావృత్తము మొదలగు వృత్తములు గలదియు (మంచి నడత గలదియు), సువర్ణాం = పరుషములుగాని అక్షరములుగలదియు (చక్కని రూపము గలదియు), సద్భిః = కావ్యలక్షణము (శరీర లక్షణము) దెలిసిన పెద్దలచేత, సంస్తూయమానాం = కొనియాడబడు చున్నదియు, సరసగుణయుతాం = శృంగారాది రసములు మాధుర్యాది గుణములు వీనితో గూడినదియు (భర్త కిష్టంబగు గుణములతో గూడినదియు), లక్షితాం = ప్రతిపాద్య వస్తువు గలదియు (వరింపదగినదిగా నెన్నబడినదియు), లక్షణాఢ్యాం = సర్వలక్షణముల నొప్పునదియు, ఉద్యత్ = ఎక్కువగా బ్రకాశించుచున్న, భూషావిశేషాం = అలంకార విశేషము గలదియు (సుశీలత్వము గలదియు), ఉపగత = తెలియబడిన, వినయాం = (కవియొక్క) వినయము గలదియు (పొందబడిన నమ్రత గలదియు), ద్యోతమాన = స్పష్టముగా స్ఫురించు చున్న, అర్థరేఖాం = అర్థముల పరంపర గలదియు (భాగ్యరేఖ గలదియు), కల్యాణీం = అర్థపుష్టిగా భాషించునదియు నగు, మమ = నా యొక్క, కవితాకన్యకాం = కవిత యను కన్యకను, త్వం = నీవు, గృహాణ = స్వీకరింపుము.

దేవా! నాకవితాకన్య కన్యకాలక్షణముగల్గి కళ్యాణమునకు దగియున్నది.సర్వాలంకారములు, సరళపదములు, సాధువృత్తము, సువర్ణము, సరసగుణములు వేయేల సర్వలక్షణములు గలిగి ప్రకాశించుచున్న నా కవితా కన్యను పరిగ్రహింపుము.

ఓ గౌరీప్రియా! కళ్యాణియైన నా కవితాకన్యకను నీవు స్వీకరించుము. ఆమె సర్వాలంకారములు కలది. సరళమైన పదములున్నది. మంచి ప్రవర్తన కలది. మంచి వర్ణముకలది. బుద్ధిమంతులచే పొగడబడునది. సరసగుణము

లున్నది. లక్షణములు కలది. ప్రకాశించు ఆభరణములు ధరించినది. వినయము కలది మరియు స్పష్టమైన అర్థరేఖ కలది.

ఓ గౌరీనాథా! కళ్యాణకరమైన నా ఈ కవితాకన్యకను నీవు గ్రహించుము. సర్వాలంకరణ భూషితురాలై, సరళముగా భాషించునదై, సత్ప్రవర్తనురాలై, ఆకర్షణీయమైన వర్ణము కలదై, బుద్ధిజీవులచే స్తుతించబడి, మంచి గుణములతో కూడి, వినయ సంపద కలది నా కవితా కన్యక.

99. ఇదం తే యుక్తం వా పరమశివ కారుణ్యజలధే
గతౌ తిర్యగ్రూపం తవ పదశిరోదర్శనధియా।
హరిబ్రహ్మాణౌ తౌ దివి భువి చరంతౌ శ్రమయుతౌ
కథం శంభో స్వామిన్కథయ మమ వేద్యోఽసి పురతః॥

టీక:- పరమశివ = సకలదేవతా సార్వభౌముడైన శివా! కారుణ్యజలధే = కరుణాసముద్రుడా! తవ = నీ యొక్క, పదశిరోదర్శనధియా = పాదములను, శిరస్సును గనుగొన వలయునను బుద్ధితో, తిర్య గ్రూపం = తిర్యగ్జంతువు (పంది, హంస) ల రూపమును, గతౌ = పొందిన, తౌ = ఆ, హరి బ్రహ్మాణౌ = విష్ణుమూర్తియు, బ్రహ్మదేవుడును, దివి = ఆకాశమందును, భువి = భూమి యందును, చరంతౌ = సంచరించుచున్న వారలై, శ్రమయుతౌ = ఆయాసముతో గూడినవారలు, (స్యాతాం = అయిరి.) శంభో = సుఖప్రదుడా! స్వామిన్ = సర్వలోకాధినాథా! మమ = నా యొక్క, పురతః = ముందరను, వేద్యః = కనుగొనదగినవాడవు, కథం = ఎట్లుగా, అసి = అగుదువు?, కథయ = చెప్పుము. ఇదం = ఇది, తే = నీకు, యుక్తంవా = తగునా?

మీ పాద దర్శనమునకై వరాహరూపము తాల్చి క్షహరియు, శిరోదర్శనమునకై హంసరూపము దాల్చి బ్రహ్మయు భూమ్యంతరిక్షము లందంతట తిరిగి ఫలము నందలేకపోయిరి. ఇప్పుడు నా యెదుట ప్రసన్నులై నాకెట్లు తెలియనగుదురో సెలవిండు.

ఓ పరమశివా! కరుణా సముద్రుడా! ఇది నీకు తగునా? నీ పాదములను మరియు శిరస్సును చూచుటకై హరిబ్రహ్మలు జంతురూపమును ధరించి ఆకాశములోనూ భూమిలోనూ సంచరించి శ్రమ చెందిరి. ఓ శంకరా! స్వామీ! నా కెదురుగా ఎట్లు ప్రత్యక్షమగుదువో చెప్పుము.

దయా సముద్రుడవైన ఓ ఈశ్వరా, నీ రూపమును దర్శించుటకు బ్రహ్మ, విష్ణువులు హంస, వరాహ రూపములను ధరించి ఆకాశముపైకి, భూమిలోనికి వెళ్లారు కదా. అందుకు వారు ఎంతో శ్రమకు గురి అయ్యారు. నన్ను అంత శ్రమ పెట్టడము నీకు తగునా ప్రభూ - దయచేసి నాకు దర్శనమిమ్ము.

100.స్తోత్రేణాలమహం ప్రవచ్మి న మృషా దేవా విరించాదయః
స్తుత్యానాం గణనాప్రసంగసమయే త్వామగ్రగణ్యం విదుః।
మాహాత్మ్య గ్రవిచారణప్రకరణే ధానాతుష స్తోమవ-
ద్ధూతాస్త్వాం విదురుత్తమోత్తమఫలం శంభో భవత్సేవకాః॥

టీక:- శంభో = సుఖకారణమైనవాడా! భవత్సేవకాం = నీ భక్తులయిన, విరించాదయః = బ్రహ్మాదులగు, దేవాః = దేవతలు, స్తుత్యానాం = స్తుతింపదగిన వారల యొక్క, గణనాప్రసంగసమయే = లెక్కను గుఱించి చర్చించునప్పుడు, త్వాం = నిన్ను, అగ్రగణ్యం = మొదట గణింప దగినవానిగా, విదుః = తెలిసికొనుచున్నారు. మాహాత్మ్య = సృష్టి స్థితి లయ సామర్థ్యమును గూర్చిన, అగ్రవిచారణ = మొదటి చర్చను, ప్రకరణే = చేయు నప్పుడును, ధానాతుషస్తోమవత్ = సారము లేని ధాన్యము నందలి పొట్టంతయుం బోలె, ధూతాః = కదలిపోయిన వారలై, త్వాం = నిన్ను, ఉత్తమోత్తమఫలం = మిగుల సారమైన ధాన్యముగా, విదుః = తెలుసికొనుచున్నారు. స్తోత్రేణ = స్తుతిచేత, అలం = చాలును, అహం = నేను, మృషా = అసత్యము, నప్రవచ్మి = చెప్పను.

కిరణ్ టైప్ ఇన్‌స్టిట్యూట్

దేవా! బ్రహ్మాదులగు ముప్పది మూడు కోట్ల దేవతలును స్తోత్రార్హులను లెక్కించునప్పుడు నిన్ను మొట్ట మొదటి వానినిగా లెక్కించు చున్నారు. సృష్టి స్థితి లయ రూపమైన మాహాత్మ్యమును గుఱించి చర్చించు నప్పుడు ధాన్యపురాశి యెగుర బట్టు నపుడు పొట్టు అంతయు దూరముగా పోవునట్లు తామందఱు దూరమైపోయి సారమైన ధాన్యమువలె నిన్నుత్తమోత్తమునిగా గనుగొనుచున్నారు. ఇది వట్టి స్తుతి పాఠము గాదు. నేను చెప్పిన దంతయు నిజముగా యిసు మంతయు నసత్యము గాదు.

ఓ శంకరా! స్తోత్రము చాలు. నేను అబద్ధం చెప్పను. బ్రహ్మ మొదలైన దేవతలు కొనియాడదగినవారిని లెక్కించునపుడు నిన్నే మొదట లెక్కింపదగినవానిగా తలచిరి. మహాత్మ్యములో గొప్పవారిని గురించి విచారించు చున్నప్పుడు నీ భక్తులు ఊక తొలగించిన ఉత్తమొత్తమమైన ధాన్యముగా నిన్ను భావించు చున్నారు.

ఈశ్వరా! ఇక స్తోత్ర పాఠములు చాలు. బ్రహ్మాది దేవతలు స్తుతి పాత్రుడైన వానిని గురించి ఆలోచించినపుడు నిన్నే మొదట స్తుతించిరి. నీ భక్తులైనవారు అత్యంత మహాత్ములైన వారిని గూర్చి ధ్యానించునపుడు మొదటగా నిన్నే జ్ఞప్తికి తెచ్చుకునిరి. ఇది సత్యం! సత్యం! పునఃసత్యం!

ఇతి జగద్గురు శ్రీ శంకరాచార్యకృత శివానందలహరి స్తోత్రం సంపూర్ణం

శివార్పణమస్తు // సమస్త సన్మంగళాని భవంతు

Kiron Type Institute

"పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం"

అన్నదాంట్లో ఒక విచిత్రమైన అంతరార్థం వుంది.

01. "పతంత్యనేతీతి – పత్రం" అంటే – 'పడిపోయేది పత్రం'. 'మనిషిని పడేసేది – మనస్సు కాబట్టి – మనస్సే పత్రం'

02. "పుష్పతీతి పుష్పం" – అంటే 'వికసించేది పుష్పం – మనిషిలో వికసించేది బుద్ధి కాబట్టి – బుద్ధియే పుష్పం'

03. "ఫలతి – విశీర్యతే ప్రహార్త్యైః ఇతి – ఫలం" – 'ప్రహారైః అంటే వేటుల చేత, విశీర్యతే = పగులునది – ఫలం. జ్ఞానబోధ అనే దెబ్బల చేత పగిలేది మనలోని 'అహంకారం' కాబట్టి, 'అహంకారమే – ఫలం'!

04. "త్రాయతేప్రాయతేతి – తోయం" – రక్షించేది కనుక తోయం. సోహం భావంతో ఉన్నప్పుడు ధ్యేయాన్ని సరిగ్గా గుర్తుంచుకుని క్రమక్రమంగా రక్షించేది చిత్తమే కాబట్టి ఈ చిత్తమే – తోయం.' భగవంతునిలో ఐక్యభావన కలిగినపుడు పరవశంలో కలిగే ఆనందాశ్రువులే ఈ తోయం. ఐక్యభావన చిత్త లక్షణం కాబట్టి 'చిత్తమే – తోయం'.

– – – = – – –

కిరణ్ టైప్ ఇన్‌స్టిట్యూట్

(ఎక్కడైనా తప్పులు ఉంటే సహృదయంతో తెలియజేయవలసినదిగా మనవి.-944 044 9650, 994 994 1430)